

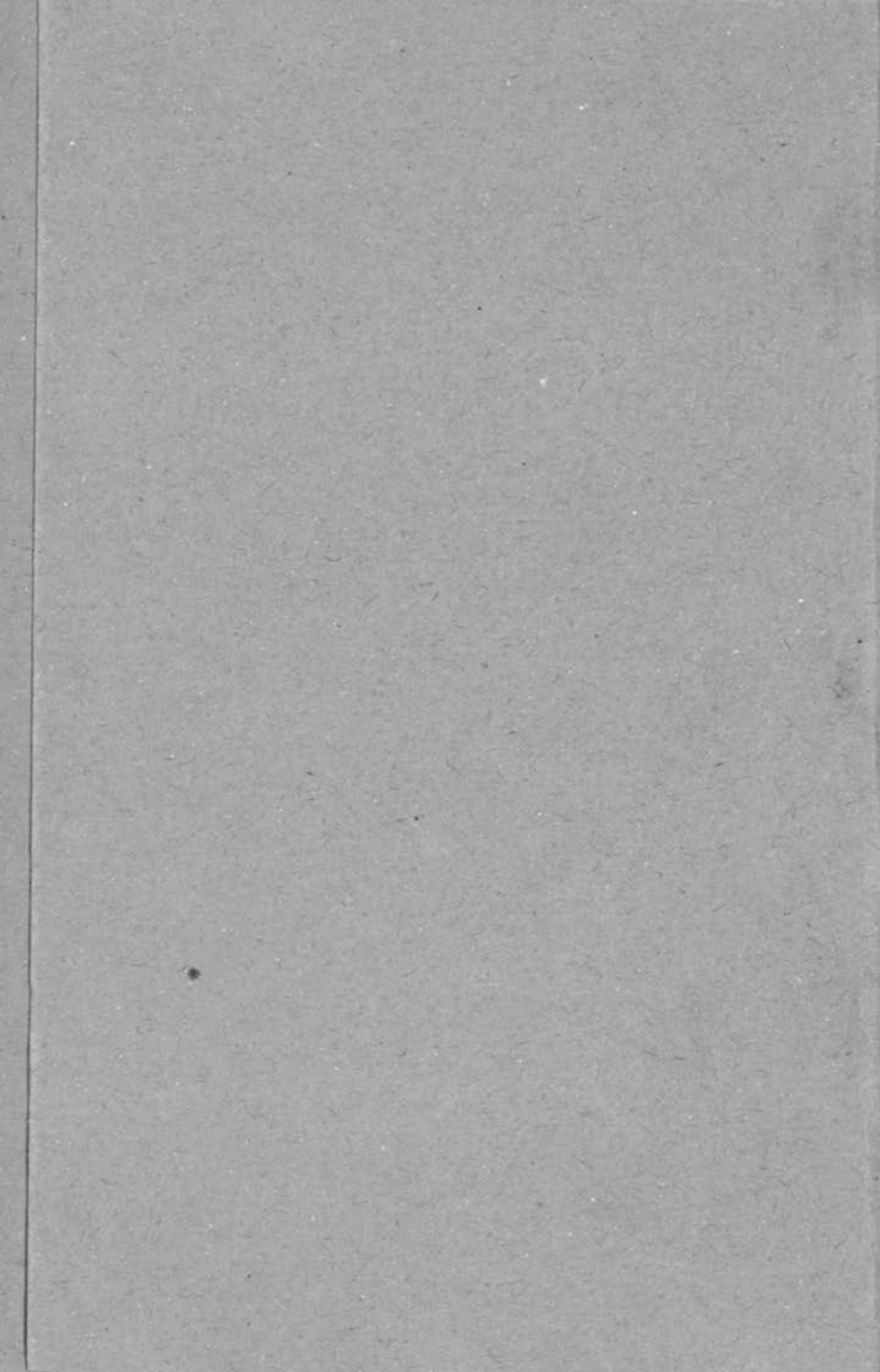
ΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

K. E. L. N.

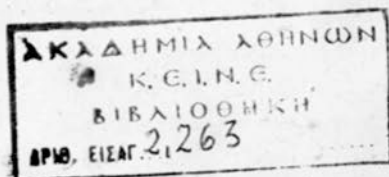
Ἀναμνηστὴς Ἀμνηστὴν Ἰ. Παπαδάκη

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δὲν προτίθεμαι νὰ γράψω τὴν ἱστορίαν τοῦ περι-
βοήτου Πρωσσογαλλικοῦ πολέμου. Τοῦτο ἐναπόκει-
ται εἰς ἄλλους, εὐμαθεστέρους καὶ ἐμπειροτέρους
ἐμοῦ. Σκοπὸς μόνος τῶν σημειώσεων τούτων εἶναι
νὰ τηρήσω εἰς τὴν ἰδίαν μνήμην τὰ συμβεβηκότα
ὅσων μετέσχον ἢ ὅσα αὐτοῖς ὁμμασιν εἶδον κατὰ τὸν
πόλεμον τοῦτον, εἰς ἣν γωνίαν αὐτοῦ ἡ τύχη μὲ ἐρ-
ρίψεν. Ἐνίοτε δ' ἴσως συμβῇ ν' ἀναφέρω καὶ τινα ἐξ
ἀκοῆς μόνον περιελθόντα εἰς ἐμὲ, ἀλλὰ σχέσιν ἔχον-
τα μετὰ τῆς ἰδίαις μου ἐνεργείας, ἢ ἰδιαιτέραν ἀπο-
τελέσαντα ἐντύπωσιν ἐπ' ἐμοῦ ἐπὶ τῶν καίρων ἐκείνων,
ὅτε τόσαι καὶ τόσον ἰσχυραὶ ἦσαν αἱ ἐντυπώσεις.

K. E. I. N. E.

πρὸς τὸν
Ἰωάννην +
Παπαδάκη

2008年10月10日

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΗΓΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

ΤΟΥ ΑΙΜΥΛΙΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

Ἐγεννήθην τὴν 11(23) Ἰουνίου 1852, εἰς Κηρισίαν, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ χωρικοῦ Κούρτη· ἐβαπτίσθην δὲ εἰς τὴν ἰδίαν, τὴν 3 Αὐγούστου.

Τὴν 1(13) Ἰουλίου 1861 ἀπῆλθα εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου, μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου κατετάχθην καὶ ἐσπούδαζον εἰς τὸ ἐν Ὁξωνίᾳ σχολεῖον τῆς Μαγδαληνῆς.

Τὴν 1 Ἰουλίου 1863 μετέβημεν εἰς Βερολίνον, καὶ μετὰ τρίμηνον αὐτόθι διαμονὴν ἐπανήλθομεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, οὗ εἶδα τὴν πανηγυρικὴν καὶ ὡραιότατην εἰσέλασιν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1866 ἀπῆλθομεν εἰς Τεργέστην. Ἐπειδὴ ἔμως ἐπεκράτει ἐκεῖ χολέρα, μετέβημεν καὶ διεμείναμεν ἐπὶ ἓνα μῆνα εἰς Ἀδελσβέργ, ὅπου ἐπισκέφθημεν καὶ τὸ περίφημον σπήλαιον. Ἐπανήλθομεν δ' ἔπειτα εἰς Τεργέστην, ὅθεν, μετὰ τετράμηνον διαμονὴν, ἐστάλην εἰς Βερολίνον. Ἐνα δὲ μῆνα μετὰ ταῦτα ἦλθε καὶ ἡ μήτηρ μου μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας, μεθ' ὧν συνοικῶ πρὸ ἐνός ἡδὴ μηνός, περιμένων τὴν ἀ-

δειαν τῆς εἰσόδου μου εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ 24 Μαρτίου 1869, καὶ εἰμὶ ἡλικίας 13 ἐτῶν καὶ 8 μηνῶν.

[Ἡ ἄδεια ἦν μετὰ πυρετώδους ἀνυπομονησίας περιέμενεν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν λοιπῶν του σημειώσεων, τῇ ἐδόθη τῇ 4 Μαΐου (ν.) 1867, καὶ κατετάχθη εἰς τὴν τρίτην τάξιν τοῦ Σχολείου. Εἶχε δὲ προαχθῇ εἰς τὴν πρώτην, ὅταν κατὰ τὰ 1870 ἐξερράγη ὁ πόλεμος.

Ἀπεβίωσε δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν νύκτα τῆς 21—22 Ἀπριλίου 1874, ἐκ τῶν συνεπειῶν στηθικῆς ἀσθενείας, ἧς τὸ σπέρμα ἔλαβεν ἐκ τῶν κακουχιῶν τοῦ πολέμου].

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΕΛΛΗΝΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥ

Α'.

Ἐν Παρισίοις διέτριβον ἐν ἀδείᾳ ὅτε ἡ Γαλλία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πρωσσίας, καὶ ἀφορμὴν εἶχον νὰ ἰδῶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς Γαλλικῆς πρωτεύουσας, ὅν, ὡς ἔκτοτε ἔμαθον, ὑπεξέκατον καὶ αὐτοκρατορικὰ χρήματα καὶ κλητῆρες ἀστυνομικοὶ, καὶ ν' ἀκούσω ἀδόμενον τὸν Μασσαλιωτικὸν, ν' ἀκούσω δὲ προσέτι καὶ τὸν λαὸν εἰς τὰ Boulevards, ὅπου ἀνεμιγνύμεν μετ' αὐτοῦ τὸ ἐσπέρας, κραυγάζοντα «à Berlin, à Berlin!»

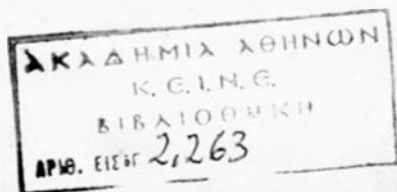
Ἀλλὰ τὸ ἐπιφώνημα τοῦτο δι' ἐμὲ μόνον ἐπέπρωτο νὰ πραγματοποιηθῇ, διότι ἀμέσως ἔλαβον διαταγὴν νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν θέσιν μου τὴν ἐν τῇ σχολῇ· ἐννοεῖται δὲ ὅτι οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἦτον δυνατὸν νὰ μοὶ ἐπέλθῃ ἡ ἰδέα τοῦ ν' ἀπειθήσω καὶ, οὕτως εἰπεῖν, νὰ λειποτακτήσω ὅταν ἐκτύπα τῶν κινδύνων ἡ ὥρα (1). Οὕτω λοιπὸν πειθορῶν ἀνε-

(1) Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς πρὸς τὸν πατέρα του, ὅστις τὸν παρεκίνει νὰ μὴ ὑπάγῃ εἰς τὸν ξένον πόλεμον, φυλάττων ἑαυτὸν διὰ τὴν πατρίδα του.

Βερολῖνον, τὴν 28 Ιουλίου 1870.

Φίλτατε πᾶτερ!

Μετ' εὐχαριστήσεως θὰ ἐπροσπάθουν νὰ ἐκτελέσω τὴν

χώρησα. Κατὰ τὰ μεθόρια ὑπῆρχε κίνδυνος μὴ οἱ
τελῶναι, πολυπραγμονοῦντες, εἰς τὸ κιβώτιόν μου,
ἀνακκλύψωσι τὴν πρῶσσην στολὴν, ἣν φρονίμως
εἶχον κρύψει εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐγινόμην ὁ
πρῶτος τοῦ πολέμου αἰχμάλωτος. Ἄλλ' εὐτυχῶς
τόσον ἦτον τὸ πλῆθος τῶν ἀποδημούντων, καὶ τόσοι
εἰς τὰ τελωνεῖα ὁ θύρυβος, ὥστε διέβην ἀπαρτή-
ρητος, καὶ ἐφθασα σῶος εἰς Βερολίνον.

Ἐνταῦθα εὗρον καὶ εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Εὐελπί-
δων τὴν αὐτὴν συγκίνεσιν ἣν ἤσθάνθη πᾶς ὁ Γερ-

θέληςίν σου ἐὰν ἦτο δυνατόν. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ὑπάγω καὶ
ἐγὼ εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον. Δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι
τὰ γράμματά μου θὰ σοὶ ἐργάζονται τακτικὰ ἐκ τοῦ πεδίου
τῆς μάχης, ἀλλὰ θὰ προσπαθῶ νὰ σοὶ γράφω μίαν λέξιν,
ἐὰν μοὶ τὸ ἐπιτρέπη ὁ καιρὸς.

Οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐδίστασα ἐὰν πρέπει νὰ ὑπάγω ἢ ὄχι.
Νομίζω ὅτι πᾶς τίμιος καὶ ἀφροδὸς ἀνὴρ, ὅστις οἰκειοβαλεῖ
ἐξέλεξε τὸν στρατὸν εἰς ὃν ὑπηρετεῖ, οὐδέποτε ἤμπορεῖ νὰ
ἐγκαταλείψῃ αὐτὸν ἐν καιρῷ πολέμου, ὅσον καὶ ἂν ἀνήκει
εἰς τὴν πατρίδα του. Ἡ περίστασις ἦλθε· θὰ δεῖξω πῶς σκέ-
πτονται καὶ πῶς πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες· καὶ ἐὰν μείνω ἐπὶ
τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὁ Θεὸς μ' ἐόχλεν ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ
Θεὸς μὲ παίρνει... Εἰς ἐμὲ γράφε πρὸς τὸ παρὸν εἰς τὸ
Cadettencorps, ἔω· οὐ νὰ σοὶ εἰπῶ τὴν νέαν διμύθυσιν.
Περιμένομεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν διαταγὴν εἰς ποῖον
τάγμα θὰ ὑπάγωμεν, διότι ἡ διαταγὴ τοῦ νὰ ὑπάγωμεν
ἐδόθη ἤδη, καὶ βεβαιοῦται ὅτι τὸ σάββατον (30) θ' ἀνα-
χωρήσωμεν. Ἐγὼ, ἐννοεῖται, θὰ ἔμβω εἰς τὸ Πυροβολικόν.

Χαῖρε, φίλτατε πάτερ. Ἐὰν πέσω, πίπτω διὰ τὸ καθή-
κον καὶ τὴν τιμὴν μου. Μὴ μὲ κλαίετε. Ὑπάρχουν ἀξιώ-
τεροι ἐμοῦ. Ἐμείθα Ἕλληνες, καὶ τὸ ὠραιότερον τέλος ἐνὸς
Ἕλληνος εἶναι νὰ πέσῃ εἰς τὴν μάχην.

Ο ὁ γράψας σε αὐτὸς σου
ΑΙΜΥΛΙΟΣ.

μηχανικός λαὸς κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου. Ἐκορυφώθη δ' αὕτη εἰς ἐνθουσιασμόν, ὅτε ἐγνώσθη ὅτι ὁ Βασιλεὺς προὔτίθετο νὰ πέμψῃ εἰς τὸν στρατὸν τοῦς Εὐέλπιδας τῆς ἀνωτέρας τάξεως ὡς ἀνθυπασπιστάς φέροντας ξίφος ἀξιωματικοῦ. Τί ἀνώτερον ἐδύνατο νὰ ὀνειρευθῇ μαθητῆς προορίζων ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἄρεως; Ποῖον εὐρύτερον καὶ πρακτικώτερον σχολεῖον δι' αὐτὸν παρὰ τοιοῦτον πεδῖον πολέμου;

Εἶχον ἤδη συγκροτηθῇ αἱ αἵματηραὶ μάχαι τοῦ Wærrth καὶ Weissenburg, καὶ ἡ ἥττα τοῦ Μαρμαῶν, τοῦ ἀρίστου τῶν Γάλλων στρατηγῶν, εἶχε συσκιάσει τὸν ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Α' μεσουρανήσαντα ἥλιον τῆς στρατιωτικῆς δόξης τῆς Γαλλίας, ὅτε, τὴν 4 (16) Ἰουλίου 1870, ἦλθεν ἡ παρὰ πάντων ἀνυπομόνως περιμενομένη διαταγὴ τῆς ἐξόδου ἡμῶν. Ἀνέκαθεν ἡ πρόθεσίς μου ἦτο νὰ ὑπηρετήσω εἰς τὸ πυροβολικόν, καὶ τότε ἡ τύχη μὲ κατένειμεν εἰς τάγμα πυροβολικόν, διαταχθὲν νὰ σταθμεύσῃ εἰς ἐπαρχιακὴν τινα πόλιν τῆς βορείου Γερμανίας.

Τὴν ἐπαύριον δ' ἀναχωρήσας, ἔφθασα μετὰ διήμερον σιδηροδρομικὴν ὁδοιπορίαν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, ἣν περιττὸν νομίζω νὰ περιγράψω, ὡς καὶ τὴν ἐν αὐτῇ διαμονήν μου. Ἀρκοῦμαι δὲ μόνον μνημονεύων, ὅτι μετὰ πολλῆς δυσανεκείας διέμενον ἐν αὐτῇ, διότι ἐκεῖ οὐδ' ἔβλεπον, οὐδ' ἐδιδασκόμην, οὐδ' ἔπραττόν τι, ἐν ᾧ ἐμάνθανον ὅτι εἰς τὸ μέγα θέατρον τοῦ πολέμου τὰ πρῶσιμά ὄπλα εἶχον ἄρει τάς

νίκας τῆς 16 καὶ 18 Αὐγούστου· πρὸς τὸ Vionville καὶ τὴν Gravelotte, διὰ θυσίας ὀλοκλήρων κατὰ στραφέντων ταγμαμάτων.

Ἀλλὰ τοιαῦτα τὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ εἰδησις αὕτη, ἡ ἐνσταλάζουσα τὸ πένθος εἰς τόσας καρδίας γονέων καὶ συγγενῶν, εἰς ἐμὲ ἤχησεν ὥς ἐλπίς· διότι μετὰ τὰς δύο τελευταίας μάχας μεγάλη ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ συμπληρωθῶσι τὰ δεκατισθέντα σώματα, καὶ καθ' ἡμέραν ἤρχοντο διαταγαί, καὶ ἄνθρωποι καὶ ἵπποι ἐστελλόντο εἰς αὐτά. Ἀλλ' ἡμέρα διεδέχeto τὴν ἡμέραν, καὶ εἰς ἐμὲ οὐδεμία διαταγὴ ἤρχeto· καὶ ὅτε ποτ' ἐξέφρασα τὴν περὶ τούτου λύπην μου εἰς ἀνώτερον ἀξιωματικόν, ὅστις εὐμενῶς μοι ὠμίλει, ἔλαβον ἀπάντησιν ταπεινοῦσαν μὲν ἐμὲ, χαρκτηρίζουσαν δὲ τὴν αὐστηρότητα τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, ὅτι δὲν ἤμην εἰσέτι ἱκανῶς ἔμπειρος εἰς τὰ τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ δὲν ἐδυνάμην νὰ χρησιμεύσω «ἐκεῖ κάτω».

Εὐτυχῶς ὁμως τοιαύτη φαίνεται ὅτι δὲν ἦτον ἡ γνώμη τοῦ σωματάρχου μου, καὶ ταχέως ἀφορμὴ μοι ἐδόθη νὰ γνωρίσω τῆς ἀνθρωπίνου τύχης τὸ εὐμετάβολον. Ἡ 28 τοῦ Αὐγούστου ἦτον ἡμέρα, νομίζω, Κυριακὴ, ὅτε οἱ ἀξιωματικοὶ καθήμενοι εἰς τὴν τράπεζαν καὶ περιμένοντες τὸν ζῶμὸν, εἶδομεν αἶφνης εἰσελθόντα τὸν λοχυχὸν μου. Ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς ἐμὲ, «Ἀνθυπασπιστά, μοι εἶπεν, ἂν εἰς δύο ὥρας εἶσαι ἑτοιμος, δύνاسαι ν' ἀπέλθῃς μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου.»

Μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ συγκίνησίς μου εἰς τὸ ἀπροσδόκητον ἄκουσμα. Ὡς ἠλεκτρικῶς ἀνεπήδησα, ἀπόφρασιν ἔχων ἐντὸς δύο ὥρων ὅπως δῆποτε νὰ εἶμαι ἐτοιμος. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτον ὅσον εὐκολον ἐνόμιζον, καὶ ἂν ἡ ἀπόφραξις μου δὲν ἦτο στερεωτάτη, θὰ ἔμενον βεβαίως ὀπίσω· τόσα εἶχον νὰ παρασκευάσω, καὶ τόσοις τύποις νὰ ἐκπληρώσω. Πρῶτον ὤφειλον νὰ παρουσιασθῶ εἰς τοὺς διαφόρους ἀξιωματικούς μου, δι' ἃ ἀπητήθη ἡμίσεια ὥρα. Ἐπειτα ἀνάγκη ἦτον νὰ λάβω νέαν στολήν, διότι ἡ παλαιὰ ἐν ταῖς κακουχίαις τοῦ πολέμου ἐπὶ πολὺν καιρὸν δὲν θὰ ἔμενον ἀκεραία· ἡ φροντίς δ' αὕτη μοὶ ἀφῆρσεν ἔτι μίαν ὥραν. Ἐλεῖπε δ' εἰσέτι τὸ ἐφίππιον (ἢ σέλλα), ἐν τῶν κυριωτέρων μερῶν τῆς ἀποσκευῆς, πρὸ πάντων διὰ τοῦτο, διότι περιέχει τὰ θυλάκια εἰς ἃ δύναται ὁ ἀξιωματικὸς νὰ ἐναποθέσῃ ὅσα πρᾶγματα λαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ. Ἀλλ' αἱ κλεῖς τῆς ἀποθήκης ἔλειπον, ἔλειπε καὶ ὁ ἄνθρωπος ὅστις εἶχεν αὐτάς· οὐδεὶς ἤξευρε ποῦ ἐπῆγεν, οὐδεὶς ποῦ κατῴκει καὶ ποῦ ἐδυνάμην νὰ τὸν ζητήσω. Λυπὰ καὶ ἄλλα προσκόμματα μοὶ ἔφερον σχεδὸν πυρετόν· ἔτρεχον πανταχοῦ, τὰ ἀδύνατα καθίστων δυνατά· τέλος ἡ κλεῖς εὗρέθη, ἡ θύρα ἠνεώχθη, καὶ... ἐφίππιον δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀποθήκην!

Ἀμέσως ἀπεφάσισα νὰ στρέψω ἀλλαχοῦ τὰς ἐρεῦνας μου· ἀλλὰ ρίψας ἐν βλέμμα εἰς τὸ ὥρολόγιόν μου, εἶδα ὅτι μόνον δέκα λεπτά μοὶ ἔμενον ἔτι μέχρι τῶν δύο ὥρων. Τότε εἶπα· «Ἐμπρός! εἰμὶ στρ-

τιώτης. Τὸ ξίφος μου μοὶ ἄρκει.» Καὶ σπεύσας εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἥτις ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸν σταθμὸν, ἤρπασα μικρὸν δισάκιον τοῦ ὑπηρετοῦ μου, τὸ χρησιμεῦον εἰς τοὺς στρατιώτας ἵνα φέρωσι τὸν ἄρτον των κατὰ τὰς ὁδοιπορίας, ἔρριψα εἰς αὐτὸ ἕν ὑποκάμισον, τινὰ μανδύλια, κτλ., ἔλαβον τὸ δισάκιον εἰς τὸν ὄμον, καὶ ἐκίνησα διὰ τὴν Γαλλίαν.

B.

Ἡ σιδηροδρομικὴ ἀμαξοστοιχία ἡμῶν συνέκειτο ἐξ 20 ἀμαξῶν, αἵτινες ἔφερον 52 ἀνθρώπους καὶ 405 ἵππους, τεθέντας πάντας κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ὑπὸ τὰς ἐμὰς ἀποκλειστικὰς διαταγὰς, διότι ἤμην ὁ ἀνώτερος μεταξὺ αὐτῶν. Δὲν ἤξεύρω ἂν ἡ σιδηροδρομικὴ αὕτη ὁδοιπορία ἤρρεσεν εἰς τοὺς ἵππους, καὶ περὶ τούτου ἔχω τὰς ἀμφιβολίας μου· εἰς τὰ ἀνθρώπινα ὅμως ὄντα βεβαίως δὲν ἤρρεσε, διότι ἤμεθα στενώτατα εἰς τὰς ἀμάξας, οὐσας πάσας τῆς τρίτης τάξεως. Ἐγὼ τὴν πρώτην νύκτα ἐπροσπάθησα νὰ κοιμηθῶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἀμάξης, ἀλλ' «ἄνευ ἀποτελέσματος», ὁ δ' ἀνατέλλων ἥλιος διέκοψε πρῶτος τὰς σκέψεις μου περὶ τοῦ ὅτι τὸ κοιμηθῆναι ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ ἀμάξῃ, τρίτης τοῦλάχιστον τάξεως, συγκαταριθμεῖται μετὰ τῶν ἀδυνάτων πραγμάτων.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἡμέραν ἡ ὁδοιπορία ἦτον ἱκανῶς εὐάρεστος, καὶ αἱ πόλεις δι' ὧν διηρχόμεθα

ὑπεδέχοντο ἡμᾶς μετὰ δεξιώσεων καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Μόλις τοῦ πολέμου κηρυχθέντος, εἶχον ὀργανισθῇ εἰς πάσας τὰς πόλεις δι' ὧν ἔμελλον τὰ τάγματα νὰ διέλθωσιν, ἑταιρίαι, ἐκ τῶν πρώτων μάλιστα κυριῶν αὐτῶν συγκείμεναι, καὶ σκοπὸν ἔχουσαι νὰ προσφέρωσι τροφάς, ζύθον καὶ σιγάρα εἰς τοὺς στρατιώτας. Εἰς ἕκαστον σταθμὸν ἐπομένως μᾶς ἀπήντων αἱ ἐπιτροπαὶ τούτων τῶν κυριῶν, ὥς παρηκολούθουν πᾶσαι αἱ νεάνιδες τῆς πόλεως, λευκὰ ἐνδεδυμένοι, ἄνθη φέρουσαι, καὶ προσάγουσαι εἰς ἡμᾶς ἐπὶ δίσκων ἄρτον μετὰ βουτύρου, κτλ. Ἐννοεῖται δ' ὅτι πρὶν ἀναχωρήσωμεν ἐξ ἑκάστου σταθμοῦ, προσηρχόμεν ἐγὼ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, καὶ ἡὐχαρίστουν αὐτὴν ἐν ὀνόματι τῶν στρατιωτῶν καὶ ἀληθῶς αἱ εὐχαριστίαι αὗται ἐκ τῆς καρδίας ἐξήρχοντο, διότι αὕτη ἦτον ἡ μόνη τροφή ἧς ἐγεύθημεν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὁδοιπορίας.

Ἀφ' οὗ δ' ὑπερέβημεν τὴν Κολωνίαν καὶ εἶδομεν τὴν λαμπρὰν τῆς μητροπόλεως, ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ παρετείνετο παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ῥήνου, ὥστε ἀφορμὴ μᾶς ἐδίδετο νὰ θαυμάσωμεν τὸ ἐπὶ καλλοῦν τσοῦτον περίφημον τοῦτο μέρος τῆς Γερμανίας. Τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ παραλείπω, διότι ὑπὸ πολλῶν ἄλλων καὶ ἱκανωτέρων μου πολλάκις ἔγινε, καὶ διότι εἶναι ἄσχετος πρὸς τοῦ προκειμένου πολέμου τὰς ἀναμνήσεις. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ παρέλθω ὑπὸ σιωπὴν μικρὰν τινα πόλιν ἣν εὗρισκω ἐν τῇ μνήμῃ μου κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην. Εἰς τὸν

σταθμὸν αὐτῆς εὐρέθημεν ἰστάμενοι ὅτε ἐξυπνήσαμεν, τὴν πρωτὴν μιᾶς τῶν ἡμερῶν τῆς ὁδοιπορίας μας. Μετ' ἐκπλήξεως δ' ἐμάθομεν ἐκεῖ ὅτι ὅλην τὴν νύκτα εἶχομεν μεταχειρισθῆ διὰ νὰ προχωρήσωμεν μόνον κατὰ δύο χιλιόμετρα, καὶ διαταγὴ ὅτι εἶχε δοθῇ εἰς τοὺς ἐκεῖσε προϊσταμένους ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν ἀμαξοστοιχίαν ἡμῶν μέχρι τῆς ἐσπέρας, διότι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐμελλε νὰ διαβιβάσῃ ὁ σιδηρόδρομος τραυματίας ἐκ τῶν νοσοκομείων τοῦ πεδίου, ἅτινα ἦσαν πλήρη. Ἡ εἰδησις αὕτη μᾶς ἐχαροποίησε, διότι ἡ μικρὰ πόλις αὕτη ἔκειτο εἰς ὠραιότατην θέσιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Ῥήνου, ὅστις αἰφνιδίως ἐμφανίζεται ἐμπρὸς αὐτῆς, ῥέων ἐπ' αὐτὴν κατ' ὀρθὴν γωνίαν, ὥς ἂν ἤθελε νὰ τὴν καταποντίσῃ, καὶ πάλιν στρέφεται πρὸς βορρᾶν ὀρθογωνίως ὥς ἂν εἰ τῇ ἐχάριζε τὴν ζωὴν αὐτῇ οὐ τὴν ἠπείλησε, καὶ ἀπέρχεται ῥέων πρὸς ἄλλα πεδία. Αἰτία δὲ τῆς ἀποτόμου στροφῆς ταύτης εἶναι ὀγκῶδες ὄρος ἐπιπροσθούν εἰς τοῦ ποταμοῦ τὴν ὁδόν, καὶ ἐμπρὸς αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποταμοῦ ἐγειρόμενος μέλας βράχος, περὶ οὗ πολλὰ ἰστοροῦσι σκοτεινὰ παραδόσεις, καὶ παρ' οὗ κατὰ μέρος καὶ ἡ πόλις ἐπονομάζεται Münster am Stein, Μητρόπολις παρὰ τῷ λίθῳ.

Διήλθομεν δὲ τὴν ἡμέραν πᾶσαν εἰς περιπάτους καὶ μικρὰς ἐκδρομὰς, τρεφόμενοι ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς, ἥς τὸ ἐπιμελέστερον μέρος ἦν νέα Ὁλλανδὴ, κατὰ τὸ κάλλος ἐξέγουσα. Μετὰ πλείστης ἀγαθότητος αὕτη ἀνεμίγνυτο μετὰ τῶν στρατιωτῶν, τοὺς ἡρώτα

περὶ τῶν ἀναγκῶν των, καὶ ἔγραψε τὰς ἐπιστολάς ἐκείνων δι' οὓς ἡ τοιαύτη ἐργασία πολλὸν θ' ἀπήτηται καιρόν. Οὕτως ἐφθασεν ἡ ἐσπέρα. Ἐμέλλομεν δὲ ν' ἀναχωρήσωμεν κατὰ τὰς ἑννέα, καὶ οἱ στρατιῶται ἐζήτησαν παρ' ἐμοῦ τὴν ἄδειαν ν' ἀπέλθωσι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο καὶ νὰ εὐχαριστήσωσι τὴν ἀγαθὴν νεάνιδα, ἣτις εἶχεν ἤδη ἀποσυρθῇ εἰς τὴν οἰκίαν της. Ἀγοράσαντες λοιπὸν ἕκαστος κηρίον, ἀνῆψαν αὐτὰ, καὶ ἐν συνοδίᾳ ἐπορεύθησαν πρὸς τὸν οἶκόν της, ψάλλοντες δημοτικὰ ᾄσματα. Ἐξηκολούθησαν δὲ οὕτω μέχρις οὗ ὁ πατήρ αὐτῆς ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἐξώστην, καὶ τότε εἰς τῶν στρατιωτῶν προβάς ἐξέφρασεν ὅλων τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν θυγατέρα του. Ἐβάλεσε δ' ἐξω καὶ ταύτην ὁ πατήρ, ἅμα ἔμαθεν ὅτι περὶ αὐτῆς ἐπρόκειτο, ἀντευχारीστησεν αὐτοὺς, καὶ διέταξε νὰ τοῖς δοθῶσι σιγάρα καὶ οἶνος, καὶ ἡ δαδουχία ἔληξεν οὕτως. Ἐπελθούσης δὲ τῆς ἐννάτης, ἀνεχωρήσαμεν.

Οὕτως ἐξηκολουθοῦμεν ὁδοιποροῦντες, μένοντες δηλαδὴ ἀνὰ 5 ἢ 6 ὥρας ἑκάστοτε εἰς ἕκαστον μέρος, μέχρις οὗ μετὰ τινος ἡμέρας ἀφίχθημεν εἰς Remilly, μικρὰν Γαλλικὴν πόλιν, ἧς πέραν μᾶς εἶπον ὅτι ὁ σιδηρόδρομος δὲν ἐπροχώρει, διότι αἱ γραμμαὶ ἦσαν κατεστραμμέναι, ὅθεν εἶχομεν νὰ καταβῶμεν, καὶ νὰ ζητήσωμεν τὴν τύχην μας ὡς ἐδυνάμεθα. Τοῦτο δὲ καὶ ἐξετελέσαμεν ὡς ἔπεται· ἕκαστος τῶν στρατιωτῶν ἀνέβη ἓνα τῶν ἵππων, ἔχοντα μόνον ἐν σχοινίον περὶ τὸν λαίμῳ καὶ οὐδεμίαν ἄλλην ἵπ-

ποσκευὴν, διότι οὐδὲ ἐν ὑπῆρχεν ἐφίππιον· ἔσυρε δὲ καὶ ἕτερον ἵππον ἐκ τοῦ σχοινίου, διότι οἱ ἵπποι ἦσαν 405 οἱ δὲ ἄνδρες 52. Καὶ ἐγὼ δὲ ἀνέβην ἐπίσης ἵππον μόνον σχοινίον ἔχοντα, καὶ οὕτως εἰσήλασα εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐγὼ ὅστις ὠνειρευόμην ἐμαυτὸν νέον ἱππότην ἐπὶ μέλανος λαμπροστολίστου ἵππου εἰσορμῶντα εἰς τὸ στάδιον τῆς δόξης, καὶ διὰ βραχείας ἀλλ' ἐκπληκτικῆς νίκης κερδίζοντα εὐθὺς τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦς πτερνιστῆράς μου. Τὸ μάθημα τοῦτο κατὰ τῶν φαντασιοσκοπιῶν εἰς 2 οἱ νέοι ἐμπίπτουσιν ἦτον ἤδη σκληρὸν, ἀλλ' ἐμελλε δυστυχῶς ν' ἀποβῇ ἔτι πολὺ σκληρότερον· ὁ δὲ θεὸς τοῦ πολέμου ἐφαίνετο ἀπόφασιν ἔχων εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς νὰ μᾶς καταδείξῃ ὅτι ἡ ποίησις ἦν περὶ πολέμου περιέχουσι τὰ βιβλία εἶναι στιλπνὸν περικάλυμμα ὑφ' ὃ ἀπεύχομαι εἰς τοὺς ποιητὰς νὰ εἰσδύσωσι.

Γ.

Φθινόπωρον ἦτον ἤδη καὶ ὁ μὲν Σεπτέμβριος, ὅτε περὶ τὴν 6ην ὥραν μ. μ. ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τοῦ Remilly. Ὁ ἥλιος δὲν εἶχε δύσει εἰσέτι, καὶ ὁ κόσμος ἐφαίνετο εἰς εἰρήνην ἀναπαυόμενος. Ἀλλὰ, μετὰ δύο ὥρας, βαρέα σύννεφα κατεσκότισαν τὸν οὐρανὸν, οἱ ἀστέρες παντελῶς ἐξέλιπον, καὶ ἤρχισε νὰ πίπτῃ λεπτὴ βροχὴ· ἡμεῖς δ' ἐπροχωροῦμεν πάντοτε· ἀλλ' ἡ ὁδὸς, διάβροχος καὶ ἀναλυομένη, ἐγίνετο ἀνὰ πᾶν

βῆμα δυσχερεστέρα. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἀνθρωπίνη κα-
τοικία οὐδαμοῦ ἐφαίνετο, ἐβαδίζομεν, ἐμπρὸς πάν-
τοτε, μίαν, δύο, τρεῖς ὥρας, καὶ ἔφθασε τὸ μεσο-
νύκτιον. Ἀνθρώποι καὶ ἵπποι ἦσαν ἤδη ἀπηυδημέ-
νοι. Ἄλλ' εἵμεθα εἰς παντελεῖς σκότος, εἰς μέρος
ἄγριον, ἴσως οὐχὶ μακρὰν τοῦ ἐχθροῦ, ἴσως ὁμῶς
οὐχὶ μακρὰν καὶ τῶν φίλων, διότι τὸ τάγμα ἡμῶν
ἐστάθμευε πρὸ τοῦ Μῆτς, καὶ ἡμεῖς ἐκείνην τὴν
διεύθυνσιν εἶχομεν λάβει. Πιθανὸν ὁμῶς ἐπίσης νὰ
εἵμεθα καὶ ὑπὸ τὰ τηλεβόλα γαλλικοῦ τινος προ-
χώματος, ἢ καὶ ἔτι πιθανώτερον νὰ ἐπλανήθημεν
εἰς παντελεῖ τινα ἐρημίαν.

Ἐν ᾧ λοιπὸν ἀμνηχανῶν ἐσκεπτόμην περὶ τοῦ
πρακτέου, ἐλύθη ἀπροσδοκῆτως, καὶ ἀνεξαρτήτως
ἐμοῦ, τὸ ζήτημα, διότι ἡ στενωπὸς ἦν ἠκολουθοῦ-
μεν ἐτελείωνεν αἴφνης ἐν μέσῳ ἀγροῦ, καὶ περαιτέρω
οὐδ' ἵχνος αὐτῆς ὑπῆρχεν. Ἀνάγκη ἐπομένως νὰ μεί-
νωμεν ὅπου ἤμεθα. Ἀλλὰ πῶς καὶ τοῦτο; πῶς νὰ
οἰκονομηθῶμεν ἐν βραθεῖ σκότει; Ἄλλη μέριμνα
αὕτη. Τοῦτο κατ' ἐμαυτὸν συζητήσας, ἀπεφάσισα
νὰ πορευθῶ μόνος πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ τόπου καὶ
ζήτησιν χωρίου τινός, εἰς ὃ ἄνθρωποι καὶ ἵπποι ν'
ἀναπαυθῶσιν ὑπὸ στέγας μέχρι τῆς πρωίας, διότι
καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἶχον ἀναπαύσεως μεγίστην
ἀνάγκην. Διατάξας ἐπομένως τοὺς στρατιώτας νὰ
μὴ μετακινήθωσιν ἀπὸ τοῦ μέρους ὅπου ἴσταντο,
ἵνα μὴ ἐμπέσῃ κἀνείς τῶν εἰς τινα βόθρον, ἀνεχώ-
ρησα ἐγὼ μόνος, καὶ ἐπλανώμην ὡς τυρλὸς διὰ τῶν

χωραφίων. Μετὰ δ' ἡμισείας ὥρας ματαίαν ἐρυνάν, δὲν ἐτόλμησα νὰ μακρυνθῶ περισσότερον, καὶ ἤναγκάσθην νὰ ἐπιστρέψω, ἵνα μὴ πλανηθῶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἔμενον πάντοτε εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, καὶ ἐβλασφήμουν.

Ἐν ἐλλείψει δὲ καλητέρου σχεδίου πρὸς τὸ παρὸν, διέταξα καθεὶς νὰ δέσῃ τὸ σχοινίον τῶν ἵππων του πέριξ τῆς χειρὸς του, καὶ νὰ κατακλινθῇ ὅπου καὶ ὅπως ἤθελεν. Ἐπόμενος δὲ καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὴν ἰδίαν διαταγὴν μου, ἐπλαγιάσαμεν ὅλοι ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὃ εἶχομεν καὶ κάτωθεν, καὶ ἄνωθεν ἐξακολουθοῦν νὰ πίπτῃ δι' ὅλης τῆς νυκτός. Ὑπὸ τοσοῦτον δυσμενεῖς δὲ περιστάσεις διατελοῦντας, οὐδ' αὐτὸς καὶ ὁ Μορφεὺς, ὁ ἄλλως φίλος τῶν πτωχῶν, ἠθέλησε νὰ μᾶς πλησιάσῃ, καὶ αὐτὸν ἀντικατέστησεν ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῶν σκέψεων. Ἐσκεπτόμην δ' ἐν γένει περὶ τῆς ἀβρότητας ἐν ᾗ συνήθως ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, περὶ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ ποιήσεως καὶ ἀληθείας, καὶ περὶ τοῦ μαθήματος ὃ ἡ φύσις μᾶς ἔδιδε, καὶ ὡμολόγουν εἰς ἑμαυτὸν ὅτι οὐδέποτε εἶχον λάβει τόσον μεγάλα διδάγματα εἰς τοσοῦτον μικρὸν χρόνον.

Μόλις δ' ἡ ῥοδοδάκτυλος ἠῶς ἤρχισε διαχέουσα τὰ φῶτά της, καὶ ἀνέστημεν, καὶ, ἀπαριθμήσεως γενομένης, εὗρέθη ὅτι οἱ μὲν ἄνθρωποι ἦσαν πάντες παρόντες, τέσσαρες ὅμως ἵπποι δραζάμενοι τῆς εὐκαιρίας εἶχον δραπατεύσει ὀπίσω πρὸς τὸν εἰρηνικὸν βίον. Ἡ βροχὴ ἐν τούτοις ἔπαυσε, καὶ ὁ ὀφθαλ-

μὸς τῆς ἡμέρας ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς τὴν ὁδὸν μας, κει-
μένην πλησιέστατα τοῦ ἀγροῦ εἰς ὃν εἶχομεν προσ-
παθήσει νὰ κοιμηθῶμεν. Εἰσήλθομεν λοιπὸν εἰς αὐ-
τὴν, ἔχοντες ἄνωθεν ἡμῶν τὸν οὐρανὸν κατηφῇ. Περὶ
δὲ τὴν μεσημβρίαν ἤρχισε πάλιν νὰ βρέχη, καὶ τὸ
ἔδαφος τετμημένον ὃν ἐνταῦθα, λοφῶδες καὶ ὀλισθη-
ρὸν, ἀπέβαινε πάλιν δύσβατον εἰς τοὺς ἵππους, οἵτι-
νες τὴν νύκτα μόλις εἶχον ἀναπαυθῇ. Πλὴν δὲ τούτου
ἤρχισε νὰ γίνηται ἐπαισθητὴ καὶ ἡ πείνα, εἰς βαθ-
μὸν ὥστε συνέλαβα τὴν ἐγωῖστικὴν ἀπόφασιν εἰς τὸ
πρῶτον χωρίον ὃ ἠθέλομεν ἀπαντήσῃ νὰ μείνω ἐπὶ
δύω ἢ τρεῖς ὥρας, καὶ νὰ θρέψω τοὺς στρατιώτας
μου διατάττων αὐτοῖς νὰ συλλέξωσιν ὅ,τι τρόφιμον
εὕρωσιν, ἔστω καὶ τὸ τελευταῖον τεμάχιον ἄρτου
τῶν χωρικῶν. Ἀλλὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ αὐστηροῦ
τούτου σχεδίου ἔπρεπε πρῶτον ν' ἀπαντηθῇ χω-
ρίον, καὶ τοιοῦτο δὲν ἀπηντήσαμεν, πλὴν ἐνὸς μι-
κροῦ, ὅπερ ἦν πλήρες στρατιωτῶν, καὶ, ὡς μᾶς εἶπον,
πρὸ πολλοῦ ἄλλους κατοίκους δὲν εἶχεν. Ἐννοεῖται
ὅτι οἱ μεταβατικοὶ κάτοικοι αὐτοῦ τροφὰς δὲν εἶχον
νὰ μᾶς δώσωσιν· ἀντ' αὐτῶν ὅμως μᾶς ἔδωκαν ὁδη-
γίας, εἰπόντες ἡμῖν ὅτι μετ' οὐ πολὺ θὰ φθάσωμεν
εἰς τὴν Μοζέλην, ποταμὸν εἰσρέοντα εἰς τὸν Ῥῆνον,
ὅτι θὰ περάσωμεν αὐτὴν ἐπὶ γεφύρας ἐκ λέμβων
κατεσκευασμένης, καὶ τότε ὅτι θὰ εὐρεθῶμεν πλη-
σίον τοῦ ἡμετέρου συντάγματος.

Μετὰ δυσχερεστάτην δὲ καὶ κινδυνώδη ὁδοιπορίαν
ἐπέκεινα τῶν δύο ὥρων ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν λόφων

ἥτις ὑπερτείνει τὴν δεξιὰν ὄχθην τῆς Μοζέλης, ἐφθάσαμεν τέλος εἰς τὴν γέφυραν, ἣν εἶχον κατασκευάσει τοῦ ἡμετέρου σώματος οἱ μηχανικοὶ, καὶ διαβάντες αὐτὴν, εἰσῆλθομεν μετ' ὀλίγον εἰς εὐρὺ χωρίον ἐπίπεδον· εἰς τὸ βάθος δ' αὐτοῦ εἶδομεν ἀνεμόμυλον, ὅστις μᾶς εἶπον ὅτι ἐχρησίμευσεν ὡς κατοικία εἰς τὸν ἡμέτερον συνταγματάρχην. Ἐξῆλθε δ' οὗτος μετ' ὀλίγον ἐν μέσῳ ῥαγδαίας βροχῆς, καὶ ἀφ' οὗ ἤκουσε μετὰ τινος δυσαρεσκείας τὴν ἱστορίαν τῶν τεσσάρων ἀπολωλότων ἵππων, κατένειμεν ἡμᾶς εἰς τοὺς διαφόρους λόχους, καὶ ἐμὲ ἰδίως μετὰ τινων ἄλλων εἰς τὸν πέμπτον λόχον τῶν 6 λιτρῶν, ἀνήκοντα εἰς τὸ τρίτον τάγμα.

Μετὰ μιᾶς δὲ περίπου ὥρας νέαν ὁδοιπορίαν, ἐφθασα εἰς τὰς σκηνάς τοῦ τάγματός μου, καὶ εἰσῆλθα εἰς τὴν σκηνὴν ἣν μοι ἐδειξαν ὡς τὴν τοῦ ταγματάρχου. Ἦτον ἤδη νύξ, ἡ σκηνὴ ἦν ἀφώτιστος, καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα αὐτῆς οὐδὲν διέκρινον· ἤκουσα δὲ μόνον φωνὴν προερχομένην ἐκ τοῦ κατὰ γῆς ἐρριμμένου ἀχύρου, ἥτις μὲ ἠρώτα τί ἐζήτουν. Ἀνέφερα τότε πόσοι ἄνθρωποι καὶ ἵπποι εἶχον σταλῇ εἰς τὸ τρίτον τάγμα καὶ πόσοι εἰς ἕκαστον λόχον, καὶ ἐκείθεν ἐπορεύθη πρὸς τὴν σκηνὴν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ λόχου μου, ν' ἀναφέρω τὴν ἀφίξίν μου... Ἀλλ' ὃ τοῦ εὐώδους θυμιάματος! Ἐπὶ τῆς τράπεζης ἐντὸς πινακίδος ἔκειτο ἀτμίζον ὀλόκληρον beefstake, εἰς ὃ εἶχον προσηλώσει τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ φαίνεται ὅτι μετὰ τῆς αὐτῆς ἐρέξεως τὸ ἐκύτταζον, ὥστε ὁ

λοχαγὸς μὲ προσεκάλεσε νὰ καθήσω εἰς τὴν τρά-
πεζαν καὶ νὰ θεωρήσω τὸ βειφστὲκ ὡς ἰδιοκτησίαν
μου, προσθέτων ὅμως ὅτι ἡ καλητέρα χρῆσις ἦν
ἐδυνάμην νὰ κάμω αὐτοῦ ἦτο νὰ τὸ ἀφήσω εἰς
τὴν θέσιν του, διότι ἦτον κακὸν καὶ σκληρόν. Σκλη-
ρὸν καὶ κακὸν λέγει; Μέλι καὶ ζάχαρις ἦτο· μόλις
ἐπρόφθασα ν' ἀποκριθῶ ὅτι δὲν εἶχον γευθῇ τίποτε
ἐπὶ οὐτῶ ἡμέρας, καὶ τὸ βειφστὲκ εἶχε καταβρο-
χισθῇ. Μετ' ὀλίγον δὲ τὰ βλέφαρά μου ἤρχισαν ν'
ἀρνῶνται ὑπηρεσίαν, καὶ ῥιφθεὶς ἐπὶ τοῦ ἀχύρου ἐν-
τὸς τῆς σκηνῆς, ἀπεκοιμήθην ἐνδεδυμένος.

Δ'.

Ἡ δ' ἐπαύριον ἦτον μία τῶν ὥραιοτέρων τοῦ
φθινοπώρου ἡμερῶν, καὶ ἀνέτελλεν ὅτε ἀρπυνίσθην.
Μὴ ἔχων νὰ ἐνδυθῶ, ἐξῆλθον ἀμέσως ὡς εἶχον τῆς
σκηνῆς, καὶ ἔρριψα πέριξ μου τὰ βλέμματα ἐπὶ τὴν
γῆν ταύτην τῆς ἐπαγγελίας, εἰς ἣν πολλάκις ὠνει-
ρευόμην ὅτι εἰσῆλαυνον ἀνδραγαθῶν. Καὶ τῷ ὄντι
ἐφαίνετο ὡς γῆ τῆς ἐπαγγελίας· τοσοῦτον ἦτον ὠραία.
Ἐμπρὸς ἡμῶν ἠγείρετο μικρὸς λόφος, ὅστις ἔκρυ-
πτεν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὸ Μέτς, ἡ εἰλικρι-
νέστερον, ὅστις ἔκρυπτεν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν
τῶν ἐν τῷ Μέτς. Πρὸς τὰ δεξιὰ ἐξήρχετο ἀποτόμως
τῆς γῆς ὑψηλὸς λόφος, ὅμοιος πρὸς τὸν Λυκαβητὸν,
ἀφαιρέσει τοῦ λίθου θν ἡ Ἀθηνᾶ ἀρῆκε νὰ πέσῃ
ἐπ' αὐτόν. Ἐσκήνουν δ' ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Hauri-

mont, ὡς ὁ λόφος ὠνομάζετο, δύνω τῶν ἡμετέρων ἀξιωματικῶν, τὴν ἐντολὴν ἔχοντες νὰ κατασκοπεύωσι τῶν Γάλλων τὰ κινήματα. Ὅπισθεν δ' ἡμῶν ὑπῆρχον ἑπὶ ὑψηλότεραι σειραὶ, αἵτινες ἐδύναντο νὰ μᾶς χρησιμεύσωσιν εἰς θέσεις ὑποχωρήσεως, παρουσιαζομένης ἀνάγκης.

Ἡ ἡμέρα ἐκεῖνη ἦτον κυριακὴ, καὶ εἵχομεν ἐκκλησίαν. Εἰς τὰς ἐννέα συνήχθημεν περίξ μικρᾶς τραπέζης κατεσκευασμένης ἐκ κλάδων δένδρων, καὶ προωρισμένης ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν ἀγίαν τράπεζαν. Ἡ τελετὴ ἤρχισε διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ παρασήμου τοῦ σιδηροῦ σταυροῦ εἰς τινας ἀνδρείους διακριθέντας ἐν ταῖς τελευταίαις μάχαις. Αἶφνης ἀντηγεῖ μακρόθεν κρότος κανονίου. Ὁ ἱερεὺς διέκοψε πρὸς στιγμὴν τὸν λόγον του, καὶ μακρὰ καὶ ἀνήσυχος σιγὴ ἐπεκράτησε. Δεύτερος πυροβολισμός!... «Στρατιῶται, ἐπανέλαβε τότε ὁ ἱερεὺς, ἀκούετε τοὺς πυροβολισμοὺς τούτους; Εἰσὶν οἱ τελευταῖοι παλμοὶ μεγάλου ἔθνους ζητοῦντος νὰ θραύσῃ τὰ δεσμά του καὶ νὰ ἐπιπέσῃ ἐφ' ἡμᾶς. Ἀλλ' ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, καὶ μᾶς προστατεύει. Εἰς αὐτὸν ἡ δόξα! Ἀκούσατε καὶ θαυμάσατε τὴν μεγαλοδυναμίαν του. Ὡς ξίφος λαμβάνων τὸν Βασιλέα καὶ τὸν στρατὸν ἡμῶν, ἐπέφερεν εἰς τὴν Γαλλίαν φοβεράν πληγὴν. Ὁ Μὰκ Μαὼν μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, συγκεκλιμένου ἐκ 80,000 ἀνδρῶν καὶ 20,000 ἵππων, παρεδόθη εἰς χεῖράς μας παρὰ τὸ Σεδάν, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος,

εἶναι αἰχμάλωτος ἡμῶν. Εὐχαριστεῖτε τὸν Θεὸν διὰ τὴν βοήθειάν του.»

Ἄδυνατῶ νὰ περιγράψω τὰ αἰσθήματα τῆς στιγμῆς ἐκείνης καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν στρατιωτῶν. Οἱ βαρεῖς τῶν Γάλλων πυροβολισμοί, συμμιγνύμενοι μετὰ τῶν ἀτελευτήτων Hurrah ! τῶν ἡμετέρων, τοιαύτην ἐπέφερον γενικὴν συγκίνησιν, ὥστε καὶ οἱ γηραιότεροι, καὶ αὐτοὶ οἱ σιδηροὶ πολεμισταὶ τοῦ Königsgrätz, τοῦ Mars-la-Tour καὶ τῆς Γραβελόττης δὲν ἐδύναντο νὰ κρατήσωσι τὰ δάκρυα, ἀναλογιζόμενοι τὴν ἀνδρίαν καὶ τὸ νέον κατόρθωμα τοῦ γέροντος ἥρωος, τοῦ Βασιλέως των. Πάντες ἐνόμιζον τὸν πόλεμον τελειώσαντα, καὶ πέπεισμαι ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν ἵνα ἡ δοξολογία ἥτις μετὰ ταῦτα ἐψάλη εἰς τὸν Θεόν, τελεσθῇ μετ' ἀσυνήθους τῶν καρδιῶν θερμότητος. Ναί, Κύριε, Σὲ εὐχαριστοῦμεν, Σοὶ ἀποδίδομεν τὰ πάντα· καὶ ἂν ἡ θέλησίς Σου εἶναι νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀκόμη ὁ φονικὸς αὐτὸς πόλεμος, δὲν ἀνήκει εἰς ἡμᾶς νὰ δικάζωμεν τὰ ἔργα Σου.

Μετὰ τὸ γεῦμα, ὃ εἶχομεν ἐτοιμάσει οἱ ἴδιοι, καὶ ἐπιτυχέστατα, μὲ προσεκάλεσεν ὁ λοχαγός μου ν' ἀναβῶμεν ὁμοῦ ἑφιπποὶ εἰς τὸ Haurimont, καὶ τὴν πρόσκλησιν ἐδέχθην, ἐννοεῖται, μετὰ μεγάλης χαρᾶς. Ὅταν δ' ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν, λαμπρὸν πανόραμα παρέστη εἰς τὴν ὄψιν ἡμῶν. Διὰ μέσου τῆς θαυμασίας σκηνογραφίας ἔρρεεν ἐν Μοζέλη, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔκειτο τὸ Μὲτς, ὃ ἀραιὰ ὁμίχλη, διαλαμ-

πομένη ὑπὸ ὠραίου ἡλίου, ἐδείκνυσεν ὡς ἐναερίον τινα πόλιν, ὡς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ. Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου κωδονοστασίου τῆς μητροπόλεως ἐκυμᾷται μεγάλη Γαλλικὴ σημαία· πρὸς τ' ἀριστερὰ δὲ τῆς Μοζέλης ἦσαν ἱδρυμένα ἐπὶ τῶν λόφων τὰ ὀχυρώματα τῆς Plappeville καὶ τοῦ S' Quentin, καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τὸ τοῦ S' Julien, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐκάθηντο οἱ τρομεροὶ δράκοντες, οἱ φύλακες τῆς παρθενίας τοῦ Μὲτς, οἵτινες ἀπὸ τῆς πρωίας δὲν εἶχον παύσει τρύζοντες τοὺς ἐδόντας, δὲν ἤξεύρομεν διατί. Φαίνεται δ' ὅτι μικρόν τι πρωσσικὸν ἀπόσπασμα τοὺς ἤρέθισε.

Μεταξὺ τοῦ Μὲτς καὶ ἡμῶν ἔκειτο μέγα πλῆθος χωρίων. Ἦτο δὲ ἡ πεδιάς τόσον εἰρηνικὴ καὶ ἡσυχος, ὥστε οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ὅτι τρομερὸς πόλεμος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῆς, ἂν δὲν ἤκουε τὸν συνεχῆ κανονοβολισμὸν, καὶ δὲν ἔβλεπεν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν χωρίων ἦσαν κατεστραμμένα.

Ε'.

Ἀφ' οὗ δὲ εἶδα τὸ Μὲτς καὶ τὴν περίχωρον ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ Haurimont, μεγάλην ἐπιθυμίαν εἶχον νὰ γνωρίσω ἐκ τοῦ ἐγγυτέρω τὸν τόπον. Ἡ δ' εὐκαιρία δὲν ἔμελλε νὰ λείψῃ ἐπὶ πολὺ. Εἰς τῶν συντροφῶν μου ἀξιωματικῶν διετάχθη τὴν ἐπιούσαν « νὰ εὕρῃ » δύο φορτηγοὺς ἀμάξας. Τὸ δὲ « εὕρίσκειν » ἦτον εἰς τὴν στρατιωτικὴν γλῶσσαν τῶν καιρῶν ἐ-

κείνων δμώνυμον τοῦ « λαμβάνειν. » Εὐχόλως δὲ, ζητήσας, ἔλαβον καὶ ἐγὼ τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ τὸν συνοδεύσω, καὶ οὕτως ἀνεχωρήσαμεν περὶ μεσημβρίαν, ἀφ' οὗ ἐφάγομεν τὸν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον περίφημον γενόμενον ρεβιθόζωμον (Erbswurstsuppe). Ἡ δὲ φήμη αὐτοῦ προήλθεν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ κύριοι οἱ εἰς χεῖράς των ἔχοντες τὴν τροφὴν τοῦ στρατοῦ, ἐφαντάσθησαν ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἐδύναντο νὰ διατηρῶσι τὴν ζωὴν τῶν στρατιωτῶν διὰ βραστῶν ἐρεβινθων. Καὶ πρὸς τὸ παρὸν μὲν δὲν εὐρίσκομεν ὅτι εἶχον ἄδικον, διότι ὁ ζωμὸς μᾶς ἐφαίνετο ἐξάίρετος. Ἀλλὰ, παρατεινομένου τοῦ πολέμου, ὁ στρατὸς τόσον ἀηδίασε πρὸς τὴν μονότονον τροφὴν, ὥστε ὅπου διήρχετο τάγμα, ἔβλεπέ τις συνήθως μετὰ τὴν διάβασιν τὴν ὁδὸν πλήρη τοῦ τοῦ ἐρεβινθαλαντοζώμου. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμιακὴ περιφημότης αὐτοῦ.

Ἀναχωρήσαντες λοιπὸν περὶ τὴν μεσημβρίαν, προσανέβημεν τὴν Μοζέλλην, καὶ δὲν εὕρομεν τὴν χώραν τόσον ὠραίαν ὅσον μακρόθεν ἐφαίνετο. Διαβάντες δὲ τὸν ποταμὸν ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Haucencourt, ἐφθάσαμεν τὸ ἑσπέρας εἰς μέγα χωρίον, τὸ Sⁱ Ay. Ἐνταῦθα «εὕρομεν» μίαν ἁμαξαν ἠγοράσαμεν δὲ καὶ διὰ τὰς οἰκιακὰς ἢ μᾶλλον σκηνικὰς ἡμῶν ἀνάγκας ὀλίγα αὐγά, βούτυρον, πινάκια, ποτήρια καὶ ὀλίγον οἶνον εἰς βαρυτάτας τιμὰς, καὶ ἐπεστρέφομεν φαιδροὶ διὰ τῆς ὠραίας ἡσύχου ἑσπέρας, ὡς ἐργάζεται οὔτινες ἐτελείωσαν τῆς ἡμέρας τὴν ἐρ-

γασίαν, ὅτε...εἰς κανονοβολισμὸς, καὶ μετ' αὐτοῦ ἀντηχοῦσι σαλπίσματα, καὶ τάγματα ἵππικοῦ τρέχουσι πρὸς τὸ Μέγς. Εὐκατάληπτος εἶναι ἡ ἀνησυχία ἡμῶν, εἰς ἣν ἀνεμίγνυτο καὶ τις ἀρειμάνιος ἐνθουσιασμὸς.

Τὸ πρῶτόν μου κίνημα ὑπῆρξε νὰ θυσιάσω εἰς τὸν θεὸν τοῦ πολέμου αὐγὰ, πινάκια καὶ ποτήρια. Ἐπειτα δὲ, ὡς ὁ Δογκιχώτης κατὰ τῶν μύλων, ἐμ. πρὸς ἀμφοτέροι, νὰ κατατροπώσωμεν τοὺς Γάλλους. Τὸ στρατόπεδον ἡμῶν πρὸς ὃ ἐπορεύθημεν εὗρομεν ὅλως ἔρημον· ἀνέβημεν ἐπομένως εἰς τὸν μικρὸν λόφον τὸν ἐπιπροσθοῦντα αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ εὗρομεν τὴν κανονοστοιχίαν παρατεταγμένην, ἡτοιμασμένην ὡς εἰς μάχην, καὶ διαταγὰς περιμένουσαν. Ὑπεδέχθησαν δ' ἡμᾶς μετὰ μεγίστης χαρᾶς οἱ ἀξιωματικοί, ὅχι τόσον, πρέπει νὰ τ' ὁμολογήσωμεν, δι' ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν ἐπικουρίαν τῶν βραχιόνων μας, ὅσον διὰ τὸν οἶνον ὃν ἔφερον, καὶ ὃν δὲν εἶχον θυσιάσει μετὰ τῶν ἄλλων πραγμάτων. Ἐκαθήσαμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς περὶ ἓν πυροβόλον καὶ ἐπεριμένομεν, πίνοντες τὸν οἶνον, τραγωδοῦντες καὶ εὐθυμοῦντες, ὥστε ἤθελέ τις πιστεύσει ὅτι εἴμεθα εἰς καφφενεῖον μᾶλλον παρὰ εἰς μάχην. Ἀλλ' αὐτὴ ἤδη ἡ τράπεζα ἐφ' ἧς ἴσταντο αἱ πλῶσκαι ἡμῶν ἤρκει ὅπως μᾶς ἐνθυμίζῃ τὴν θέσιν μας. Πρὸς τὸ παρὸν ἔμενεν αὕτη ἡσυχος· ἀλλ' εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἐδύνατο ν' ἀνάψῃ καὶ νὰ βροντήσῃ, φέρουσα κατὰστροφὴν καὶ φόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὡς ἔπραττον αἱ ἀδελφαί της τοῦ Plappeville καὶ τοῦ S' Quentin.

Οὕτως ἐπεριμένομεν μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ὅτε ἦλθε πρὸς ἡμᾶς στρατηγὸς ἀγγελιαφόρος. Τί μᾶς ἔφερεν; εἰρήνην ἢ πόλεμον; Πρὸς τὸ παρὸν ἔφερε τὴν εἰρήνην. «Ἐπιστρέψατε, μᾶς εἶπεν, εἰς τὰς σκηνάς σας, καὶ μὴ λησμονῆτε ὅτι οἱ Γάλλοι δύνανται νὰ ἐπανέλθωσι, καὶ ὅτι εἴσθε φρουροὶ τῆς πατρίδος.» Τὸ κατ' ἐμὲ βεβαίως δὲν τὸ ἐλησμόνουν, διότι κατ' ὅ-
ναρ ἔβλεπον ὅτι οἱ Γάλλοι ἐπέπιπτον καθ' ἡμῶν, ὅτι ἐγὼ μόνος ἔσωζον τὴν κανονοστοιχίαν καὶ τὸν στρατὸν, καὶ ὅτι ὁ Βασιλεὺς ὁ ἴδιος μ' ὠνόμαζεν ἀν-
θυπολοχαγόν, παιανίζούσης τῆς μουσικῆς πάντοτε δυνατώτερον, δυνατώτερον, δυνατώτερον . . . ἕως ὅ-
του ἐξύπνησα, καὶ ἀκόμη ἔπαιζεν. Ἦτο δὲ τὸ ἀφυ-
πνιστήριον.

ΣΤ'.

Ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἑβδομάδα οὐδὲν ἄλλο εὐρί-
σκω εἰς τὰς σημειώσεις μου, εἰμὴ «βρέχει. Φοβερά
βροχή· σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ἐξέλθωμεν τῆς σκηνῆς·
τὸ μαλακὸν χῶμα, πατούμενον ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν
ἵππων, γίνεται πηλὸς καὶ βόρβορος εἰς ὃν κινδυνεύει
τις νὰ βυθισθῇ.» Ἴδου αἱ σημειώσεις μου. Καὶ τῷ
ὄντι ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ἔμεινεν εἰς τὴν μνήμην μου ἐν-
τετυπωμένος. Αἱ περιγραφαὶ τῶν συγχρόνων ἐφημε-
ρίδων ἦσαν οὐδὲν κατὰ σύγκρισιν τῆς ἀληθείας. Εἶ-
ναι δὲ φυσικὸν τοῦτο, διότι οἱ μὲν κύριοι ἐφημεριδο-
γράφοι κατόικουν εἰς τὰ χωρία, ἡμεῖς δ' εἰς τὰ χω-

ράφια. Ἦναγκασμένοι ἔνεκα τῆς ὑπηρεσίας νὰ ἐξερχώμεθα τῶν σκηνῶν πολλάκις τῆς ἡμέρας, εἵμεθα τὸ ἑσπέρας ὡς σπόγγοι βεβρεγμένοι μέχρι τοῦ δέρματος, καὶ ἡ λάσπη ἐφθανεν ἕως τὰ γόνατα ἐκείνων ὅσοι εἶχον τὴν τύχην νὰ μὴ ἐμπέσωσιν ὁλόκληροι εἰς βόθρον τινά. Τὰς πρώτας ἡμέρας ἐπροσπαθοῦμεν νὰ καθαρίζωμεθα πρὶν κατακλινθῶμεν εἰς ὕπνον· ἀλλὰ βλέποντες τὸ μάταιον τοῦ ἀγῶνος, ἐξωκειώθημεν τέλος τόσον πρὸς τὴν λάσπην, ὥστε ἐκοιμώμεθα μετ' αὐτῆς, μιμούμενοι κατὰ τοῦτο τινὰ ζῶα τῆς γνωριμίας μας.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι καὶ ἡ σκηνὴ ἅπαξ διαβραχεῖσα, ἄφηνεν ἀκωλύτως τὸ ὕδωρ νὰ διαπερᾷ τὸ ὕφασμα, ὥστε καὶ τὸ ἄχυρον ἐφ' οὗ ἐκοιμώμεθα ἦτον κάθυγρον καὶ αὐτό . . . Βορρρ! Ῥίγος καταλαμβάνει τὸ σῶμά μου ὅταν ἐνθυμῶμαι ἐκείνην μας τὴν κατάστασιν. Ἡ βροχὴ δὲν ἔπαυε δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, ὥστε τὴν πρωτὴν, ὅτε ἠνοιγομεν τοὺς ὀφθαλμοὺς, εὐρισκόμεθα ἕκαστος ἐντὸς μικρᾶς λίμνης. Ἡ ἀκούσιος δ' αὕτη ψυχρολουσία καθίστα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἡμῶν ἀκίνητα, ἕως ὅτου, ἵνα ἀποδώσῃ αὐτοῖς τὴν πρώτην ἐλαστικότητα, ἐρχόμενος ὁ ὑπηρετὴς μᾶς ἔδιδεν εἰς ἕκαστον 7—8 ποτήρια καφρὲ, καὶ ἐν ποτήριον . . . ρακί. Τὸ ποτὸν τοῦτο, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε πρὶν εἶχον πῖναι ἢ ἔπιον ἔπειτα, τὸ ὁποῖον τόσον κατεφρόνου, τὸ ἔπινον τότε εἰς ποτήρια ὕδατος. Ἐγὼ δὲν πταίω τὴν εὐθύνην ἔχουν οἱ Γάλλοι.

Μεταξὺ δὲ τῶν βορχερῶν καὶ τῶν βορβορωδῶν

ἡμερῶν δὲν πρέπει οὐδὲ δύναμαι νὰ λησμονήσω τὴν 9 τοῦ Σεπτεμβρίου. Καὶ τότε, ὡς καὶ τὰς ἄλλας, ἔβρεχε κρουνηδόν· τὴν δ' ἐβδόμην ὥραν τῆς ἐσπέρας καλούμεθα εἰς τὰ ὄπλα. Ἑκατὸν βημάτων ἀνάβασιν εἶχομεν ἵνα ἔλθωμεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου καὶ εἰς τὰς θέσεις μας· ἀλλὰ τὰ ἑκατὸν βήματα ἦσαν ἑκατὸν δυσκολίαι, καὶ γιγαντιαία ἦτον ἡ ἐργασία. Ἡ βροχὴ εἶχε τοσοῦτον μαλάξει τὴν γῆν, ὥστε εἰκοσιν ἵπποι δὲν ἤρκουν νὰ σύρῳσιν ἓν πυροβόλον· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἵπποι ὧν ἐπεβαίνομεν, ἀγωνιζόμενοι νὰ προβῶσιν, ἐπιπτον ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, καὶ οἱ ἄνθρωποι, κολλῶντες εἰς τὸν πηλόν, δὲν ἐδύναντο νὰ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν τῶν ἵππων. "Ολοὶ ἐνοοῦμεν ὅτι ἂν οἱ Γάλλοι ἐπῆρχοντο τὴν ὥραν ἐκείνην, εἴμεθα πάντες αἰχμάλωτοι, καὶ τὸ Μὲτς ἐσώζετο. Ἀλλ' εὐτυχῶς εἶχον καὶ οἱ Γάλλοι τὸ αὐτὸ ἐμπόδιον, καὶ ἔτι μεγαλύτερον, διότι οἱ ἵπποι ἡμῶν ἦσαν καλῆτεροι.

Μετὰ δῖωρον δὲ μέγαν ἀγῶνα ἐν τῷ μέσῳ τῆς βροχῆς, κατωρθώσαμεν τέλος ν' ἀναβιβάσωμεν δύο ἐκ τῶν πυροβόλων, ἐξ αὐτῶν δὲ τὸ ἓν εἶχε τὸ στόμιον πρὸς ἡμᾶς ἐστραμμένον, καὶ μᾶς ἦτον ἀδύνατον νὰ τὸ στρέψωμεν πρὸς τοὺς ἐχθρούς. "Οστις δὲν γνωρίζει τὸν Πρωσικὸν στρατὸν, δὲν ἤξεύρει ποῖον φοβερὸν κόπον, ποίαν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐργασίαν προϋποθέτει ἡ λέξις «ἀδύνατον.» Ὁ Πρῶσσος στρατιώτης δὲν τὴν λέγει συχνάκις, ἀλλ' ὅτε τὴν εἶπῃ, δηλοῖ αὕτη τὸ ἀκκτόρθωτον μετὰ τὴν ἐξάντλησιν

πασῶν τῶν δυνάμεων. Τοῦτο συνέβη καὶ ἤδη οὐχ ἤττον ὅμως δὲν ἐπαύσαμεν προσπαθοῦντες· καὶ, μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ἐκ τῶν 6 πυροβόλων εἶχομεν ἀναβιβάσει τὰ ὕ, ὅτε... μᾶς ἤλθε διαταγὴ νὰ τὰ ἐπιστρέψωμεν.

Ὅσον καὶ ἂν εἶχον οἰκειωθῇ πρὸς τὴν πρωσσικὴν πειθαρχίαν, ἄνευ τινὸς θαυμασμοῦ ὅμως δὲν εἶδα ὅτι εἰς τὴν παλίμβουλον ταύτην διαταγὴν οὐδεὶς ἐψιθύρισεν οὐδ' ἐμεμψιμοίρησε, καὶ ὅτι πάντες ἡσθάνοντο ὅτι ἐδῶ πρὸ πάντων εἶχον νὰ δεῖξωσι τὴν ἀνδρίαν των. Κατ' ἐμὲ ἢ ἐν τῇ μάχῃ ἀνδρία εἶναι πολὺ κατωτέρα τῆς ἀνδρίας τοιούτων στιγμῶν. Ἐκεῖ ἐκ διαταγῆς βιάζομαι νὰ ὑπάγω, ἐκ καθήκοντος νὰ ἴσταμαι παθητικῶς περιμένων ἂν δὲν θὰ ἔλθῃ σφαῖρα νὰ μὲ κτυπήσῃ. Ἄλλως τε τίς εἶναι τοσοῦτον ἀμβλὺς ὥστε νὰ μὴ ὁρᾷ ἐμπρὸς ὅταν κράζῃ ἢ σάλπιγξ; Αὕτη ἡ ἀνδρία μεγάλην ἀξίαν δὲν ἔχει. Ἀλλὰ τῶν εἰς τὴν σκοτεινὴν καὶ ἀγρίαν ἐκείνην νύκτα ὑπὸ τῆς θελήσεώς των μόνον παροτρυνομένων, ὑπὸ τῆς συναισθήσεως τοῦ καθήκοντος ἐνισχυομένων νὰ ἐντείνωσι πάσας τὰς δυνάμεις των μέχρι τῶν ἐσχάτων αὐτῶν ὁρίων, καὶ ἐνῶ βλέπουσι τοὺς συντρόφους των ἀπηρηκότας καὶ πίπτοντας πέριξ αὐτῶν, αὐτοὶ ἐν μέσῳ πάντων τῶν κινδύνων ἀσμάτιον συρίζοντες νὰ ἐπιμένωσιν ἀγωνιζόμενοι πρὸς τ' ἀδύνατα, τοῦτο λέγω ἀνδρίαν ἀξίαν παντὸς θαυμασμοῦ. Ἡ συνήθεια καλεῖ ἥρωας τῶν πολέμων τοὺς τραυματίας. Ἀλλὰ τοῦ ἀπομάχου, οὗ σφαῖρα ἀπέκοψε τὸν βραχίονα, ποσάκις δὲν εἶναι ἀνδρεϊότερος ἄλλος ἄτρωτος στρα-

τιώτης, ὅστις εἰς πλείστας ἐρρίφθη μάχας, ἀφειδῶν ἑαυτοῦ, καὶ ὑπὸ τῆς τύχης μόνον ἐσώθη!

Ἐν τούτοις ἡ κατάβασις τῶν πυροβόλων ὑπῆρξεν εὐκολωτέρα τῆς ἀναβάσεως, καὶ περὶ τὰς δύο ἐξη-
τοῦμεν ἤδη ὅλοι τῶν ἀχύρων τὰς κλίνας, ὀλίγον
φροντίζοντες ἂν τὰ ἄχυρα ἔπλεον ἐντὸς λίμνης.
Ὅσα μέσα ἐφεῦρεν ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ προκαλῇ τὸν
ὑπνον καὶ νὰ ἡδύνη αὐτὸν, μᾶς ἔλειπον ὅλα, καὶ ὅ-
μως ποτὲ γλυκύτερον δὲν ἐκοιμήθημεν. Ἡ δ' ἐπιοῦσα
ἦτον εὐτυχῶς ἡσυχίας ἡμέρα, καὶ τοῦτο ἦτον ἀναγ-
καῖον εἰς ἀνάληψιν τῶν ἡμετέρων δυνάμεων.

Ἐμάθομεν δὲ ὅτι ἡ ἐργασία τῆς προτεραίας μᾶς
διετάχθη ἵνα δείξωμεν εἰς τοὺς Γάλλους ὅτι οἷος δὴ-
ποτε καὶ ἂν ἦναι ὁ καιρὸς, ὁ πρωσσικὸς στρατὸς εἶ-
ναι πάντοτε ἔτοιμος ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὰς ἐξόδους
τῶν καὶ νὰ τὰς ἐμποδίσῃ, καὶ ὅτι οἱ πυροβολισμοὶ
ἡμῶν σκοπὸν εἶχον νὰ ἐξαπατήσωσι τοὺς Γάλλους
ὥς πρὸς τὰ ἡμέτερα κινήματα. Ἐμάθομεν δὲ προσέτι
μετ' οὐκ ὀλίγης εὐχαριστήσεως, ὅτι ἀπὸ τοῦδε ἐμέλ-
λομεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας νὰ κατοικῶμεν εἰς μικρὸν
χωρίον τὸ Pierrevilliers, καὶ ἐπὶ τρεῖς νὰ ἐπανερ-
χώμεθα εἰς τὰς σκηνὰς ἡμῶν.

Z.

Κατ' ἀρχὰς οὐδεὶς ἤθελε νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐδόθη
τοιαύτη διαταγή. Ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐπεκυρώθη ἡ εἴ-

δῆσις, καὶ μίαν κυριακὴν μετέβημεν ἀληθῶς εἰς τὴν νέαν παρεμβολὴν μας. Τὸ χωρίον ἀπεῖχεν ὡς ἑπτὰ χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, καὶ ἦτο μικρόν· ἀλλὰ μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ ἡμῶν ὅτι ἐβλέπομεν οἰκίας πάλιν, καὶ ἀνθρωπίνας μορφὰς ἄλλας ἀπὸ τὰς ἐδικὰς μας, καὶ μετ' ἀγαλλιάσεως ἀνελογιζόμεθα ὅτι καὶ ἂν βρέχη δὲν θὰ κοιμώμεθα εἰς τὴν ὑγρασίαν. Ἐνταυτῷ δὲ οἱ Γάλλοι κάτοικοι τοῦ χωρίου ἔρριπτον εἰς ἡμᾶς περιεργείας βλέμματα, καὶ μᾶς ἐχαιρέτων ταπεινότατα.

Παράδοξον μᾶς ἐφαίνετο ὅτι εὗρομεν τὸ χωρίον κατοικούμενον μόνον ὑπὸ γερόντων. Ἐρωτήσας ὅμως μετὰ ταῦτα χωρικόν τινα περὶ τούτου, ἔμαθα ὅτι ὅλοι οἱ νέοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον, αἱ δὲ νέαι γυναῖκες ὅτι εἶχον φύγει, φοβούμεναι τοὺς «βαρβάρους Πρώσους.» Εὗρομεν δὲ μετέπειτα ὅτι ἡ αὐτὴ ἰδέα περὶ τῆς βαρβαρότητος ἡμῶν ἐπεκράτει καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν, καὶ ἅμα ἐπλησιάζομεν, αἱ γυναῖκες ἔφευγον ἢ ἐκρύπτοντο· ἀλλ' ἀφ' οὗ καλῆτερον μᾶς ἐγνώρισαν, ὡμολόγουν ὅτι οἱ στρατιῶται ἡμῶν προσεφέροντο πρὸς αὐτὰς μετὰ περισσοτέρου σεβασμοῦ παρὰ οἱ Γάλλοι ἀξιωματικοί.

Ἄμα δ' ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χωρίον, ἡ πρώτη μου φροντίς ὑπῆρξε νὰ κατοικίσω τοὺς ἵππους, καὶ ἡ δευτέρα νὰ εὗρω κατοίκημα καὶ δι' ἑμαυτόν. Εὗρον δὲ μετὰ πολλῆς δυσκολίας μικρὸν δωμάτιον, καὶ ὀλίγον ἄχυρον, ἀντιπροσωπεῦον κλίνην, καὶ, ὦ τῆς πολυτελείας! ἐν πιλωτὸν ἐφάπλωμα! Ὁ δ' οἰκοδε-

σπότης μου ἦτον πτωχὸς γεωργὸς, καλλιεργῶν μικρὸν κηπᾶριον ὕπισθεν τῆς καλύβης.

Εὐτυχῶς διὰ τῶν Γαλλικῶν μου κατώρθουν, εἰ καὶ μετὰ δυσκολίας ἐνίοτε, νὰ γίνωμαι καταληπτὸς εἰς τοὺς χωρικοὺς τούτους, ὧν τινες ὠμίλουν μόνον ἀκατάληπτόν τι δημοτικὸν *patois*. Εἰς τὸν Ἀμφι-τρύονά μου κατέστησα ταχέως καταληπτὸν ὅτι ἐπείνων καὶ ἐδίψων, καὶ ἀμέσως μοι ἔφερε κρέας καὶ οἶνον, καὶ καθήσας πλησίον μου, ἤρχισε νὰ μοι διηγῆται ὅτι εἶχεν υἱὸν ὅστις ἐκλείσθη εἰς τὸ Μῆτε, καὶ πόσον λυπηρὸν τῷ ἦτον νὰ ἔχη νὰ τρέφῃ ἐμὲ, ἐν ᾧ ὁ υἱὸς του ἀπέθνησκε τῆς πείνης. Οὐχ ἦτον ὅμως ἦτον ὁ δυστυχὴς γέρον φιλοφρονέστατος πρὸς ἐμὲ, καὶ μοι ἐδίδεν ὅ,τι ἠδύνατο. Κατ' ὀλίγον δὲ συνέλαβε πολλὴν ἀγάπην πρὸς ἐμὲ, ὥστε καὶ ὅτε ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τοῦ Μῆτε μ' ἐφίλησε, καὶ μοι εἶπεν ὅτι πολὺ τὸν παρηγόρησα εἰς τὰς θλίψεις του διὰ τῶν περιποιητικῶν λέξεων τὰς ὁποίας τῷ ἔλεγον.

Αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι παρῆλθον ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ μόνον ἄπαξ ἐκλήθημεν εἰς τὰ ὅπλα, ὅτε μάχη συνεκροτεῖτο· ἔπειτα δὲ πάλιν ἐπεστρέψαμεν εἰς τὰς θέσεις μας. Καὶ ἦτον μὲν ἡ τελευταία ἀλλαγὴ αὐτῶν εὐχάριστος, ἀλλ' ὁ βίος ἡμῶν πολὺ ἀπεῖχε τοῦ νὰ ᾔναι γλυκὺς, καὶ ἡ κατὰ τριήμερον μετάβασις εἰς τὸ στρατόπεδον μεγάλως συνετέλει εἰς τὸ νὰ τὸν πικραίνῃ. Ἐν τούτοις δ' οἱ Γάλλοι μᾶς εἶχον ἀφήσει τόσον ἡσύχους, ὥστε βαθμηδὸν ἤρχισαμεν νὰ λησμονῶμεν ὅτι εἴμεθα ἀπέναντι φοβεροῦ ἐχθροῦ, καὶ ἡ μόνη

μέριμνα ἡμῶν σχεδὸν ἦτον πῶς νὰ μαγειρεύωμεν τροφήν ὀλίγον καλητέραν, ἢ πῶς νὰ στρώνωμεν ὀλίγον μαλακωτέρας τὰς κλίνας μας.

Πρὸς τὸν τελευταῖον ὅμως τοῦτον σκοπὸν ἀπη-
τεῖτο μεγάλη ποσότης ἀχύρου, δι' ὃ καὶ ἀπεφασί-
σαμεν, εἰς ἄλλος ἀξιωματικὸς καὶ ἐγὼ, ν' ἀπέλ-
θωμεν λίαν πρῶτ' τὴν ἐπαύριον εἰς ἀναζήτησιν νέας
προμηθείας. Ἰππεύσαντες ἐπομένως, ἐπορεύθημεν
κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς Moyeuvre, μικρᾶς πόλεως
κειμένης μεταξὺ Μὲτς καὶ Thionville, καὶ προσέβη-
μεν μεταξὺ τῶν λόφων οἵτινες περικλείουσι τὴν κοι-
λάδα τῆς Μοσέλλης. Ἡ χώρα ἦτον ὠραία, καὶ τὰ
μεγάλα δάση ἔδιδον εἰς αὐτὴν ἄγριον χαρακτῆρα,
καὶ ἔτι ἀγριώτερον διότι ἠξέυρομεν ὅτι ἦσαν πλήρη
ἐλευθεροσκοπευτῶν (*franc-tireurs*, κακῆς μι-
μήσεως τῶν παρ' ἡμῖν κλεφτῶν,) οἵτινες πρὸ ὀλί-
γων ἡμερῶν εἶχον ἐπιπέσει εἰς ἀπόσπασμα ἱππικοῦ
καὶ τὸ εἶχον κατακόψει. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως αἱ χαριέ-
σταται χαράδραι, αἷς διέβρεον πανταχοῦ ρυάκια σπεύ-
δοντα πρὸς τὴν Μοζέλλην, ἔδιδον εἰς τὰς θέσεις ἐ-
κείνας ὄψιν γλυκεῖαν καὶ εἰρηνικὴν.

Τέλος δ' εὐρέθημεν εἰς μικρὸν ὁροπέδιον, καὶ διήλ-
θομεν αὐτό· εἰς τὸ τέλος δ' αὐτοῦ ἐξετείνετο πυκνὸν
δάσος, καὶ ἀπέναντι ἡμῶν ἡ ὁδὸς ἐσχίζετο δίχα,
καὶ ὁ μὲν τῶν κλάδων αὐτῆς ἐβυθίζετο εἰς τὸ δάσος,
ὁ δὲ ἐστρέφετο πρὸς τὰ δεξιὰ. Ποῖον τῶν δύο ν' ἀ-
κολουθήσωμεν;

Εὐτυχῶς, ἢ μάλλον δυστυχῶς δι' ἡμᾶς, εἶδομεν

χωρικὸν ἐργαζόμενον ἐκεῖ πλησίον καὶ τὸν ἡρωτή-
σαμεν. Μᾶς εἶπε δ' αὐτὸς ὅτι ἀμφότεραι αἱ ὁδοὶ φέ-
ρουσιν εἰς Μογευνρε, καὶ ἡ διὰ τοῦ δάσους ὅτι ἦτον
ἡ βραχυτέρα μὲν, χειροτέρα δέ. Μετὰ βραχεῖαν δὲ
σύσκεψιν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, βλέποντες ὅτι ἦτον ἐξώ-
ρας, ἀπεφασίσαμεν νὰ προβῶμεν διὰ τοῦ δάσους·
καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνομίζομεν ὅτι ὀρθῶς ἀπεφασί-
σαμεν· ἀλλ' ὅσον ἐπροχωροῦμεν, ἡ ὁδὸς ἐγίνετο ἐπὶ
μᾶλλον καὶ μᾶλλον κακὴ, καὶ τέλος εὗρέθημεν εἰς
τὸ χεῖλος ἀποτόμου κρημνοῦ, εἰς ὃν ἡ ὁδὸς κατήρ-
χετο ἐλικοειδῶς, ὡς κλίμαξ μᾶλλον παρὰ ὡς ὁδὸς,
πρὸς τὴν κώμην Μογευνρε.

Νὰ στραφῶμεν ὀπίσω ἦτον ἀδύνατον, καὶ διότι
ἦτον ἤδη ἐξώρας, καὶ διότι ἀκατόρθωτον θὰ ἦ-
τον νὰ στρέψωμεν μεταξὺ τῶν δένδρων τὴν ἄμαξαν
τῆς ἀποσκευῆς ὑφ' ἧς συνωδευόμεθα. "Ο,τι δὲ προσέ-
θετεν εἰς τὴν σπουδαιότητα τῆς θέσεως ἦτον ὅτι
Γάλλοι τινὲς, βαρεῖας ἔχοντες ἀξίνας, ἐδενδροτό-
μουν ἐκεῖ πλησίον, καὶ ἅμα ἰδόντες ἡμᾶς ἤρχισαν νὰ
συνάζωνται, καὶ ψιθυρίζοντες νὰ συσκέπτονται.

Καὶ ἡμεῖς ἐπίσης συνεσκέφθημεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν
περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ ἀπεφασίσαμεν ὅτι τὸ μόνον
θὰ ἦτον νὰ ὠθήσωμεν κατὰ κρημνοῦ τοὺς ἵππους ἡμῶν,
εἰ καὶ ἐπὶ προφανεῖ κινδύνῳ τῶν τραχήλων μας, τὴν
δὲ ἄμαξαν ν' ἀφήσωμεν εἰς τὴν τύχην της. "Αμ' ἔπος
ἅμ' ἔργον· καὶ μεθ' ἡμίσειαν ὥραν εἰμεθα ὅλοι σῶσι
κάτω καὶ εἰσήλθομεν εἰς Μογευνρε.

Ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος; Μᾶς ἔλειπεν ἡ ἄμαξα, ἐν ᾧ

αὐτὴν διὰ νὰ φορτώσωμεν εἶχομεν ἔλθει τόσον μακράν. Δὲν ἔμνευε λοιπὸν εἰμὴ ν' ἀφήσωμεν ἐκεῖ τοὺς ἵππους μας, καὶ ἀναβάντες πάλιν πεζοί, νὰ προσπαθήσωμεν νὰ σώσωμεν καὶ τὴν ἄμαξαν. Ἀλλ' εἵμεθα ἕξ, καὶ οἱ Γάλλοι ὑλοτόμοι τοὐλάχιστον δέκα. Παρεσκευάσαμεν λοιπὸν τὰ ὅπλα μας, ἡμεῖς μὲν οἱ δύο ἀξιωματικοὶ τὰ ρεβόλβερ, οἱ δὲ στρατιῶται τὰ ξίφη των ἀ ἐγύμνωσαν, καὶ ὠρμήσαμεν κατ' εὐθείαν εἰς τὸν λόφον, ἀναβαίνοντες αὐτὸν πάλιν.

Οἱ Γάλλοι εἶχον συναχθῆ παρὰ τὴν ἄμαξαν, καὶ συνεζήτουν ἐπ' αὐτῆς. Ἄμα ὅμως εἶδον τὴν μικρὰν μὲν ἀλλὰ θαρράλέαν πολεμικὴν ἡμῶν παράταξιν καὶ τὰ γυμνὰ ἡμῶν ὅπλα, ἀπεσύρθησαν, μεμψιμοιρίας κατ' ἀρχὰς τονθορίζοντες, ἔπειτα δὲ, καθ' ὅσον ἐμακρύνοντο, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μεγαλοφώνως ὑβρίζοντες ἡμᾶς, καὶ τὸ ἐπίθετον *canaille* δὲν ἦτον τὸ ἰσχυρότερον ἀφ' ὅσα μᾶς ἀπηύθυνον. Ἀλλ' οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον προσέχοντες εἰς αὐτοὺς, ὠθοῦμεν δι' ὅλων ἡμῶν τῶν δυνάμεων τὴν πολύτιμον ἡμῶν ἄμαξαν, ἥτις, ὑπὸ τὸ ἴδιον βάρος της ἐνδίδουσα, ἐκύλισε ταχέως ἔως κάτω, ἀλλ' ἐννοεῖται ὅχι καὶ αὐτὴ σώα καὶ ἀβλαβής. Οἱ στρατιῶται ὅμως δὲν ἤργησαν νὰ τὴν ἐπισκευάσωσιν. Ἐν *Moyeuville* ὅμως δὲν εὗρομεν ὅ,τι ἐζητοῦμεν, καὶ ἐτράπημεν πρὸς ἐπιστροφὴν δι' ἄλλης ὁδοῦ.

Τὸ σκότος ἐπῆλθε μετ' οὐ πολὺ, καὶ ἐκ τοῦ Μῆτς ἠκούομεν πυροβολισμούς· ἀλλὰ συνειθισμένοι εἵμεθα εἰς τοῦτο, διότι συνέβαινε καθ' ἐκάστην. Ἐν τού-

τοῖς δ' ἐφθάσαμεν εἰς ἑπαυλιν, ὅπου εὗρομεν ὀλίγον ἄχυρον. Ἐν ᾧ δ' οἱ στρατιῶται ἡσυχολοῦντο φορτόνοντες αὐτὸ εἰς τὴν ἁμαξάν, ἐγὼ ἰστάμην πρὸ τῆς θύρας ὁμιλῶν πρὸς τοὺς χωρικοὺς, οἵτινες ἐκλαιον καὶ μᾶς παρεκάλουν νὰ μὴ τοῖς ἀφαιρέσωμεν ὅ,τι καὶ ἂν εἶχον, καὶ ὑβρίζον τὸν Αὐτοκράτορα Ναπολέοντα ὅτι ἔφερε πάσας ταύτας τὰς συμφορὰς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν των. Ἐρωτηθέντες δὲ παρ' ἐμοῦ πῶς ἐψήφισαν ἐπὶ τῆς πανδημοῦ ψηφοφορίας (plébiscite,) μοὶ εἶπον ὅτι ὁ δήμαρχος τοῦ Μὲτς ἐπροσπάθει νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ ψηφίσωσι «Ναί,» ἀλλ' αὐτοὶ ἐψήφισαν «Οὐ.»

Η'.

Ἐν ᾧ δὲ συνωμιλοῦμεν, εἶδομεν αἶφνης εἰς τὸν ὀρίζοντα μεγάλην λάμψιν, καὶ ὁ κανονοβολισμὸς ἔγινε φοβερός. Τί συνέβαινεν; Ἐπυρπολεῖτο τὸ Μὲτς; ἢ ἀπεπειρᾶτο ὁ στρατὸς ἡμῶν νὰ κυριεύσῃ αὐτὸ ἐξ ἐφόδου; Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη εἶχεν ἤδη θεωρηθῇ ὡς ἀκατόρθωτος, καὶ ἂν περὶ αὐτῆς ἤδη ἐπρόκειτο, ἠθέλομεν ἀναμφιβόλως ἀπολέσει εἰς αὐτὴν χιλιάδας ζῶων. Καὶ ἡμεῖς ἰστάμεθα ἐνταῦθα φορτόνοντες ἄχυρον ἀντὶ νὰ εἴμεθα εἰς τὴν μάχην! Ἐπηδῆσαμεν ἀμέσως εἰς τοὺς ἵππους ἡμῶν, καὶ ἐμπρὸς πρὸς τὸ στρατόπεδον δι' ὅλης τῆς ταχύτητος τῶν ποδῶν αὐτῶν!

Ὅταν δ' ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, εὗρομεν τὰς σκηνὰς τοῦ

πεζικοῦ πυρπολουμένας, καὶ τὰς ἡμετέρας ἐντελῶς κενάς. Οὐδὲ εἰς ἄνθρωπος ζῶν νὰ μᾶς εἰπῇ ποῦ ἐπῆγον οἱ κάτοικοί των. Ἀφῆσαμεν λοιπὸν ἐκεῖ τὴν ἁμαξάν, καὶ ἐξωρμήσαμεν καλπάζοντες εἰς ἀναζήτησίν των.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ κανονοβολισμοὶ ἤκούοντο ἐξ ἀριστερῶν, ταύτην ἐτράπημεν τὴν διεύθυνσιν διὰ τῶν ἀγρῶν. Ἦτον δὲ σκότος βαθὺ καὶ ὁ ἵππος μου ἐνέπεσεν εἰς βόθρον· εὐτυχῶς ὅμως τὸν ἀνελκύσαμεν, καὶ ἐξελθόντες ἀμφοτέρω ἀβλαβεῖς, εὗρομεν τέλος ὁδὸν ἥτις μᾶς ἔφερεν εἰς τὴν γέφυραν τῆς Μοζέλλης.

Ἐκεῖ δὲ εἶδομεν ἵππεά ἰστάμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ ἐγκαρσίως, καὶ ἐκλαθόντες αὐτὸν ὡς ἓνα τῶν ἡμετέρων ἀγροφυλάκων, τῷ ἐφωνάξαμεν νὰ ἐκχωρήσῃ ἐκ τῆς ὁδοῦ ἡμῶν. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐκινήθη, καὶ ὁ μετ' ἐμοῦ ἀξιωματικὸς θυμωθεὶς ἤρχισε νὰ τὸν ὑβρίζει. Ἀλλ' οὗτος ἔλαβεν ἡσύχως τὸ πρᾶγμα μέχρις οὗ ἐφθάσαμεν πλησίον του. Τότε δὲ στραφεὶς μᾶς εἶπε· «Κύριοι, δὲν φαίνεσθε γνωρίζοντές με. Εἰμὶ ὁ στρατηγὸς Voynach.»

Ἐννοεῖται ὅτι τῷ ἐζητήσαμεν συγγνώμην διότι δὲν τὸν ἀνεγνωρίσαμεν καὶ διὰ τὰς συνεπείας· μᾶς ἀπεκρίθη δὲ ὅτι βεβαίως εἶχομεν δίκαιον ἀποταθέντες πρὸς αὐτὸν αὐστηρῶς, διότι διέκοπτε τὴν ὁδὸν ἡμῶν· ἀλλ' ὅτι ὡς πρὸς τοῦτο αὐτὸς μᾶλλον εἶχε δίκαιον, διότι τὰ πυροβόλα ἡμῶν θὰ ἐπέστρεφον τάχιστα, καὶ δὲν εἶχομεν ἀνάγκην νὰ σπεύσωμεν κατόπιν αὐτῶν. Μᾶς προσέθηκε δὲ ὅτι οἱ Γάλλοι εἰ-

χον ἐπιχειρήσει μεγάλην ἔξοδον, ὅτι ἐνίκησαμεν αὐτοὺς, ὅτι αἱ ἡμέτεραι κανονοστοιχίαι δὲν μετέσχον τῆς μάχης, διετάχθησαν ὅμως νὰ μείνωσιν εἰς τὴν θέσιν των μίαν ὥραν ἀκόμη, καὶ ἔπειτα νὰ ἐπιστρέψωσιν. Ἀπεφασίσαμεν ἐπομένως νὰ ἐπιστρέψωμεν καὶ ἡμεῖς, φοβούμενοι ὅτι οἱ ἵπποι ἡμῶν δὲν θ' ἀνθεξῶσι πλέον. Ἐφθασαν δὲ μετ' ὀλίγον καὶ τὰ πυροβόλα, καὶ οὕτω κατεκλίνθημεν κατακεκοπιακότες.

Ὁλόκληρον τὴν ἐπομένην ἐβδομάδα εἴμεθα πάντοτε ἐτοιμοπόλεμοι, διότι οἱ Γάλλοι ἐξηκολοῦθουν ἀδιακόπως μικρὰς ἐκδρομὰς, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τῆς Μοζέλλης, ὅπου ἐστάθμευεν ἡ ἡμετέρα ἐθνοφυλακὴ (Landwehr). Ἡμεῖς δὲ, ὄντες ἐστρατοπεδευμένοι εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην, καὶ εἰς θέσιν ὑψηλοτέραν, ἐπεβλέπομεν μετὰ πλείστης περιεργείας τὰς συνεχεῖς ταύτας συγκρούσεις.

Μία δ' ἐξ αὐτῶν ἐκίνησεν εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν, διότι καθαρότατα διεκρίνομεν πάντα τὰ κινήματα τῶν Γάλλων, οἵτινες εἶχον προβῆ περαιτέρω τοῦ συνήθους. Ἐβλέπομεν δὲ ἄριστα τὰς γραμμὰς αὐτῶν, καὶ ἂν ὅχι ἕκαστον ἄνδρα, ἀλλ' ἕκαστον πυροβόλον, καὶ πῶς αἱ πρῶσαι βόμβαι ἐνέσκηπτον μεταξὺ των καὶ τοὺς κατέστρεφον.

Περὶ δὲ τὸ τέλος τῆς μάχης προέκυψαν αἴφνης ἐκ μικροῦ δάσους δύο κανονοστοιχίαι μυδροβόλων (mitrailleuses), καὶ ἤρχισαν μανιωδῶς νὰ πυροβολῶσι. Δὲν γνωρίζω ἤχον δυσχερέστερον τοῦ τῆς μυδροβόλου. Εἶναι ὡς βαρὺς καὶ παρατεταμένος ῥόγχος,

ὅστις, καὶ ἀφ' οὗ τις πεισθῇ ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτῶν δὲν εἶναι τοσοῦτον θανατηφόρος ὅσον νομίζεται κατ' ἀρχάς, ἔχει ὅμως πάντοτέ τι λίαν ἐρεθιστικὸν τῶν νεύρων. Δέκα δὲ βολαὶ τῶν ἡμετέρων κανονοστοιχιῶν ἐκ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ἤρκεσαν ὥπως κατασιγάσωσιν αὐτάς, καὶ ἔληξεν οὕτως ἡ μάχη.

Περίεργον εἶναι ὅτι πᾶσαι τῶν Γάλλων αἱ ἐκδρομαὶ ἐγίνοντο εἰς τὴν δεξιάν ὄχθην. Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἡ κοιλάς εἶναι εὐρυτέρα καὶ προσιτωτέρα, ὑποκειμένη δὲ καὶ μᾶλλον ἀμέσως ὑπὸ τὰ βρέα πυροβόλα τοῦ φρουρίου St Julien. Προσέτι δ' ἐφρουρεῖτο καὶ ὑπὸ τῆς ἐθνοφυλακῆς, ἣν ἴσως οἱ Γάλλοι ἐνόμιζον ὅτι ἐδύναντο εὐκολώτερον νὰ νικήσωσιν. Ἀλλ' ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, τὴν 1 Ὀκτωβρίου, διετάχθημεν ν' ἀλλάξωμεν θέσεις πρὸς τοὺς ἐθνοφύλακας· ὅχι ὅτι τὸ ἀρχηγεῖον ἐφοβεῖτο μὴ νικηθῶσιν ἐκεῖνοι· διότι οἱ ἄνδρες οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐθνοφυλακὴν, καίτοι ὅλοι οἰκογενειάρχαι καὶ οὐχὶ πλέον νέοι, εἶχον ἀναπτύξει ἀνδρίαν ἡρώων, καὶ δείξει ὅτι ἦσαν στρατιῶται ἀνώτεροι οὐ μόνον τῆς Γαλλικῆς ἐθνοφυλακῆς (garde nationale), ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ τῆς Γαλλίας. Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ δοθῇ καὶ αὐτοῖς ὀλίγη ἀνάπαυσις, καὶ νὰ σωθῶσι τόσαι ζωαὶ πολύτιμοι εἰς τὰς οἰκογενείας των. Ἦτον δ' ἡ εὐχαρίστησις κοινὴ, καὶ αὐτῶν ὅτι ἐλάβανόν τινα ἀναψυχὴν, καὶ τῶν ἡμετέρων ὅτι ἐλάβανον ἀφορμὴν ν' ἀγωνισθῶσιν εἰς μάχην.

Ἡ νέα παρεμβολὴ ἡμῶν ὠνομάζετο Rougy, καθ' ὥ-
ραίαν παρακειμένην ἑπαυλιν (chateau), καὶ ἔκειτο
κάτω ἐν τῇ πεδιάδι παρὰ τὴν Moselle. Ἐμπρὸς ἡ-
μῶν ἔκειτο τὸ Mèts, καὶ μακρὰν ἀριστερῶς τὸ S'
Julien, οὐχὶ ὅμως τοσοῦτον μακρὰν, ὥστε αἱ βα-
ρεῖαι κανονοσοιχίαι αὐτοῦ νὰ μὴ μᾶς φθάνωσι. Πολ-
λάκις ἔπιπτον βόμβαι εἰς τὸ ἡμέτερον στρατόπεδον,
ἀλλ' ἔρχόμεναι ἀπὸ τοσοῦτου ὕψους, ὀλίγον μᾶς ἔ-
βλαπτον· καὶ τοσοῦτον συνειθίσαμεν εἰς τὰ γαλλικὰ
ταῦτα ἀθυρήματα, ὥστε οὐδὲ μᾶς ἀφύπνιζον πλέον.

Εἰς τὰ δεξιὰ ἡμῶν ἔρρεεν ἡ Μοζέλλη, καὶ καθ' ἐ-
κάστην ἐφέρομεν εἰς αὐτὴν κατὰ τὰς 4 τῆς πρωίας
τοὺς ἵππους ἡμῶν καὶ τοὺς ἐποτίζομεν. Περίεργον
ἦτον τὸ θέαμα τοσοῦτων νέων τῶν ἀρίστων οἰκογε-
νειῶν, οἵτινες ὑπηρετοῦν εἰς τὸν πόλεμον ὡς ἐθελον-
ταί, τοσοῦτων καθηγητῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀν-
δρῶν, οἵτινες μετὰ τὴν μονοετὴ ἐνάσκησιν εἰς τὰ
ὄπλα κατὰ τὴν πρώτην νεότητά των κατέτριψαν
παῖσαν τὴν ζωὴν των εἰς τὰ πανεπιστήμια, καὶ ἤδη
ὑπηρετοῦν εἰς τὰς τάξεις ἡμῶν, καὶ ἡμῶν αὐτῶν τέ-
λος, ὁδηγούντων τοὺς ἵππους εἰς τὸ πότισμα, ὡς
ἂν εἴμεθα ἄπλοῖ χωρικοί. Ἀλλὰ τοῦτο ἐμψυχῶι τὸν
στρατιώτην, τὸ νὰ βλέπῃ ὅτι οἱ ἀξιωματικοί του
πολλάκις δὲν διαιτῶνται καλῆτερα παρ' αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἴμεθα λίαν ἡσυχολημένοι εἰς

τοὺς νέους σταθμούς, διότι εἶχε φθάσει ἡ ἀρχὴ τοῦ Ὀκτωβρίου, καὶ τὸ ψῦχος ἤρχιζε νὰ ᾔναι λίαν ἐπαισθητόν. Οἱ Γάλλοι ἦσαν ἀνησυχώτατοι, καὶ μᾶς ἠνάγκαζον ἀδιακόπως νὰ καταλαμβάνωμεν τὰς θέσεις ἡμῶν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ἐμπρὸς μεγάλῃς τινὸς ἀγροικίας, καλουμένης «Amelange.» Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, τὴν 5 Ὀκτωβρίου, ὅτε ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, ὁ ταγματάρχης ἡμῶν μᾶς ἔδειξε μακρὰν εἰς τὸν ὀρίζοντα ὑψωμά τι ἐν μέσῳ δένδρων, καὶ μᾶς εἶπεν ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ φρούριον Ladonchamps, ὅτι οἱ Γάλλοι τὸ ὠχύρωσαν ἰσχυρώτατα, καὶ ὅτι ἡμεῖς ἔπρεπε νὰ τὸ καταστρέψωμεν. Ἠρχίσαμεν λοιπὸν καταपुरοβολοῦντες αὐτὸ εἰς ἀπόστασιν 4200 βημάτων, καὶ ἐπὶ πολὺ μᾶς ἦτον ἀδύνατον νὰ διακρίνωμεν ἂν αἱ σφαῖραι ἡμῶν ἔπιπτον εἰς τὸ φρούριον, ἢ ἂν ἐπλανῶντο εἰς τὸ δάσος. Τέλος ἐκτυπήσαμεν ἓν ἐκ τῶν σημείων τῶν φανομένων εἰς τὸν ὀρίζοντα, καὶ ἀνετρέψαμεν αὐτὸ, ὥστε δὲν εἶχομεν πλέον ποῦ νὰ σκοπεύωμεν, καὶ ἐपुरοβολοῦμεν μόνον καθ' ὑπολογισμοὺς τῆς ἀποστάσεως ἣν ἐγνωρίζομεν. Ἀλλ' ὅτε ἐνύκτωσε, καὶ δὲν ἐδυνάμεθα πλέον νὰ βλέπωμεν τοὺς ἀριθμοὺς τῆς διόπτρας, εἰ καὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ λοχαγοῦ ἀνήψαμεν πρὸς τοῦτο τὰ σιγὰρα ἡμῶν, ἡναγκάσθημεν νὰ παραιτηθῶμεν καὶ ν' ἀποχωρήσωμεν.

Ἐπιστρέψαντες δὲ εἰς τὰς σκηνάς, εὑρομεν ἐκεῖ τὴν διαταγὴν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἐπαύριον τὸν κανονοβολισμὸν ἀπὸ τῆς 5 ὥρας τῆς πρωίας. Ἠγέρθημεν λοιπὸν ὅλοι εἰς τὰς 3, ἐν τῷ σκότει, καὶ δρι-

μέως ψύχους επικρατοῦντος, παρεσκευάσαμεν τοὺς ἵππους. Τότε δὲ ἦλθεν ὁ λοχαγὸς ἡμῶν μεθ' ἐτέρου λοχαγοῦ τοῦ πεζικοῦ, λέγοντος ὅτι διετάχθη τὴν προτεραίαν νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικουρίαν ἡμῶν, ἀλλ' ὅτι ἀγνοῶν ποῦ σταθμεύομεν, μᾶς ἐζήτει δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐν τῇ βροχῇ, ἥδη δ' ὅτε μᾶς εὔρεν ὅτι ἦτο τοσοῦτον κεκοπιакῶς, ὥστε δὲν ἐδύνατο νὰ ἐπιστρέψῃ ὅπως φέρῃ τὸν λόχον του, οὐδὲ καὶ ἐγνώριζε ποῦ αὐτὸς διέμενεν. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ἐγὼ νὰ ὑπάγω νὰ φέρω τοὺς ἄνδρας του, διότι ἤξευρον ποῦ τὸ σύνταγμα αὐτοῦ ἐστάθμευε, πολλάκις διελθὼν διὰ τῆς θέσεως ἐκείνης, ὅταν εἶχον σταλῇ εἰς ζήτησιν ἀχύρου.

Ἰππεύσας ἐπομένως, διηυθύνθην πρὸς τὸ ἄλλο γρατόπεδον. Ἡ βροχὴ δὲν εἶχε παύσει, ἡ δὲ νύξ ἦτον τοσοῦτον σκοτεινὴ, ὥστε δὲν ἐβλεπον οὐδὲ βῆμα ἐμπρὸς μου, ἄρα οὔτε τὰς τάφρους οὔτε τοὺς λίθους εἰς οὓς ἐδυνάμην νὰ προσκώπτω. Παρατηρήσας ὅμως ὅτι ὁ ἵππος μου ἦτον ὀξυδερκέστερος ἐμοῦ πρὸς τὰ ἐμπόδια ταῦτα, διότι πολλάκις ἐπήδα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διὰ νὰ τ' ἀποφεύγῃ, παρητήθην τοῦ νὰ τὸν ὀδηγῶ, καὶ ἀφῆκα τὸν χαλινὸν εἰς τὸν τράχηλόν του. Ἐφαινετο δ' ἐννοήσας ὅτι ἐπ' αὐτῷ ἔκειτο ἡ ζωὴ μου καὶ ἡ ἐδική του, καὶ ἴσως καὶ αὐτὴ ἡ τύχη τῆς μελλούσης μάχης, διότι ἐξηκολούθησε βηματίζων μετὰ πλείστης προσοχῆς, ὑπερπηδῶν τοὺς θάμνους καὶ τοὺς ῥύακας, καὶ μετὰ περισκέψεως καταβαίνων τὰς ἀποτόμους κλιτύας. Εἰμὶ βέβαιος ὅτι ἂν τὸ βάραθρον εἰς ὃ ἐρρίφθη ὁ Κούρτιος ἵνα σώσῃ τὴν πτρεῖδα του

εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μου τὴν νύκτα ἐκείνην, θὰ ἐπῆδων ἐντὸς αὐτοῦ.

Ἐν ᾧ δὲ οὕτω προὔχωρουν, αἶφνης ἤκουσα μεγάλην κραυγὴν·

— «Στῆθι! Τίς εἶ;»

— «Ἀνθυπασπιστὴς τοῦ πυροβολικοῦ.»

— «Τὸ σύνθημα.»

— «Ἀγνοῶ αὐτό.»

— «Τὸ ἀντισύνθημα.»

— «Καὶ αὐτό.»

— «Τότε δὲν διέρχεσαι.»

— «Ἀλλὰ πρέπει νὰ διέλθω καὶ θὰ διέλθω.»

— «Ἐχω διαταγὴν νὰ πυροβολήσω.»

Τί ποιητέον; Νὰ ἐπιστρέψω ὅλην ταύτην τὴν ὁδὸν, καὶ νὰ δείξω ὅτι ὑπῆρξα ἀνίκανος νὰ ἐκτελέσω τὴν δοθεῖσάν μοι διαταγὴν, διότι ἐν τῇ σπουδῇ μου εἶχον λησμονήσει νὰ ζητήσω τὸ σύνθημα; Καὶ ἂν ἐπέστρεφον χωρὶς τῶν στρατιωτῶν δι' οὗς εἶχον ραλῇ, τίς οἶδε τίνας καταστροφῆς αἴτιος ἐδυνάμην νὰ γίνω; Ὅχι! ἐπροτίμων τούτου τὴν σφαῖραν τοῦ νυκτοσκόπου ἐκείνου.

Ἦρχισα λοιπὸν νὰ τῷ ἐξηγῶ τὴν θέσιν εἰς ἣν ἤμην, καὶ τὴν μεγάλην εὐθύνην ἣν ἤθελεν ἀναλάβει ἂν φονεύων με ἐγίνετο αἰτία τῆς μὴ ἐκτελέσεως τῶν διαταγῶν ἃς ἔφερον κτλ. κτλ. Ἄμα δὲ εἶδα αὐτὸν ἀρχόμενον νὰ διστάζῃ, ἐβύθισα τοὺς πτερνιστήρας εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ἵππου μου, καὶ ὥς ἀστραπὴ διήλθα ἐμπρὸς τοῦ σκοποῦ.

Μετ' ὀλίγον ἔφθασα εἰς τὰς σκηνώσεις τοῦ συντάγματος ὃ ἐζήτουν, καὶ ἰδὼν τέσσαρας σκηνάς ἐστημένας πλησίον ἀλλήλων, ὑπέθεσα ὅτι ἦσαν αἱ τῶν ἀξιωματικῶν, καὶ πορευθεὶς πρὸς τὴν πρώτην, ἤρχισα φωνάζων·

— «Herr Hauptmann! Herr Hauptmann» (Κύριε λοχαγέ! Κύριε λοχαγέ!)

— «Ποιὸς ἔς τὸ διάβολο μὲ θέλει τέτοιαν ὥραν;» ἀπεκρίθη φωνὴ ἔσωθεν.

— «Ὁ λόχος σας πρέπει ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ πυροβολικοῦ.»

— «Ποῖος λόχος;» ἐρωτᾷ ἡ φωνή.

— «Ὁ ἐνδέκατος.»

— «Ὁ διάβολος νὰ πάρῃ καὶ σὲ καὶ τὸν ἐνδέκατόν σου. Τί μὲ μέλει ἐμέ; Ὑπαγε εἰς τὴν προσεχῇ σκηνήν.»

Ἐπῆγά εἰς τὴν προσεχῇ σκηνήν, καὶ ἤρχισα πάλιν νὰ φωνάζω·

— «Λοχαγέ! λοχαγέ!»

— «Τί θέλεις; Νὰ σὲ πάρῃ ὁ διάβολος!»

— «Ὁ ἐνδέκατος λόχος ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως εἰς ἐπικουρίαν τοῦ πυροβολικοῦ.»

— «Τί μὲ μέλει; Ὑπαγε εἰς τὴν προσεχῇ σκηνήν.»

Καὶ πάλιν ἤρχισα· «Λοχαγέ! λοχαγέ!»

— «Λοιπόν;» — «Ὁ ἐνδέκατος λόχος ν' ἀναχωρήσῃ κτλ.»

— «Πῶς; Ὁ ἐνδέκατος; Ἐδὼ εἶναι.»

Ἐξύπνισα δὲ καὶ τὸν σαλπικτὴν, καὶ μετὰ δέκα λεπτὰ ὁ λόχος ἦτον ἕτοιμος διὰ ν' ἀναχωρήσῃ. Ἡ ἐπιστροφή ἦτον εὐκολος, διότι εἶχεν ἐξημερώσει, καὶ ταχέως ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἐπαυλιν Amelange. Ἡ κανονοστοιχία ἡμῶν ἠπράκτει ἐξ αἰτίας τῆς ὀμίχλης, καὶ τὰ πάντα ἦσαν ἥσυχα. Εὖρον δὲ τοὺς συναδέλφους μου ἀξιωματικούς προγευματίζοντας ἐντὸς τῆς ἐπαύλεως μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἐκεῖ σταθμεύοντος ἀποσπάσματος. Εἰς ἐξ αὐτῶν ἠγέρθη, μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ μοι προσέφερε τὴν θέσιν του καὶ τὸ ποτήριόν του, ἐξ οὗ ἀμφοτέρω ἀπὸ κοινοῦ ἐπίομεν. Ὁ δυστυχής! Τὴν ἐπαύριον τὸν εἶδα πάλιν· ἀλλὰ πῶς! Λυποῦμαι ὅτι δὲν εἶχον μάθει τὸ ὄνομά του.

Ἐμείναμεν δὲ παρατεταγμένοι ὅλην τὴν πρωΐαν, μέχρις ὅτου ἡ ὀμίχλη ἤρχισε νὰ διασκεδάζεται, καὶ ἐδυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὸ Ladonchamps. Τότε ἐπανελάβομεν τὸν κανονοβολισμόν.

Τὰ φρούρια τοῦ S' Quentin καὶ τοῦ Plapeville ἐπροσπάθουν νὰ σφενδονίσωσιν ἐφ' ἡμᾶς τὰς βόμβας των, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ· ὥστε ἐξηκολουθήσαμεν πυροβολοῦντες μέχρι τῆς ἐσπέρας, χωρὶς νὰ βλαφθῶμεν οὐδόλως. Κατὰ δὲ τὴν 8 ἐπεστρέψαμεν εἰς τὰς σκηνώσεις ἡμῶν· ὥστε ἂν καὶ πολλάκις ἤδη προσεβόλομεν τοὺς Γάλλους, τὴν συγκίνησιν ὅμως ἀληθοῦς συμπλοκῆς δὲν εἶχον λάβει ἀκόμη.

II.

Τὴν δ' ἐπαύριον, 4 Ὀκτωβρίου, ἐκαθήμεθα εἰρηνικῶς εἰς τὰς σκηναὶς ἡμῶν, τρώγοντες τὸ γεῦμά μας, μαγειρευθὲν ὑπὸ τῶν ἰδίων χειρῶν μας, ὅταν αἴφνης ἤρχισε φοβερὸς κανονοβολισμὸς, καὶ μόλις ἐγερθέντας τῆς τραπέζης ἡ σάλπιγξ μᾶς ἐκάλεσε νὰ ἐτοιμασθῶμεν εἰς μάχην. Μετὰ μόλις ἡμίσειαν ὥραν ἦσαν τὰ πάντα ἔτοιμα, καὶ ἐκινήσαμεν πρὸς τὸ Amelange. Ὁ λοχαγὸς καὶ ἐγὼ ἱππεύομεν πρὸ τῶν ἄλλων, ἵνα ἐκλέξωμεν τὴν τοποθεσίαν τῆς κανονοστοιχίας.

Ἄμα δ' ἐφθάσαμεν εἰς Amelange, ἠκούσαμεν τὰς γαλλικὰς σφαίρας αἵτινες ἐσύριζον ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. Ἡ πρώτη μου σκέψις ὑπῆρξεν αὕτη· «Διατί ἐγὼ νὰ ἦμαι ἐδῶ, ν' ἀπολέσω τὴν ζωὴν μου ὑπὲρ τῆς Πρωσσίας, πρὶν ἢ προφθάσω χρήσιμόν τι νὰ πράξω ὑπὲρ τῆς πατρίδος μου;» Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν σφαῖρα ἐκτύπησε τὸν ἵππον μου εἰς τὸν πόδα, καὶ τὸν ἐπλήγωσεν ἐλαφρῶς. «Αἶ, ἐσκέφθην μετὰ ταῦτα, καὶ τί ἂν φονευθῶ; Εἰς τὰς χεῖράς Σου, ὦ Θεέ, καὶ ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ ζωή μου.» Καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδέποτε πλέον ἀνελογίσθην τὸν κίνδυνον εἰς ὃν εὐρισκόμεν, καὶ ἤκουον μᾶλλον μετ' εἰδους περιεργείας τὸ σύριγμα τῶν σφαιρῶν αἵτινες ἐπέτων ὑπεράνω ἐμοῦ.

Ἐν τούτοις δ' ἡ κανονοστοιχία εἶχεν ἀναβιβασθῇ

εἰς τὴν θέσιν της, καὶ παραταχθεῖσα εἶχεν ἀρχίσει νὰ κανονοβολῇ κατὰ δύο χωρίων καλουμένων les Tappes, εἰς ᾧ πρὸ μιᾶς ὥρας εἶχον αἰφνιδίως ἐπιπέσει οἱ Γάλλοι, καὶ εἶχον κυριεύσει αὐτὰ ἐξ ἐφόδου. Ἡ ἀπ' αὐτῶν ἐξωσθεῖσα φρουρὰ τῆς ἐθνοφυλακῆς μᾶς εἶπεν ὅτι οἱ Γάλλοι ὥρμησαν κατ' αὐτῶν κράζοντες· «Ζήτω ἡ Πολωνικὴ ἐθνοφυλακή!» Ἐρωτηθέντες δὲ μετὰ ταῦτα τινὲς τῶν ἡμετέρων αἰχμαλώτων διατί τοῦτο, μᾶς εἶπον ὅτι «τὴν προτεραίαν ὁ Βαζαῖν καὶ οἱ λοιποὶ στρατηγοὶ εἶχον συγκροτήσῃ μέγα πολεμικὸν συμβούλιον, ἀλλ' ὅτι πάντες ἠρνήθησαν νὰ δοκιμάσωσιν ἄλλην ἐξοδον, λέγοντες ὅτι οἱ στρατιῶται τῶν δὲν θὰ τοῖς ὑπήκουον πλέον· ὅτι ὁμῶς τέλος ὁ ἀρχηγὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς (πιθανῶς ὁ Ἕλλην Βούρβαχης) εἶπεν ὅτι αὐτὸς θέλει ἀποπειραθῇ, προσθέτων ὅτι τὰ χωρία ἐκεῖνα κατεῖχοντο ὑπὸ Πολωνῶν ἐθνοφυλάκων (Landwehr), οἵτινες ἤσαν πρόθυμοι νὰ μεταστραφῶσι μετὰ τῶν Γάλλων.»

Οἱ Πολωνοὶ ἐθνοφύλακες ἔπεισαν μετ' οὐ πολὺ τοὺς Γάλλους περὶ τῆς ἀπάτης τῶν· ἀλλὰ καὶ οἱ Γάλλοι ἐπολέμησαν λαμπρῶς, καὶ οὐδεὶς δύνатаι ν' ἀρνηθῇ τὴν ἀνδρίαν τῶν. Πάντες ἐθαυμάσαμεν τὴν ταχύτητα μεθ' ἧς ὠχύρωσαν τὰ δύο χωρία les Tappes. Οἱ Πρῶσσοι στρατιῶται δὲν θὰ ἐδύναντο νὰ ἐξισωθῶσι πρὸς αὐτοὺς κατὰ τοῦτο. Ἐκτοτε τὸ γαλλικὸν πῦρ ἐγένετο ἐμμανέστερον, καὶ σφαῖρα ἐκ πυροβόλου Σασσεπὼ διελθοῦσα τινὰς δακτύλους ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μου, ἔκοψεν ἐκ δένδρου φύλλον πεσὼν εἰς τὰ γόνυ τῆς

μου, ὡς ἐκαθήμην ἐπὶ τοῦ ἵππου. Τὸ φύλλον τοῦτο τὸ ἔχω ἀκόμη (1).

Ἐπὶ μακρὸν ἡ μάχη ἔμενεν ἀμφίβολος. Πολυάριθμοι τραυματῆται ἐκομίζοντο ὀπίσω εἰς τὴν ἑπαυλιν τοῦ Amelange, ὅπου ἦτον ὁ ἰατρός· ἀλλὰ δὲν εἶχον καὶρὸν νὰ προσέχωμεν εἰς αὐτοὺς, διότι ἐκανοβολοῦμεν πάσῃ δυνάμει τὰ χωρία, ἃ προσέβαλλον, ἀλλὰ ματαιῶς ἐπροσπάθει νὰ κυριεύσῃ τὸ πεζικόν.

Περὶ δὲ τὴν 7^{ην} τὸ ἑσπέρας ἐν τῶν ἡμετέρων συνταγμάτων παρήλασε πρὸ τοῦ μετώπου ἡμῶν, ἔχον τὰς σημαίας ἀναπεπταμένας. Ἡ μουσικὴ αὐτοῦ ἔπαιζε τὸ περίφημον στρατιωτικὸν ᾠσμα «Morgenroth,» καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔψαλλον αὐτὸ, χωροῦντες εἰς τὴν ἐφοδον. Ἐξάισιον ἦτον τὸ θέαμα τῶν ἀνδρείων

(1) Τὸ φύλλον τοῦτο ὑπάρχει ἐπικεκολλημένον εἰς μίαν σελίδα τῶν σημειώσεών του, φέρον ἄνωθεν τὴν ἐπιγραφὴν: «Φύλλον κοπὲν ὑπὸ σφαίρας Σασσεπῶ, ἥτις διήλθε τινὰς δακτύλους ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μου κατὰ τὴν μάχην τῶν Les Tappes, ἐμπρὸς τοῦ Mèts, τὴν 7 Ὀκτωβρίου 1870.»

Κάτωθεν δὲ τὸ τετράστιχον τοῦτο τοῦ Βύρωνος.

Yes! in that nearly fatal hour
the ball obeyed some unknown guide;
but heaven, with interposing power
in pity turned the death aside. BYRON.

(Ναί, εἰς ἐκείνην τὴν σχεδὸν θανάσιμον ὥραν ἡ σφαῖρα ὑπήκουσεν εἰς ἄγνωστον ὁδηγόν. Ἀλλ' ὁ οὐρανὸς παρεμβάλλων τὴν δυνάμιν του, ἀπέτρεψεν εὐσπλάγχυνως τὸν θάνατον.

BYRON.]

τούτων, οἵτινες ἄδοντες ἐβάδιζον πρὸς τὸν θάνατον. Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἠκούσαμεν ἐμπρὸς ἡμῶν τὸ ἐμβατήριον, καὶ μετ' αὐτοῦ τὰς ἀνευφημήσεις τῶν στρατιωτῶν. Πᾶσα ἡ πρωσσικὴ γραμμὴ ἔπαυσε τὸν πυροβολισμὸν ἐκ φόβου μὴ βλάψωμεν τοὺς ἡμετέρους, καὶ μόνον τὰ γαλλικὰ πυροβόλα ἠκούοντο. Φοβερὰ σιωπὴ ἐπεκρέματο ἐφ' ὅλων ἡμῶν, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ τὴν διακόψῃ, διότι ἐκ τῶν στιγμῶν τούτων ἐζηρτᾶτο ζωὴ ἢ θάνατος.

Τέλος ὁ ἀὴρ ἐφάνη αἴφνης πληρωθεὶς ὑπὸ σαλπισμάτων, ἅτινα οἱ στρατιῶται ἡμῶν εἶχον ἤδη ἀκούσει καὶ ἄλλοτε, τὴν 10 καὶ τὴν 18 Αὐγούστου, καὶ ἐγνώριζον ὅτι ἦσαν τὸ σύνθημα τῆς τῶν Γάλλων ὑποχωρήσεως. Ὡστε ὑπερισχύσαμεν, ἐνίκησαμεν τὴν περίφημον αὐτοκρατορικὴν φρουράν, ἥτις ἐπὶ τοῦ πρώτου Ναπολέοντος ἔλεγεν ὅτι «ἀποθνήσκει ἀλλὰ δὲν ὑποχωρεῖ.» Ἀλλ' ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Γ', εἰ καὶ ἀναμφιβόλως διεκρίθη ὑπὲρ πάντα τὰ λοιπὰ γαλλικὰ σώματα, ἠναγκάσθη ὁμως νὰ ὑποχωρήσῃ οὐχ ἥττον.

Ἐν ᾧ δ' οἱ Γάλλοι ἀπесύροντο, καὶ οἱ ἡμέτεροι, ἱππεῖς καὶ πεζοὶ, τοὺς ἐδίωκον, ἡμεῖς ἠναγκαζόμεθα νὰ μένωμεν ἐν ἀργίᾳ. Ἐπειδὴ δ' οἱ τετραυματισμένοι ἐξηκολούθουν κομιζόμενοι, ἐγὼ δὲ συνέπεσε νὰ ἔχω ἀκόμῃ ὀλίγον οἶνον παρ' ἐμοὶ, ἡσυχολήθην εἰς τὸ νὰ δίδω μέρος ἐξ αὐτοῦ εἰς τοὺς φαινομένους ὅτι ἐδύναντο νὰ βαδίζωσι, καὶ τοὺς ἐβοήθουν νὰ πηγαίνωσι πρὸς τὸν ἱατρόν. Μεταξὺ ἄλλων

εἶδα ἐρχόμενον ἓνα ἀξιωματικόν, ὅστις ἀδυνατῶν νὰ προβῇ περαιτέρω, ἔπεσε κατὰ γῆς. Ἔσπευσα πρὸς αὐτόν, καί, ὦ τὸν δυστυχῆ! Ἦτον αὐτὸς ὁ τῆς χθὲς φίλος μου, ὅστις τοσοῦτον φιλοφρόνως μὲ εἶχεν ὑποδεχθῆ. «Ἰδωρ, ἡ ἀποθνήσκω,» ἐψιθύρισε, χωρὶς ν' ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμούς. Τότε τῷ ἔδωκα τὸν ὀλίγον οἶνον ὅστις μοι ἔμενε, καὶ ἐκεῖνος ἀναβλέψας μ' ἐγνώρισε, διότι μοι εἶπε· «Γράψατε εἰς τὴν γυναῖκά μου ὅτι ὁ τελευταῖός μου λογισμὸς ἦτο δι' αὐτήν...» Ἐφαίνετο δ' ὅτι ἤθελε νὰ εἰπῇ καὶ ἄλλο τι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῷ ἐπέλιπε, καὶ ἐλειποθύμησεν. Ἀμέσως τὸν ἔφερα εἰς τὸν ἱατρόν. Γαλλικὴ σφαῖρα εἶχε συντρίψει τὸν βραχίονά του εἰς δύο μέρη. Μετὰ πολὺν χρόνον δ' ἔμαθον ὅτι ἀφ' οὗ ἔμεινεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Pont-à-Mousson, παλαιῶν μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου, ἐστάλη ἔπειτα εἰς Γερμανίαν, ὅπου τῷ ἔκοψαν τὸν βραχίονα, καὶ ὅπου ἔζη ἔκτοτε ὑγιῆς ἀλλ' ἠκρωτηριασμένος.

Οἱ Γερμανοὶ ἱστοριογράφοι ὁμολογοῦσιν ὅτι οἱ Γάλλοι, εἰ καὶ πολλάκις νικηθέντες, ἔδειξαν ὅμως εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὅτι ἦσαν οὐχ ἥττον καλοὶ στρατιῶται, ἡξέροντες νὰ πολεμῶσι διὰ τὴν πατρίδα των. Ὁ Βαζαὶν ἐξέπεμψεν, ὡς νομίζεται, κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν, καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν σύνταγμάτων τὰ ἄριστα τάγματα, ἵνα κατασιγᾷ τὰς φωνὰς τῶν ἀπαιτούντων νὰ διασπάσῃ τὰς γερμανικὰς γραμμὰς, καὶ ἐλπίζων καὶν, ἀφ' οὗ ἠπωθήσῃ τὸν ἡμέτερον στρατὸν, νὰ φθάσῃ

εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν τροφῶν, νὰ λάβῃ αὐτάς, καὶ ὅ,τι ἐδύνατο ἐκ τῶν χωρικῶν, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ οὕτως εἰς τὸ Μέτς. Ὁ σκοπὸς τοῦ δ' οὗτος ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀμαξῶν αἵτινες ἠκολούθουν τὴν ἐξοδὸν· περιττὸν δὲ νὰ εἰπῶ ὅτι ἀπέτυχεν. Ἀπωλέσαμεν δ' ἡμεῖς εἰς τὴν μάχην ταύτην 65 ἀξιωματικούς καὶ 1665 στρατιώτας· τοῦλάχιστον δ' ἄλλους τόσους καὶ οἱ Γάλλοι.

ΙΑ'.

Αὕτη ἦν τὸ τελευταῖον ἐνεργητικὸν κίνημα τοῦ δεσμίου στρατοῦ. Ἐκτοτε δὲ οὐδὲν πλέον ἐπεχείρησεν ὁ Βαζαῖν διὰ τῶν ὅπλων, ἀλλ' ἤρξατο διαπραγματευόμενος. Ἐγνωρίζομεν ὅτι κατ' ἀπόφασιν πολεμικοῦ συμβουλίου ὁ στρατηγὸς Boyer ἐστάλη πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Πρωσσίας προτείνων ν' ἀφεθῇ ἐλεύθερος ὁ στρατὸς τοῦ Βαζαῖν νὰ ἐξέλθῃ, ἐπὶ τῷ ὄρω τοῦ νὰ μὴ πολεμήσῃ ἐπὶ τρεῖς μῆνας, τὸ δὲ φρούριον τοῦ Μέτς ν' ἀντισταθῇ ὅσον ἡμπόρει. Λέγεται δ' ὅτι ὑπῆρχε καὶ μυστικὸν ἄρθρον περὶ Ναπολέοντος, ἀλλ' ἀγνοῶ ἂν ἀληθεύῃ.

Ὁ στρατηγὸς Boyer ἐπέστρεψεν ἄπρακτος, καὶ τὴν 26 Ὀκτωβρίου ἦλθεν ὁ στρατηγὸς Changarnier πρὸς τὸν πρίγκηπα Φρειδερίκον Κάρολον ἐν Corny, καὶ τῷ παρέδωκεν ἐντελῶς τὸν στρατὸν καὶ τὸ φρούριον.

Αἱ εἰδήσεις αὗται ἔφθανον μὲν μέχρις ἡμῶν ὑπο-

κόφως, ἀλλ' ὀλίγην πίστιν ἐδίδομεν εἰς αὐτάς, καὶ μάλιστα ὅτε τὴν ἐσπέραν τῆς 27 διεδόθη ὅτι ὁ Βαζαὶν παρέδωκε τὰ ὅπλα, οὐδεὶς ἤθελε νὰ τὸ πιστεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν νύκτα μᾶς ἦλθεν ἡ διαταγὴ ὅτι τὴν ἐπομένην εἶχομεν νὰ ἐτοιμασθῶμεν πολὺ πρῶτ', διότι τὸ Μὲτς θὰ παραδοθῇ, καὶ ἴσως ὁ Γαλλικὸς στρατὸς ἀτκκτῆσῃ. Ἀλλὰ τὸ Μὲτς παρεδόθη, καὶ τὰ πάντα παρῆλθον ἐν ἡσυχίᾳ.

Περίεργον ἦτον τὸ αἶσθημα τὸ κυριεῦσαν ἡμᾶς ὅτε ἐβεβαιώθημεν ὅτι ἐξετελέσθη ὁ σκοπὸς δι' ὃν τοσαῦτα ἠγωνίσθημεν καὶ ἐταλαιπωρήθημεν, ὅτι μετὰ τῆς πόλεως συνεκυριεύσαμεν καὶ τὰ λείψανα τοῦ μεγάλου Γαλλικοῦ στρατοῦ, καὶ ὅμως ἐξηκολούθει νὰ βρέχῃ καθὼς καὶ πρὶν, καὶ τὰ πάντα ἐκτὸς ἡμῶν ἦσαν τὰ ἴδια· ἐντὸς ἡμῶν ὅμως ἀνέτελλεν ἡ ἐλπίς, καὶ ἂν ἐχρειάζετο τι ἵνα αὐξήσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν χαρὰν τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ, ἦτον τοῦτο ἡ περὶ τὰς ἐρίστας ὅτι πρὸ τινων ἡμερῶν ἐψιθυρίζετο περὶ τοῦ στρατοῦ τοῦ Λείγηρος (de la Loire) ὅτι, ἐτοιμασθεὶς, ἐβάδιζεν ἤδη πρὸς τὰ Παρίσια· ὥστε ἐφαίνετό πως ὅτι κυριεύσαντες τὸ Μὲτς, ἐξησφαλίζομεν καὶ τῶν Παρισίων τὴν ἄλωσιν, διότι ἐκωλύομεν τὴν ἐκ τοῦ Λείγηρος ἐπικουρίαν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πρόθεσίν της. Καὶ τῷ ὄντι τοῦτον τοῦ λοιποῦ ἐλάβομεν τὸν προσδιορισμόν.

Ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν μᾶς ἦλθεν ἄμεσος ἐντολὴ νὰ ἐπιβλέπωμεν καὶ ἐξασφαλίσωμεν τὴν ἐξοδὸν τῶν αἰχμαλώτων ἐκ τῆς πόλεως. Πρὸς τοῦτο δ' ἐλάβομεν

θέσεις πλησίον τοῦ χωρίου Argancy, τοῦ κειμένου ἐπὶ τῆς Μοζέλλης, καὶ ἐστρέψαμεν τὰ στόματα τῶν πυροβόλων ἡμῶν πρὸς τὴν ὁδὸν δι' ἧς οἱ Γάλλοι ἔμελλον νὰ διέλθωσι.

Δι' ἡμᾶς ἦτον παράδοξον καὶ συγκινητικὸν τῷ ὄντι τὸ θέαμα. Ἴδου οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι οἵτινες τοσαύτας μᾶς εἶχον πέμψει φονικὰς σφαίρας, καὶ τόσας «ψυχὰς ἄιδι προῖαψαν ἡρώων,» τῶν συστρατιωτῶν ἡμῶν, καταβεβλημένοι ἤδη, κύπτοντες τὰς κεφαλὰς, καὶ βαδίζοντες ὡς ἀγέλη προβάτων, ἀνὰ ἑκατὸν δ' ἐπιτηρούμενοι ὑφ' ἐνὸς Πρώσσου στρατιώτου! Εἰς πολλῶν τὰς ὄψεις ἀνεγινώσκετο ὀργὴ καὶ ἐνδόμυχον μῖσος, εἰς ἄλλων δὲ ἀπάθεια παντελής. Πόσα πρέπει οἱ δυστυχεῖς νὰ ὑπέφεραν ὥστε νὰ καταντήσωσιν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον. Ὀλίγοι δὲ μόνον ἦσαν οἵτινες ὠμίλουν καὶ ἐγέλων. Εἰς πολλοὺς ἐπρόσφερα καπνὸν καὶ σιγάρᾳ· καὶ τινὲς μὲν ἐδάγκανον τὰ χεῖλη των, χωρὶς νὰ λάβωσι τὰ προσφερόμενα, καὶ χωρὶς νὰ εἰποῦν λέξιν· οἱ πλεῖστοι ὅμως τὰ ἐλάμβανον εὐχαριστοῦντες· ἔνιοι μάλιστα, ἀληθεῖς παῖδες τῶν Παρισίων, προσέθετον καὶ τινα ἀστεῖσμον, ὡς ὅτι «τὰ σιγάρᾳ μας δὲν ἔκαιον ὅσον τὰ πυροβόλα μας», καὶ ἄλλα διάφορα.

Ἡ ἐξοδος αὕτη τῶν αἰχμαλώτων διήρκεσε τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας. Ὅλα τὰ τάγματα ἦσαν ἀναμειγμένα, καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως οἱ ἐξερχόμενοι ὀλίγον μόνον ἐβαδίζον, καὶ ἔπειτα ἐστάθμευον οὐχὶ μακρὰν ἡμῶν, καὶ τοῖς ἐδί-

δετο τροφή· τὴν δ' ἐπαύριον ἐξηκολούθουν τὴν ὁδοιπορίαν.

Τὴν δὲ νύκτα τῆς 1 Νοεμβρίου μᾶς ἦλθε διαταγὴ νὰ κινηθῶμεν τὴν ἐπαύριον περὶ τὰς 4 τῆς πρωίας κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Λείγηρος (de la Loire). Ἡ γέρθημεν λοιπὸν εἰς τὰς 2, καὶ ἐβαδίζομεν ἤδη κατὰ τὰς 4, ἐπικρατοῦντος σκότους καὶ ψύχους ἐπαισθητοῦ. Ὑπερβάντες δὲ τὴν Μοζέλλην ἐπορευόμεθα πρὸς τὸ Μέτς, καὶ ἐγὼ ἐπροπορεύθην ἵνα ἐρωτήσω περὶ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τοῦ Woiry, χωρίου ὅπου πολλαὶ εἶχον γίνεαι μάχαι, μέχρι Μέτς. Αἱ οἰκίαι κατὰ τὴν ὁδὸν ἦσαν ὅλαι κατατετρυπημέναι ὑπὸ σφαιρῶν, ὥστε ἡπόρει τις ἂν ἦσαν οἰκίαι ὅλαι τρύπαι, ἢ τρύπαι εἰς σχῆμα οἰκιῶν!

Ἀφ' οὗ δ' ἔφθασα εἰς Woiry, καὶ ἔμαθα τὴν ὁδὸν παρὰ τοῦ δημάρχου, μὴ ἔχων πῶς νὰ κατατρίψω τὸν καιρὸν ἕως ὅτου ἔλθωσι καὶ οἱ ἄλλοι, ἐπὶ γὰρ εἰς τὴν παρακειμένην ἑπαυλιν Ladonchamps, ἣν οἱ ἱδιοὶ εἶχομεν καταστρέψει. Ὅλον τὸ ἐντὸς αὐτῆς ἦτο πυρίκαυστον, πλὴν μόνης τῆς βιβλιοθήκης· τὰ δ' ἐξωτερικὰ τεῖχη ἔμενον, ἀλλ' ἦσαν ὅλα κατὰ τρωτα. Δύω γαλλικὰ πυροβόλα ἔκειντο πλησίον ἐκεῖ· ἡ αὐλὴ δὲ πᾶσα ἦτο πλήρης τάφων, τῶν μὲν γαλλικῶν τῶν δὲ καὶ πρωσικῶν, ὅπερ διέκρινεν ἀπλῆ σάνις, ἐφ' ἧς διὰ κιμωλίας ἐσημειοῦτο τοῦ ταφέντος ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ τάγμα. Οὕτως ἔκειντο ἐν τῷ θανάτῳ ἠνωμένοι οἱ ἀλληλοκτονηθέντες ἐχθροί.

Ἐν ᾧ δ' ἤμην βεβυθισμένος εἰς τὸ μελαγχολικὸν τοῦτο θέαμα, ἔφθασε καὶ τὸ τάγμα μου, καὶ ἐλθὼν

εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, τὸ ὠδήγησα εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν. Μετ' ὀλίγον δὲ διήλθομεν ὑπὸ τὰ φρούρια Flarpreville καὶ S' Quentin. Ὅποια καταπληκτικὴ ὄψις διὰ τοὺς Πρώσσοις πολεμιστάς, καὶ ὅποια συγκίνησις, ν' ἀτενίζωσιν, ἀφόβως προσερχόμενοι, τοὺς κολοσσοὺς τούτους, ἔχοντας πάντα τὰ μεγάλα τῶν πυροβόλα, σχεδὸν εἰσέτι πυρίτιδος ἀπόζοντα, κ' ἐπ' αὐτῶν νὰ βλέπωσι κυματοῦσαν τὴν πρωσσικὴν σημαίαν!

Ἵπῃρχον ὅμως καὶ δυσάρεστα ἐκεῖ θεάματα. Οὕτως ἀκατανόητον μᾶς ἐφαίνετο πῶς ἐδύναντο οἱ Γάλλοι νὰ ζῶσιν ἐν μέσῳ τοιαύτης ἀκαθαρσίας, οἷα ἐκείνη ἥτις δυσαρέστως ἐκεῖ μᾶς προσέβαλε, καὶ μᾶς ἐκίνει εἰς ἀηδίαν. Τὸ δ' ἄλλο ἦτον ἡ ἀνοίκειος διαγωγὴ πολλῶν ἐκ τῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν, οἵτινες ἐφιπποὶ ἔτρεχον ἄνω καὶ κάτω, γελῶντες καὶ φωνάζοντες, ὡς ἂν ἦτον ἑορτὴ, καὶ εἰς τὸν χαιρετισμὸν μᾶς ἀπῆντων καταγελῶντες ἡμᾶς κατὰ πρόσωπον. Πολλοὺς δ' εὗρομεν καὶ ἔξω τῶν χαρακωμάτων, ὅπου εἶχον δώσει τὸν λόγον τῆς τιμῆς τῶν νὰ μὴ ἐξέλθωσιν.

IB'.

Ἀπὸ τοῦδε ἤρχιζε δι' ἡμᾶς νέα ζωὴ. Ἐπαυε πλέον τὸ κατοικεῖν εἰς πηλὸν καὶ εἰς ὕδωρ, τὸ κοιμᾶσθαι εἰς ἄχυρα σεσηπότα. Ἡ τροφή ἡμῶν ἐγίνετο καλητέρα, διότι οἱ Γάλλοι ὤφειλον νὰ τὴν προμηθεύωσιν. Ἐξέλειπε καὶ ἡ μονοτονία τοῦ στρατοπέδου, καὶ αὐτὴν διεδέχετο ἀδιάκοπος ποικιλία. Πᾶσα ἡ-

μέρα ἡμῶν ἦτον λαμπρὸς περίπατος ἐφ' ἵππων. Ἐβλέπομεν νέας πάντοτε πόλεις, ἀπηντῶμεν νέα ἔθιμα, καὶ μετὰ μεσημβρίαν καθ' ἑκάστην εἶχομεν νέαν κατοικίαν, σήμερον εἰς τοὺς πολυτελεῖς δόμους τοῦ πλουσίου κόμητος, ζῶντες ὡς κόμητες καὶ ἡμεῖς ἐν πάσῃ ἀφθονίᾳ, καὶ αὖριον ποῦ; πάλιν εἰς χρυσοκομήτους ὁροφὰς καθὼς χθές; Ἴσως ὄχι, ἴσως εἰς τὴν πενιχρὰν καλύβην τοῦ τιμίου ἀλλὰ πτωχοῦ χωρικοῦ. Ὁ δυστυχὴς προσπαθεῖ πάσῃ δυνάμει νὰ καταστήσῃ εἰς ἡμᾶς εὐχάριστον τὸ κατάλυμα, καὶ σχεδὸν πάντοτε ἐπιτυγχάνει, διότι ἡ καλὴ θέλησις πολλὰς ἐλλείψεις καλύπτει. Ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν ἐρχόμεθα πάλιν εἰς τὸν πλούσιον· ἀπ' αὐτοῦ ὅμως ἐλλεῖπει ἡ φιλόξενος προθυμία, ἥτις ἐκόσμηε τὴν ἀχυρίνην στέγην τοῦ χωρικοῦ. Εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις πολλάκις οἱ κάτοικοι ἤκουον τὴν λέξιν «προσ-τάττω,» καὶ ἔβλεπον οὐ σπανίως καὶ τὰς θύρας των ἀνοιγομένας διὰ τῆς βίας, καὶ εἰς τὴν παχεῖαν κλίνην εἰς ἣν ὁ οἰκοδεσπότης ἐπέμενε νὰ κατακλινθῇ τὸ ἑσπέρας, πέντε ἢ ἕξ τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν ὠνειρεύοντο χρυσᾶ ὄνειρα κατὰ διαταγὴν.

Οὕτως ἐβαδίζομεν ἀπὸ τῆς 1 Νοεμβρίου μέχρι τῆς 24. Ὁ ἐχθρὸς οὐδόλως ἐφαίνετο, ἔθεν εἵμεθα ἥσυχοι· οἱ στρατιῶται ὅμως ἠναγκάζοντο πάντοτε νὰ γεμίζωσι τὰ πιστόλιά των διὰ τὸν φόβον τῶν ἐλευθεροσκοπευτῶν (*franc-tireurs*), καὶ ἡμεῖς νὰ κοιμώμεθα πάντοτε ἔχοντες τὰ ρεβόλβερ πλησίον τῆς κλίνης.

Πλὴν δὲ τούτων οὐδὲν εὐρίσκω καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο εἰς τὴν μνήμην ἢ εἰς τὰς σημειώσεις μου, εἰμὴ τὰ τοιαῦτα: «Σήμερον ὡραία ἡμέρα· καλὴ κατοικία εἰς τοῦ δημάρχου· ἔχει ὡραίαν κόρην καὶ καλὸν οἶνον.» «Σήμερον βρέχει· ψύχος δυσάρεστον· μακρὸς δρόμος· ἀπνηδημένοι εἰς ἔρημον καλύβην· τίποτε νὰ φάγωμεν· ἐκοιμήθημεν εἰς τὸ ἄχυρον.»

Οὕτω παρήρχοντο αἱ ἡμέραι, καὶ ὠδοιποροῦμεν ὅσον ταχύτερον ἐδυνάμεθα ἵνα φθάσωμεν ἐν καιρῷ. Ἐνθυμοῦμαι δὲ μίαν τῶν ἡμερῶν τούτων, ἰδίως χαρκτηριστικὴν διὰ τὴν ἡμετέραν πορείαν. Εἵχομεν φθάσει οὐκ ὀλίγον ἀπνηδημένοι εἰς χωρίον τι *Antigny la Tour* καλούμενον. Ὑπῆρχε δ' ἐκεῖ ὁ κόμης Ῥ. (ὀνόματα δὲν θέλω νὰ λέγω), ὅστις μᾶς προσεκάλεσε νὰ ἔλθωμεν ὅλοι εἰς τὸν πύργον του. Ἐπήγαμεν λοιπὸν, παρουσιάσαμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τὰ πάντα ἐχώρουν ἄριστα. Μετ' ὀλίγον δ' ἦλθεν ὑπηρέτης ἐν στολῇ, καὶ μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι τὸ γεῦμα ἦτον παρατεθειμένον· ἡμεῖς δ' ὥς πεινῶντες λέοντες ὠρμήσαμεν πρὸς τὴν τράπεζαν. Ἀλλά...ὦ τῆς ἀγανακτήσεως! Ἄλλο δὲν εὑρομεν διὰ γεῦμα εἰμὴ ὀλίγον κακὸν ζωμὸν, καὶ τὸ κρέας ὃ εἵχομεν φέρει οἱ ἴδιοι. Ὁ πενέστερος χωρικός θὰ μᾶς ἐδιδεν ὀλίγον οἶνον τοῦλάχιστον. Μὴ ἐννοοῦντες καλῶς διατί συνέβαινε τοῦτο, ἐπέμψαμεν πρὸς τὸν κύριον κόμητα, παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ καταβῇ πρὸς στιγμὴν. Κατ' ἀρχὰς δὲν ἤθελεν· ἀλλὰ τῆς προσκλήσεως γε-

νομένης δραστηριωτέρας, συγκατετέθη νὰ ἔλθῃ· εἰς δὲ τὰς ἐρωτήσεις μας ἀπήντησεν ὅτι οὔτε οἶνον εἶχεν, οὔτε ἀνάγκην νὰ μᾶς δώσῃ ἐξ αὐτοῦ παντελῶς. Ὁ δυστυχής, δὲν ἤξευρεν ὅτι τὴν καταδίκην του ἐπρόφερε! Χωρὶς πολλῶν λέξεων δύω ἐκ τῶν ἡμετέρων τὸν ἔλαβον ἐκ τῶν χειρῶν, καὶ κατέβησαν εἰς τὰ ὑπόγεια. Ὁ κόμης ἐπιθύρισε τι πρὸς ἓνα τῶν ὑπηρετῶν, μεθ' οὗ, ὅταν ἔφθασαν κάτω, εὑρέθησαν ἐκεῖ καὶ φῶς καὶ αἱ κλεῖς. Εἰσελθόντες δ' εἰς τὰ ὑπόγεια εὗρον, ἔννοεῖται, ἄφθονον ἐκ τοῦ ἀρίστου οἴνου, καὶ δὲν ἐφείσθησαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἔφερον ἐπάνω ὅσον αὐτοὶ καὶ ὁ κόμης ἐδύναντο ν' ἀναβιβάσωσι. Τότε ἠθέλησε ν' ἀπομακρυνθῇ ὁ οἰκοδεσπότης, ἀλλ' αὐτοὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ καθήσῃ πλησίον των, τῷ ἔδωκαν ποτήριον, πληρώσαντες αὐτὸ οἴνου, καὶ προσερχόμενοι μετὰ πλείστης χάριτος οἱ ἀξιωματικοὶ, προέπινον εἰς ὑγείαν τοῦ αὐτοῦ δὲ, συσπῶν τὰς φρενὺς, ὕψου ὀλίγον τὸ ποτήριον, χωρὶς νὰ πίνη καὶ χωρὶς νὰ λέγῃ οὐδέν. Μετ' ὀλίγον δὲ τὸν ἀφῆκαν ν' ἀναχωρήσῃ, καὶ ἔκτοτε πλέον δὲν ἐνεφανίσθη. Περιττὸν δὲ νὰ προσθέσω ὅτι ἡμεῖς ἐπεράσαμεν τὴν ἐσπέραν εὐθύμως.

Οὕτως ἐπορευόμεθα διὰ τῆς Γαλλίας μέχρι τῆς 23 τοῦ μηνός. Τὴν ἡμέραν δ' ἐκείνην εἶχομεν ἀναχωρήσει ὀλίγον ἐξώρας ἐξ ἐπαύλεως τινος ἐν Châllette, καὶ διέλθει τὴν πόλιν Moutargis, ἔχοντες ὠραῖον καιρὸν, καὶ οὐδὲν κακὸν διαλογιζόμενοι. Αἴφνης κατὰ μέτωπον ἡμῶν ἀκούομεν πυροβολισμὸν, κρότον θν πρὸ πολλοῦ δὲν εἶχομεν ἀκούσει. Ἐσπεύ-

σαμεν ἐπομένως, προσδοκῶντες ὅτι θὰ εὔρεθῶμεν εἰς μάχην, ὅτε μέγα σῶμα πρωσσικόν, διερχόμενον ἐμπρὸς ἡμῶν, μᾶς ἔκοψε τὸν δρόμον καὶ μᾶς ἠνάγκασε νὰ σταθῶμεν. Ὁ ταγματάρχης καλέσας τότε ἐμὲ, μ' ἔπεμψε πρὸς τὸν συνταγματάρχην ἵνα τῷ ἀναφέρω τὸν λόγον δι' ὃν ἐστάθην. Ἀλλ' ὅτε ἔφθασα ὅπου ἐζήτουν τὸν συνταγματάρχην, ἔμαθα ὅτι αὐτὸς εἶχεν ἀπέλθει εἰς Beaune la Rolande, ὅπου συνεκροτεῖτο ἡ μάχη.

Οὕτως ὥρμησα πρὸς τὰ ἐμπρὸς, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἔφθασα εἰς μέρος ὅπου ὁ δρόμος ἐσχίζετο δίχα. Ποίον ν' ἀκολουθήσω; τὸν δεξιὸν ἢ τὸν ἀριστερόν; Δεξιῶς ὑπῆρχε μικρὸν χωρίον· αὐτὸ πιθανῶς θὰ ἦτο τὸ Beaune, ἢ καὶ ἐκεῖ θὰ ἐπληροφορούμην περὶ τῆς θέσεώς του.

Ἐλαβον λοιπὸν τὴν διεύθυνσιν ταύτην, καὶ ἐχώρουν ταχέως, ὅτε ἀπαντήσας με Πρῶσσος στρατιώτης μοι λέγει· «Μὴ ἐμβαίνεις ἐκεῖ· δὲν ὑπάρχει κανεὶς Πρῶσσος ἐντός.» — «Ἐστω λοιπὸν, τῷ εἶπα, ἃς ὑπάρξῃ εἰς,» διότι ἐγὼ μόνος ἤξευρον, ὅχι ὅμως καὶ αὐτὸς, ὅτι καὶ ἀφ' οὗ εἰσηρχόμην, Πρῶσσοι πάλιν κἀνεῖς εἰς αὐτὸ δὲν θὰ ὑπῆρχεν. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἤθελον νὰ εἰσέλθω, βλέπω πολλοὺς χωρικοὺς συνηγμένους, καὶ τινὰς κρατοῦντας ξύλα. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτον ἀκίνδυνον· ἀλλ' ὁ κίνδυνος εἶναι ἡ μερίς μου, ἐσυλλογίσθην· καὶ λαβὼν εἰς τὰς χεῖρας τὸ ρεβόλβερ, ἐπήδησα μεταξὺ αὐτῶν. Τινὲς ἐφυγον ἀμέσως, ἄλλοι ὅμως ἔμειναν ἐγείροντες τὰ ξύλα των. Ἦγειρον δὲ καὶ ἐγὼ τὸν πετεινὸν τοῦ ρεβόλβερ μου, καὶ

ἠρώτησα ἂν ἦτον ἐδῶ τὸ Beaune, ἥ ποῦ ἔκειτο. Ἄλλ' ὅλοι ἐστήριζον ἄγρια βλέμματα ἐπ' ἐμὲ, καὶ οὐδεὶς ἀπεκρίνετο. Τότε στρέψας τὸ ρεβόλβερ πρὸς ἓνα γέροντα, καὶ σκοπεύσας αὐτὸν, «Ποῦ εἶναι τὸ Beaune;» ἔκραξα, «ἢ πυροβολῶ.» Τότε ἐκεῖνος δείξας μοι πύργον πέραν τῶν ἀγρῶν, «Ἰδοὺ,» μοὶ εἶπεν. Ἔστρεψα ἐπομένως ἀμέσως τὸν ἵππον μου πρὸς ἐκεῖ· ἀλλὰ φοβούμενος μὴ αὐτοὶ μ' ἐπιβουλεύωσιν ἐξόπισθεν, ἐβάδιζον βραδέως, ἀποβλέπων πάντοτε πρὸς τοὺς χωρικοὺς. «Ἄν θέλῃς νὰ σώσῃς τὴν ζωὴν σου, μοὶ φωνάζει τότε αἰφνηδίως ὁ γέρον, φύγε! Ταύτην τὴν στιγμὴν εἰσέρχεται ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τοῦ χωρίου.»

Ἄμα τοῦτο ἀκούσας, ἐκτύπησα ἰσχυρῶς διὰ τῶν πτερινιστήρων τὸν ἵππον μου, καὶ ὥς ἀστραπὴ ἔγεινα ἄφαντος. Φθὰς δὲ εἰς τὸ Beaune, ἀνέφερα εἰς τὸν συνταγματάρχην διατί καθυστέρησαν αἱ κανονοστοιχίαι μας, αἵτινες ὅμως ἔφθασαν μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐταί. Μία δ' αὐτῶν στραφεῖσα ἀμέσως, ἤρξατο νὰ καταπυροβολῇ τὸ Ladon, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ χωρίον ἀφ' οὗ ἐγὼ μόλις εἶχον ἐξέλθει σωθεὶς.

II'.

Εἰς Beaune διεμείναμεν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας· κατὰ δὲ τὸ ἑσπέρας ἔπαυσε τὸ πῦρ. Ἦτον δὲ αὕτη ἡ πρώτη ἡμῶν συνάντησις μετὰ τοῦ στρατοῦ τῆς Αὐρηλίας (Orléans). Ὁ στρατὸς οὗτος, θν οἱ Γάλλοι μετὰ

μεγάλου κόπου καὶ μετὰ θαυμασίας ταχύτητος εἰ-
χον συναγείρει, ἐπολέμει καλῶς κατ' ἀρχάς, καὶ μετὰ
δύω ἡμέρας μᾶς ἠνάγκαζε μάλιστα νὰ ὑποχωρήσω-
μεν, ἀφίνοντες καὶ δύο πυροβόλα εἰς χεῖράς των, ἂν
δὲν ἐπήρχετο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ τρίτον
σῶμα εἰς ἐπικουρίαν ἡμῶν, ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν
μάχην, καὶ νὰ μᾶς βοηθήσῃ ν' ἀνακτήσωμεν τ' ἀπο-
λεσθέντα ἤδη πυροβόλα.

Θαυμασία εἶναι ἡ ἐνότης καὶ ἡ ἀλληλουχία τῶν
κινήσεων ἐν τῷ πρωσικῷ στρατῷ. Ἐν ᾧ τὴν 24
δύω γαλλικαὶ μοῖραι (divisions) μάχονται κεχωρι-
σμέναι ὅλου τοῦ ἄλλου στρατοῦ, τὴν 26, ἐπειδὴ τὸ
40 πρωσικὸν σῶμα δὲν ἐπαρκεῖ ἐναντίον ὀλοκλήρου
τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, καὶ διατρέχει κίνδυνον παν-
τελοῦς καταστροφῆς, φθάνει τὸ τρίτον σῶμα ἐγκαί-
ρως, καὶ ἐπαναφέρει τὴν ἰσορροπίαν.

Ἄλλ' ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς
μάχης. Ἀφ' οὗ ἐσίγησαν οἱ πυροβολισμοὶ, ἐπρόκειτο
νὰ ἐτοιμάσωμεν τὰς σκηνώσεις, καὶ νὰ καταμείνω-
μεν αὐτόθι. Μετὰ τῆς ἐπιτηδειότητος ἀνθρώπων ἤδη
ἐμπείρων, καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο συνειθισμένων, ἔ-
στρωσεν ἕκαστος ἡμῶν τὴν κλίνην, δηλαδὴ τὸ ἄχυ-
ρόν του, καὶ ἐνεδύθη, ἢ μᾶλλον ἐξεδύθη διὰ τὴν νύ-
κτα, ὅτε ἤχεϊ αἴφνης τὸ εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν σύνηθες
πολεμιστήριον σάλπισμα. Καὶ ἰδοὺ αὖθις μετὰ τῆς
ἐπιτηδειότητος ἀνθρώπων καὶ εἰς τοῦτο οὐχ ἦττον
ἐμπείρων καὶ εἰθισμένων, ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν εἴ-
μεθα κατὰ πάντα ἐτοιμοί.

Εὐτυχῶς ὅμως δὲν ἐπρόκειτο ταύτην τὴν φορὰν νὰ ἐκθέσωμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν εἰς τὰς σφαῖρας τῶν Γάλλων, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας νὰ προφυλάζωμεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ τῆς νυκτὸς, καὶ νὰ ὑπάγωμεν εἰς ἀναζήτησιν χωρίου ὅπου κλίνειν τὴν κεφαλὴν. Τὸ πρῶτον μέρος τῆς νυκτὸς παρῆλθεν ὁλόκληρον εἰς τὴν ἀναζήτησιν ταύτην. Τέλος δ' ἐφθάσαμεν εἰς μικρὸν χωρίον καλούμενον Egny, ἀλλὰ τόσον μικρὸν, καὶ τόσον πλήρες στρατιωτῶν, ὥστε κατ' ἀρχὰς ἐφάνετο ὅτι οὐδὲ ποντικός θὰ εὑρίσκειν ἐκεῖ τρύπαν.

Ἐν τούτοις ἐδῶ ἔπρεπε νὰ οἰκονομηθῶμεν, καὶ καθεὶς μόνος του νὰ εὑρῇ τὴν ἐπικράτειάν του. Ἡμεῖς οἱ ἀξιοματικοὶ εἴχομεν ἀποφασίσει νὰ μένωμεν ὅσον ἐνεδεχέτο ὅλοι ὁμοῦ. Τοῦτο εἶχε τὰ καλὰ τῆς κοινοκτημοσύνης, ὅτι δηλαδὴ ἕκαστος ἔφερεν ὅ,τι εἶχεν εἰς τὸ μέσον, καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, καὶ προσέτι ὅτι εἴχομεν κοινοὺς τοὺς ἐξ ὑπέρτας, οὐχὶ μικρὰν δύναμιν. Πλὴν τούτου δὲ καὶ ὁ ζωμὸς ἐβράζετο καλῆτερα διὰ δώδεκα, καὶ ἕκαστος ἐλάμβανεν ἐξ αὐτοῦ τὴν μερίδα του. Εἶχεν ὅμως καὶ τὸ κακὸν μέρος του, πρὸ πάντων τὴν στενοχωρίαν.

Αὐτὴν τὴν στενοχωρίαν λίαν δυσαρέστως ἡσθάνομεν καὶ τὴν νύκτα ταύτην. Ἡ κατοικία μας ἦτο μικρὸν δωμάτιον, μικρὸν τοσοῦτον, ὥστε εἰς ἀνὴρ μόλις νὰ ἐξαπλωθῇ εἰς αὐτὸ, καὶ τοσοῦτον πλατὺ, ὥστε ἐξ ἀκριβῶς νὰ ἐξαπλωθῶμεν ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου. Δυστυχῶς δ' ἔλειπον θύρα καὶ παράθυρα, ὥστε οἱ ἄνεμοι εἶχον ἐλευθέραν τὴν εἵσοδον.

Ἦτο δὲ τοσοῦτον ἐξώρας ὅταν ἐφθάσαμεν, καὶ τοσοῦτον εἴμεθα ἀπνυδημένοι, ὥστε οὐδεὶς ἡμῶν ἐνεθυμήθη τὴν ἄλλην μεγάλην ἀπαίτησιν τῆς φύσεως, τὴν τροφήν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ φύσις δὲν ἐσυγχώρει τὴν λήθην τῶν νόμων τῆς διὸ καὶ τὴν πρῶταν ὅταν ἠγέροθημεν, ἠσθανόμεθα ὅλοι ὅτι εἴμεθα θνητοὶ, καὶ δὴ καὶ ἀποθνήσκοντες τῆς πείνης. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐπ' ὀλίγον περιεμείναμεν διὰ νὰ ἰδῶμεν ἂν ἡ πατρὶς δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῶν ὁπωσοῦν ἐξηντλημένων δυνάμεών μας, αὐτῆς μὴ ἀπαιτούσης, ἐτρέψαμεν αὐτὰς εἰς ἀναζήτησιν τροφίμων.

Ἐπὶ πολὺ πᾶσαι αἱ ἔρευναι ἡμῶν ἀπέβησαν μάταιαι. Ἰδιάζων χαρακτὴρ τῶν Πρώσων εἶναι νὰ προκαλῆται ἡ εὐθυμία αὐτῶν μάλιστα ἐν ταῖς δυστυχίαις. Καὶ τότε ἐπρότειναν νὰ ρίψωσι κλῆρον τίς ἐξ ἡμῶν νὰ θυσιάσθῃ διὰ νὰ θρέψῃ τοὺς ἄλλους· καὶ ὁ κλῆρος . . . ἔπεσεν ἐπ' ἐμέ! Ῥίγος διέτρεξε τὸ σῶμά μου. Καλῆτερον, εἶπα κατ' ἐμαυτὸν, νὰ δώσω ἄλλην μίαν ὥραν εἰς ἐρεῖνας παρὰ . . ., καὶ ἀναλογιζόμενος τὰς λέξεις τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ: «Μακρὰν ζητεῖτε, καὶ πρὸ ποδῶν σας κεῖται ἡ εὐτυχία,» ἀνέβην εἰς τὸν ἀχυρῶνα τῆς οἰκίας ἡμῶν. Ἡ θύρα αὐτοῦ ἦτον κλειστή. Ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν μοὶ ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν τὸ τοῦ Εὐαγγελίου «τῷ κρούοντι ἀνοιγέσεται,» καὶ λαβὼν ὄπλόν κείμενον κατὰ γῆς, ἔκρουσα ἰσχυρῶς, καὶ ἐπληρώθη τὸ ῥητὸν, καὶ ἠνεῶχθη ἡ θύρα, καὶ ὦ τῆς χαρᾶς! ὁ ἀχυρῶν ἦτον πλήρης γεωμήλων!

ΙΑ'.

Κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας ὁ βίος ἡμῶν καὶ αἱ σημειώσεις μου περιστρέφονται ἢ κυμαίνονται μεταξὺ τούτων μόνον τῶν λέξεων· «Πολεμιστήριον χωρὶς νὰ προβῶμεν εἰς μάχην· γεώμηλα· ἐκοιμήθημεν· γεώμηλα· πάλιν γεώμηλα· πολεμιστήριον· γεώμηλα καὶ πάντοτε γεώμηλα.» Δὲν ἤξεύρω ἂν καὶ αὐτὴ ἡ τροφὴ ἐνισχύῃ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν ὥς οἱ τροφοδῶται μᾶς ἔλεγον περὶ τῶν ρεσιθίων, ἐπαινοῦντες αὐτά· ἀλλὰ τὴν καλὴν διάθεσιν φαίνεται ὅτι ὑποτρέπει, διότι ἡ ἡμετέρα εὐθυμία οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐξέλιπε, μέχρις οὗ ὅμως τέλος ἤρχισαμεν νὰ βαρυνώμεθα τὸ μικρὸν Egvv, καὶ νὰ ἐπιθυμῶμεν εὐρύτερον στάδιον ἐνεργείας. Καὶ ἐπὶ πολὺ δὲν ἤργησε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἐπιθυμία μας.

Τὴν 30 τοῦ μηνὸς διετάχθημεν νὰ κινηθῶμεν κατὰ τοῦ Montargis, ἵνα διώξωμεν ἐκεῖθεν τοὺς Γάλλους. Ἡ ἡμέρα ἦτον ψυχρὰ ἀλλ' ὥραία, καὶ ὅλοι εἴμεθα εὐθυμοί, καὶ πεπεισμένοι ὅτι δὲν ἐμέλλομεν τὴν φορὰν ταύτην νὰ εἴμεθα ἀπλοὶ θεαταὶ τῆς μάχης. Τὸ πυροβολικὸν ἐβάδιζεν ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ συνέπεσε τὸ ζεῦγος τῶν πυροβόλων ἃ ἐγὼ διώκουν νὰ προηγήται τῶν ἄλλων. Ἀμέσως δὲ πρὸ ἐμοῦ ἔβαιναν ὁ στρατηγὸς τοῦ ἡμετέρου σώματος Voigts-Rhetz μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του.

Οὕτως ἐπορευόμεθα ταχέως ἐμπρὸς, καὶ ἐγὼ ἔ-

μελλον νὰ ριφθῶ πρῶτος εἰς τὸ πῦρ, ὅτε ἐξαίφνης νέος ἀξιωματικὸς τῶν καραβινοφόρων παρῆλθεν ἐμπρὸς μου μεθ' ὅλης τῆς ταχύτητος τοῦ ἵππου του, καὶ ἐλθὼν πρὸς τὸν στρατηγόν, τῷ ἐνεχείρισε μικρὸν χαρτίον. Ὁ στρατηγὸς τὸν ἠρώτησε τί τρέχει, ἀλλ' ὁ δυσυχὴς ἦτον τόσον ἀσθμαίνων, ὥστε κατ' ἀρχὰς δὲν ἐδύνατο ν' ἀποκριθῇ. Ἄμα δ' ὁ στρατηγὸς ἀνέγνω τὸ χαρτίον, καὶ ἤκουσε τέλος καὶ τὸν ἀξιωματικόν, στραφεὶς πρὸς ἐμὲ, «Μεταβολή!» διέταξε. Τὸ αὐτὸ ἔπραξα καὶ ἐγὼ, στραφεὶς πρὸς τοὺς κατόπιν μου ἐρχομένους, καὶ αὐτοὶ ἀλληλοδιαδόχως, μέχρι τῆς ὀπισθοφυλακῆς, ἥτις ἀμέσως ἐστράφη κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν, καὶ μετ' αὐτὴν βαθμηδὸν καὶ πάντες ἡμεῖς. Ἐλεγε δὲ, ὡς ἠκούσαμεν ἔπειτα, τὸ χαρτίον, ὅτι ὁ ἐχθρὸς προσέβαλλε τὸ Beaune μετὰ διπλασίων δυνάμεων.

Ὅπισω λοιπὸν πάλιν ὅσον εἶχον τάχους οἱ ἵπποι μας, μέχρις οὗ ἐφθάσαμεν εἰς λόφον πρὸ τοῦ σταθμοῦ τοῦ Beaune· καὶ ἐκεῖ, ὡς εἶχομεν διδαχθῇ παρ' αὐτῶν τῶν Γάλλων, ἐχώσαμεν ἀμέσως προσωρινὰ ὀχυρώματα, ἐθέσαμεν τὰ πυροβόλα ὀπισθεν αὐτῶν, καὶ περιεμένομεν τὰς ἐρυθρὰς περισκελίδας ὅπως πυροβολήσωμεν. Ἀλλὰ ματαίως περιεμένομεν, διότι δὲν ἦλθον ἱκανῶς πλησίον.

Ἐν τούτοις δὲ προσῆλθεν ὁ ταγματάρχης ἡμῶν, καὶ μοι εἶπε νὰ τὸν ἀκολουθήσω ἐμπρὸς, ἵνα παρατηρήσωμεν τὰ κινήματα τῶν Γάλλων, καὶ δυναθῶ ἐγὼ, ἐπιστρέφων εἰς τὴν κανονοστοιχίαν, νὰ

τῇ δώσω τὸ σύνθημα τοῦ πυροβολισμοῦ. Μετά τινα δὲ λεπτά ἐφθάσαμεν εἰς ἄλλην κανονοστοιχίαν, ἥτις ἱδρυτο εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν ἐμπρὸς ἡμῶν καὶ ἐπυροβόλει. Οἱ Πρῶσσοι ἀκροβολισταὶ ἦσαν παρατεταγμένοι μὲν εἰς ἑξακόσια βήματα ἐμπρὸς ἡμῶν, καὶ ἐβλέπομεν ἄριστα πάσας τῶν τὰς κινήσεις. Εἶδον δὲ πολλοὺς ἐκ τῶν δυστυχῶν τούτων νὰ ἐγείρωνται αἰφνης, καὶ ἐν τῷ ᾧ νὰ πίπτωσιν ὀπίσω νεκροί, ἄλλοι δὲ νὰ ἐπανέρχωνται τετραυματισμένοι.

Φρικτὸν ἦτον τὸ θέαμα τῶν ἐπιστρεφόντων κα-
θημαγμένων, ὠχρὸν ἐχόντων τὸ πρόσωπον καὶ τε-
ταμένον τὸ ὄμμα, αὐτῶν ἐκείνων οἵτινες πρὸ ἡμι-
σείας μὲν ὥρας γελῶντες ἐχλεύαζον τοὺς Γάλλους
καὶ τὰς σφαῖρας αὐτῶν. Ὁ ὑγιὲς στρατὸς ἐδύνατο
νὰ τοὺς χλευάζῃ· ἀλλὰ τὰ θύματα αὐτῶν, οἱ ὑπὸ
τῶν σφαιρῶν ἐκείνων βληθέντες, ἄλλα ἔφερον πρό-
σωπα παρὰ τὰ τῆς χαρᾶς. Διὰ τοὺς μὴ λαβόντας
πληγὴν, μεθ' ὧν καὶ ἐγὼ εἶχον μέχρι τῆς στιγμῆς
ἐκείνης τὴν εὐτυχίαν νὰ συγκαταριθμῶμαι, μέγα εἶ-
ναι τὸ μάθημα! Τὸν πόνον καὶ τὴν λύπην ἔβλεπον
ἐξωγραφημένα εἰς τὴν ὄψιν ἐκείνου ὅστις πρὸ ὀλίγου
ἐφαίνετο νομίζων ὅτι τὸν κόσμον ὅλον διὰ τῶν ἔρ-
γων του θὰ ἐξεθάμβου καὶ θὰ συνεσχίαζεν. Ἦδη δὲ
τίνα δὲν κινεῖ εἰς δάκρυα οἴκτου! Καὶ ὅμως οἱ τραυ-
ματῖαι ἐμετροῦντο κατὰ χιλιάδας, καὶ ἐλέγετο ὅτι
ἔπεσαν τρεῖς ἕως τέσσαρες χιλιάδες, χωρὶς ν' ἀναλο-
γίζωνται οἱ λέγοντες, πόσαι συμφοραὶ, πόσαι τεθραυ-
σμένοι καρδιαὶ γονέων καὶ συγγενῶν περιέχονται εἰς

τὴν μικρὰν ταύτην λέξιν ἕως ! Ὅταν δ' ὁ ἀριθμὸς δὲν ἔφθανε τοὺς χιλίους, τότε ὁ στρατὸς ἦτον πλήρης χαρᾶς, καὶ παιδρὰν ἔχων τὴν ὄψιν, ἔλεγεν ὅτι δὲν εἶχε ζημίαν. Ἦτον δὲ φυσικὸν τοῦτο. Εἴχομεν τοσοῦτον ἐθισθῇ ὅλοι εἰς τὴν περιφρόνησιν τῆς ζωῆς, ὥστε ἀληθῶς νομίζω ὅτι περισσότερον ἐμεριμνῶμεν ἂν θὰ ἔχωμεν καλὴν κλίνην τὸ ἐσπέρας, παρ' ἂν μετὰ μίαν στιγμὴν θὰ ἤμεθα ψυχροὶ καὶ ξηροὶ ὡς τὰ ξύλα, ἢ ἂν θὰ μᾶς μένη δύναμις ἱκανὴ ὥστε νὰ εἰπῶμεν ἀκόμη καμμίαν εὐφυΐαν. Ἰδοὺ μαθήματα οὐδέποτε λησμονούμενα.

Μετ' ὀλίγον εἶδομεν τοὺς Γάλλους ἐξερχομένους ἐκ μικροῦ δάσους, καὶ ἀμέσως τοὺς Πρώσσους ἀκροβολιστὰς ὀπισθοχωροῦντας ἐν τάξει. Ἀλλὰ δύο βολαὶ ἐκ τῆς κανονοστοιχίας παρ' ἣ ἰστάμεθα ἤρρεσαν ὅπως στείλωσι τοὺς Γάλλους πάλιν εἰς τὸ δάσος ὀπίσω· καὶ τοὺς Πρώσσους ἀξιωματικοὺς εἶδομεν ἐπίσης συλλέξαντας εὐθὺς τοὺς στρατιώτας των εἰς πυκνὴν παράταξιν, καὶ εἰσχωρήσαντας εἰς τὸ δάσος καὶ αὐτοὺς ἐπὶ τὰ ἔχνη τῶν Γάλλων.

Τέλος, μετὰ τὴν ἀψιμαχίαν ταύτην, ἐξήλθομεν ἀπὸ τοῦ Egny καὶ ἀπὸ τῶν γεωμῆλων του, καὶ μετέβημεν εἰς ἄλλο χωρίον, καὶ αὐτὸ οὐχὶ μακρὰν τοῦ Beaune κείμενον. Πάντες δ' ἐνομίζομεν ὅτι τὴν μεθαύριον οἱ Γάλλοι θὰ ἐπεχείρουν μέγα τι καὶ σπουδαῖον, διότι ἦτον ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἡ 2 Δεκεμβρίου, ἐπέτειος ἐπιστῆμων θριάμβων τῶν Γάλλων ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Α'. Ἀλλὰ, πλὴν μικρῶν πυροβολισμῶν, οὐδὲν μέγα συνέβη.

Καὶ ὁμῶς συνέβη τι προξενήσαν εἰς ἐμὲ βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Ἐν ᾧ ἰστάμεθα, κατὰ τὸ σύνθηρες, ἐντὸς ἀγροῦ, περιμένοντες νὰ ἔλθῃ καὶ ἡ ἡμετέρα σειρὰ ὅπως ἀρχίσωμεν τὴν βροντώδη μετὰ τῶν Γάλλων συνδιάλεξιν, εἶδομεν ἐπανελθὸν ἐν τάγμα ἐκ τῆς μάχης, καὶ φέρον μεθ' ἑαυτοῦ πολλοὺς αἰχμαλώτους. Εἶπον ἤδη πῶς ἦσαν οἱ Γάλλοι αἰχμαλῶτοι. Οἱ τοῦ στρατοῦ τῆς Αὐρηλίας κατὰ τοῦτο μόνον διέφερον, ὅτι ἦσαν τὸ πλεῖστον νεώτεροι, καὶ τινες μὲν πενιχρότερον, ἄλλοι δὲ φαντασικώτερον ἐνδεδυμένοι.

Μεταξὺ δὲ τῶν αἰχμαλώτων τούτων ἦσαν καὶ τρεῖς χωρικοί, οἵτινες κατηγγέλλοντο ὅτι εὐρέθησαν τυφλοῦντες τοὺς Πρώσσους τραυματίας. Τὸ τάγμα ἐστάθη ἐμπρὸς ἡμῶν, καὶ ἔθεσε τὰ ὅπλα εἰς πυραμίδας, καὶ συνῆλθον εἰς σύσκεψιν οἱ ἀξιωματικοὶ μετὰ τινων στρατιωτῶν οὓς ἐκάλεσαν ὡς μάρτυρας. Μετὰ πέντε λεπτὰ ἡ δίκη ἐπερατώθη, καὶ τοῦ θηριώδους κακουργήματος, ὡς φαίνεται, ἀποδειχθέντος, οἱ κακοῦργοι κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον.

Ὁ ἀξιωματικὸς τῆς ὑπηρεσίας τοῖς ἐγνωστοποίησε τῆς δίκης τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ τοῖς ἔδωκεν ἄλλα πέντε λεπτὰ ἵνα ἀνατείνωσι τὸν νοῦν πρὸς τὸν πλάστην των. Καὶ οἱ μὲν δύο ἐκιτρίνισαν ὅταν ἤκουσαν τὴν ἀπόφασιν, ἀλλὰ δὲν εἶπον λέξιν· ὁ δὲ τρίτος ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα, καὶ ἤρχισε νὰ παρακαλῇ διὰ τὴν ζωὴν του. Ὁ ἀξιωματικὸς ὁμῶς ἔρριψεν εἰς αὐτὸν βλέμμα περιφρονήσεως, καὶ τῷ ἔστρεψε τὰ νῶτα.

Περὶ εἰργον πῶς πολλάκις καὶ εἰς τὰς σοβαρωτέρας

περιστάσεις παρεισδύει καὶ αἰσθητὸν γίνεται τὸ γελοῖον! Οὕτω καὶ ἤδη εἰς ἡμᾶς, μᾶς ἐπῆλθε νὰ γελάσωμεν ὅτε εἶδομεν τὸν ἄθλιον τοῦτον ὅτι, μάλιστα ἀνεγερθεὶς, πρῶτην ἰδέαν εἶχε ν' ἀποτινάξῃ τὴν σκώνιν ἀπὸ τὰς περισκελίδας του!

Ἐν τούτοις ὁ ἀξιωματικὸς εἶχε παρατάξει ἕξ στρατιώτας, οἵτινες ἐγέμισαν τὰ ὅπλα των. Πλησιάζας δὲ τοὺς τρεῖς αἰχμαλώτους, τοὺς ἠρώτησεν ἂν θέλωσι νὰ τοῖς δεθῶσιν οἱ ὀφθαλμοί. Οὗτοι δ' ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν θέλουσι, καὶ ἐστάθησαν τρέμοντες εἰς μίαν γραμμὴν ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου. Τότε ἡ λέξις « πῦρ!!! » ἠκούσθη, καὶ ἀντήχησεν ὁ κρότος τῶν ἕξ πυροβόλων, καὶ ἡ αἵματηρὰ στρατιωτικὴ δικαιοσύνη εἶχεν ἐκτελεσθῇ.

II.

Βαθμηδὸν ἡ μάχη ἔπαυσε, καὶ ἡμεῖς ἐπεστρέψαμεν εἰς τὰ ἴδια. Ἡ δευτέρα Δεκεμβρίου εἶχε παρέλθει χωρὶς νὰ συμβῇ τι ἄξιον λόγου. Ἐπομένως ἐκινήσαμεν, ἴσως ὅμως οὐχὶ μόνον διὰ τοῦτον τὸν λόγον, τὸ ἐσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας, καὶ ἐπροχωροῦμεν διὰ μεγάλων πορειῶν, καὶ διὰ ψύχους δυναμέου καὶ τὸ αἷμα αὐτὸ εἰς τὰς φλέβας μας νὰ παγώσῃ, πρὸς τὴν πόλιν τῆς Αὐρηλίας.

Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐφθάσαμεν τὸν ἐχθρὸν, αὐτοὺς ἐκείνους οὓς εἶχομεν πολεμήσει ἐν Beaune, καὶ ῥίπτοντες αὐτοὺς ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον καὶ ἀπὸ χα-

ρακώματος εἰς χαράκωμα, ὧν μέγα πλῆθος εἶχον οἱ Γάλλοι, ἀφίχθημεν τέλος εἰς Αὐρηλίαν. Τὸ τρίτον σῶμα εἰσῆλθεν ἀμέσως εἰς τὴν πόλιν, καὶ κατέλαβεν ἐξήκοντα μεγάλα πυροβόλα καὶ πάμπολλα ἄλλα μικρότερα, προσέτι δὲ καὶ χιλιάδας αἰχμαλώτων, οἵτινες, ἂν καὶ τοῖς εἶχομεν δώσει δύο ὥρας ἵνα ἐξέλθωσι μετὰ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἔμενον ὁμῶς εἰς τὰ καφφενεῖα ἐν πλήρει ἀδιαφορίᾳ.

Ἡμεῖς δὲ, μὴ εὐρίσκοντες τόπον εἰς Αὐρηλίαν, ἐπεστρέψαμεν εἰς Chevilly, μέγα χωρίον ἢ μικρὰν κώμην ἣν εἶχομεν κυριεύσει τὴν πρωτὰν ἐκείνην, καὶ ἥτις εἰσέτι ἔκκειεν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἐξώρας, ἐκοιμήθημεν εἰς τὸ πρῶτον δωμάτιον θ' εὑρομεν ὁπωσοῦν ἐξησφαλισμένον κατὰ τῆς πυρκαϊᾶς, καὶ θ' εὐτυχῶς κατωρθώσαμεν νὰ πληρώσωμεν ἀχύρου. Ἄς ἀναλογισθῶσι τὴν διαφορὰν ὅσοι κοιμῶνται εἰς μεγαλοπρεπεῖς κοιτῶνας καὶ ἐπὶ μαλακῶν στρωμάτων.

Τὴν πρωτὰν τῆς ἐπαύριον μόνον εἶδομεν ποῦ εὐρισκόμεθα. Τὸ πλῆθος τῶν πτωμάτων κατὰ τὰς ὁδοὺς ἀπεδείκνυε πόσον φονικὴ ἦτον ἡ μάχη τῆς προτεραίας. Ζῶν δὲν εὐρέθη οὐδεὶς, διότι καὶ οἱ ἐλαφρῶς μόνον τετραχυματισμένοι, κείμενοι ἐπὶ τῆς χιόνης, ταχέως ἀπέθνησκον. Ἡμεῖς δὲ εἶχομεν τοσοῦτον ἀποσκληρυνθῆ πρὸς τὰ τοιαῦτα θεάματα, ὥστε ὀλίγον πλέον μᾶς συνεκίνουν.

Ἐνα δὲ δυστυχῇ εὑρομεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας ἐν ἣ κατελύσαμεν, ἔχοντα εἰς τὰς χεῖρας γράμμα τῆς ἐρωμένης του καὶ σφαῖραν θανάτου εἰς τὴν

καρδίαν του. "Όταν ἔβλεπον δ' αὐτόν, μοι ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν πόσοι καὶ πόσοι ἐντὸς τοῦ κόσμου καὶ μακρὰν τῶν κινδύνων τῆς μάχης, ψάλλουσιν ἐν τῇ ποιήσει τὸν θάνατον τοῦτον, καὶ λέγουσιν ὅτι τὸν ἐπιθυμοῦσιν !

Ἡ πρώτη ἡμῶν φροντίς ὑπῆρξε νὰ θάψωμεν ὅσους ἐδυνήθημεν τῶν νεκρῶν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπῆλθομεν εἰς Αὐρηλίαν, ὅπου ἐμέλλομεν νὰ μείνωμεν ἡμέρας τινάς, ἵνα ἀναπαυθῇ ὁ στρατός· ἡ δὲ περαιτέρω καταδίωξις τῶν Γάλλων ἀνετέθη εἰς τοὺς Βαυκρούς.

Δυσάρεστον πρέπει νὰ ᾔτο διὰ τοὺς Γάλλους τὸ θέαμα κατακτηθείσης τῆς πόλεως ἣν εἶχεν ἄλλοτε σώσει ἡ Jeanne d'Arc, καὶ τὰ πολυπληθῆ ἀγάλματα τῆς ἡρώιδος παρθένου τὰ κοσμοῦντα πανταχοῦ τὴν πόλιν ἔχοντα ἤδη εἰς τὰς χεῖρας τὴν πρωσικὴν σημαίαν, ἣν οἱ στρατιῶται ἡμῶν, χαιρεκάκως ἀλλὰ καὶ πῶς ὑπερηφάνως ἀστειευόμενοι, τοῖς εἶχον δώσει. Ἡ πόλις ἐφαίνετο ὡς ἐορτάζουσα. Τὰ ἐργαστήρια ἦσαν κεκλεισμένα ὡς τὰς κυριακάς· αἱ ὁδοὶ ἦσαν πλήρεις στολοφόρων διαβατῶν, περιδιαβαζόντων ἡσύχως ἀπὸ ἀγάλματος εἰς ἄγαλμα, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἀξιοθέατα τῆς περιέργου πόλεως.

Μεταξὺ αὐτῶν ἦτον καὶ ἡ μητρόπολις, οἰκοδόμημα λαμπρὸν καὶ ἀρχαῖον. "Ότε δ' ἐπεσκέφθημεν αὐτὴν, ἀλλόκοτον καὶ ἀπροσδόκητον ὄραμα προσέβαλε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν. Εὗρέθημεν αἶφνης ἐντὸς τοῦ παραδείσου τοῦ Κορανίου ! Μέχρι τοῦ ἀπωτά-

του βάθους τῆς ἐκκλησίας ἐκάθηντο σταυροποδητὶ ἐπὶ ταπήτων οἱ πιστοὶ τοῦ Μωάμεθ, τουρκικὴν φέροντες τὴν ἐνδυμασίαν. Οἱ τελευταῖοι μάλιστα ἐνεκρύπτοντο εἰς ὁμίχλην, ἥτις περιέβαλλεν ἐλαφρῶς τὰ πάντα, καὶ εἰς τὸ βάθος ἐπυκνοῦτο εἰς σκότος ἀποκρύπτον τὰ ἀντικείμενα· πέριξ δὲ τῶν ὑπερμεγέθων κίωνων, οἵτινες ἀνεῖχον τὸν ἐν τῷ σκότει σχεδὸν ἀφανιζόμενον θόλον, ἔκαιον πυραὶ ἐφ' ὧν ἐπεκάθηντο λέβητες, τὸ μοιραῖον πιλάφι βεβαίως ἐμπεριέχοντες. Μεταξὺ δὲ τῶν πιστῶν ἐπλανῶντο αἱ Οὐρὶ, τοῦ παραδείσου αἱ κόραι, καὶ ἐν ἀποστάσει ἑλαμπον χρυσαῖ πύλαι καὶ στίλβουσαι στήλαι, καὶ μεγάλα καὶ μικρὰ φῶτα ἐπὶ κηροπηγείων, βεβαίως τοῦ Προφήτου ὁ θρόνος.

Ἀλλὰ μὴ βλασφημῶμεν! Δὲν ἦπον παράδεισος ὅ,τι ἐβλέπομεν, ἀλλ' ἡ κόλασις τῆς αἰχμαλωσίας! Μὴ ἔχοντες οἱ Πρῶσσοι τόπον ἱκανὸν δι' ὅλους τοὺς αἰχμαλώτους, εἶχον θέσει εἰς τὴν μητρόπολιν τοὺς μὴ χριστιανοὺς ἐκ τῶν Ἀραβικῶν ταγμάτων. Οὗτοι δ' ἐμαγείρευον ἐκεῖ τὴν τροφήν των, καὶ αἱ ἀδελφαὶ τοῦ ἐλέους ἐπεσκέπτοντο τοὺς τετραυματισμένους. Τὸ ἱερὸν ἦτον ἀποκεκλεισμένον διὰ κιγκλίδων· εἰς τὴν ἐπίλοιπον ὅμως ἐκκλησίαν ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ περιφέρωνται οἱ αἰχμάλωτοι.

Μετά τινων ἐξ αὐτῶν, ὅσοι ὠμίλουν τὴν Γαλλικὴν, συνωμίλησα, καὶ μοὶ ἔλεγον ὅτι μετὰ μεγίστης ἀνδρίας εἶχον ὁρμήσει εἰς τὴν ἐφοδον, καὶ ὅτι βεβαίως θὰ εἶχον νικήσει, χωρὶς τοῦ φοβεροῦ ἡμῶν

πυροβολικοῦ. «Πᾶσα βολή, μ' ἔλεγον, σ' εὕρισκει ὅπου καὶ ἂν ᾦσαι· καὶ ἡ πληγωθῆς ἢ ὄχι, ἀρκεῖ καὶ αὐτὸς τῶν τεμαχίων ὁ συριγμὸς διὰ νὰ σὲ ζαλίσῃ καὶ νὰ σὲ ρίψῃ κατὰ γῆς.» Ὡραία μαρτυρία ἐξερχομένη ἀπὸ στόματος ἐχθροῦ.

ΙΣΤ'.

Ἡ οἰκία εἰς ἣν κατωκοῦμεν δὲν μᾶς ἐφαίνετο ἀξία τῶν πορθητῶν τῆς Λύρηλίας, καὶ εἵχομεν σκοπὸν νὰ τὴν ἀλλάξωμεν, ὅταν ἀπροσδόκητόν τι ἦλθε νὰ μᾶς διδάξῃ ὅτι ἡ πρόνοια ἔχει τοὺς ἰδίους σκοπούς της. Ἐν ᾧ ἐσπέραν τινὰ ἐκαθήμεθα εἰς τὸ πενιχρὸν ἡμῶν δωμάτιον, ἀφίνοντες τὴν ἀμυδρὰν λάμπιν μικροῦ κηρίου ν' ἀντανακλᾶται ἐπὶ τῶν ποτηρίων ἅτινα ἔμενον κενὰ οἴνου, καὶ ἐμεμφόμεθα τὴν δυσμενῆ τύχην μας ἥτις εἰς τοιαύτην πόλιν, ἀντὶ νὰ μᾶς δώσῃ τοὺς δόμους τοῦ πλουσίου, μᾶς κατένειμε τὴν στέγην τοῦ πένητος, καὶ ἀντὶ οἴνου μᾶς ἐδαψίλευσεν ὄξος, εἰσέρχεται ὑπαξιωματικὸς καὶ μᾶς ἀναγγέλλει ὅτι εἰς τὸν κῆπόν μας οἱ στρατιῶται εὗρον μέγα ὑπόγειον πλήρες οἴνου, καὶ ἤρχισαν νὰ πίνωσιν ἐξ αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ δὲν ἐδύνατο νὰ τοὺς ἀναχαιτίσῃ.

Ἐπορεύθημεν ἐπομένως πρὸς τὸ ὑπόγειον, καὶ εὗρομεν αὐτὸ ἀπέραντον· χωροῦντες δ' ἀπὸ αἰθούσης εἰς αἰθούσαν, καὶ πολλὰς ὑπερβάντες, δὲν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν τελευταίαν, οὐδ' ἐβλέπομεν κἄν αὐτὴν, καὶ

πλήν τούτου ὑπῆρχον καὶ πολλαὶ πλάγαι, ὅλαι πλήρεις βαρελίων, τὰ δὲ βαρέλια πλήρη οἴνου.

Κατ' ἀρχὰς ἀπεβάλαμεν τοὺς στρατιώτας καὶ ἐθέσαμεν σκοπὸν εἰς τὴν εἴσοδον· ἔπειτα δ' ἀνεφέραμεν τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ταγματάρχην, ὅστις διέταξε νὰ μείνωσι πρὸς τὸ παρὸν οἱ σκοποὶ, καὶ οὐδεὶς νὰ εἰσέλθῃ. Μετ' ὀλίγον δ' ἔφθασε καὶ ὁ κύριος τῆς ἀχανοῦς ἀποθήκης, καὶ μᾶς εἶπεν ὅτι, ἂν ἐμποδίσωμεν τὴν εἰς αὐτὸ εἰσβολὴν τῶν στρατιωτῶν, θὰ μᾶς ἔστελλεν ἐκ τοῦ καλητέρου τοῦ οἴνου. Ἡμεῖς δὲ τόσῳ μᾶλλον ὑπεσχέθημεν τοῦτο, καθ' ὅσον τοιαύτη ἦτο καὶ τοῦ ταγματάρχου ἡ προσταγή.

Ἀλλὰ μετὰ τινὰς ἡμέρας, βλέποντες ὅτι ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσωμεν ἐκεῖθεν, καὶ ὅτι ὁ οἶνος δὲν ἤρχετο, ἐμηνύσαμεν εἰς τὸν ταγματάρχην ἂν δὲν εἴχομεν τὴν ἄδειαν νὰ λάβωμεν οἱ ἴδιοι τὸ ὑποσχεθέν. Κατ' ἐντολὴν δὲ αὐτοῦ ἐλάβομεν ἓν βαρέλιον Κονιάκ, καὶ ἐν Ἰσπανικοῦ οἴνου τῆς Ἀλικάντης. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι τὸ εὐτυχὲς τοῦτο εὑρημα πολλάκις ἐνίσχυσε τὰ πνεύματα ἡμῶν, ὅσάκις συνέπιπτε νὰ ἐξασθενῶσι.

Λαβόντες λοιπὸν τὸ ὑγρὸν τοῦτο λάφυρον, ἐγκτελείψαμεν νύχαριστημένοι τὴν κατοικίαν ταύτην, μάλιστα διότι ἐμάθομεν ὅτι μετατιθέμεθα εἰς Chateau la Mothe, παρὰ τὴν Αὐρηλίαν, τὸ δὲ ὄνομα αὐτὸ μᾶς ὑπέσχετο πολυτελὲς κατάλυμα.

Καὶ τῷ ὄντι, ἀφ' οὗ διέβημεν τὸν Λείγηρα (Loire) ἐπὶ λαμπρᾷ γεφύρῳ, μετὰ μικρὰν ὁδοιπορίαν ἐφθά-

σαμεν εἰς τὴν πλουσίαν ἔπαυλιν τοῦ κυρίου de la Mothe. Καὶ ὁ ἴδιος μὲν δὲν ἦτον ἐκεῖ· εἶχεν ὁμῶς ἀφήσει τὰ πάντα εἰς τὴν θέσιν των, καὶ κλῖνας ἐχούσας χρυσοκέντητα τὰ καλύμματα, καὶ ὕλην δι' ἄριστα δεῖπναι.

Ἐννοεῖται ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο κεφάλαιον ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἡμῶν μέριμνα, καὶ μᾶς παρετέθη μικρὸν πρόγευμα μέχρις οὗ τοῦ γεῦμα ἐτοιμασθῇ. Ἀλλὰ... τί τοῦτο; Ἡ σάλπιγξ; Ἀκούομεν καλῶς;... Ναί, εἶναι τὸ ἀνακλητήριον!.. Ἀφίνομεν λοιπὸν ἀτελὲς τὸ καλὸν πρόγευμα, καὶ λαμβάνοντες σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν πεινάν μας πάλιν μεθ' ἡμῶν, रिπτόμεθα εἰς τοὺς ἵππους καὶ ἐπιστρέφομεν πρὸς τὴν Αὐρηλίαν, καὶ ἀπὸ βυτῆρος τρέχοντος διευθυνόμεθα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Αἰίγερους πρὸς τὸ Blois.

Τοῦτο ἦτον σκληρόν. Καὶ οἱ τριακόσιοι Σπαρτιαῖται μετὰ τοῦ Λεωνίδου εἶχον φάγει εἰς τὰς Θερμοπύλας. Βεβαίως ἤξευρον ἐκεῖνοι ὅτι τὸ νὰ τρώγῃ τις σίδηρον ἔχων κενὸν τὸν στόμαχον δὲν εἶναι ὑγιές· πολλῶ δὴ μᾶλλον τώρα, ὅτε αἱ σφαῖραι τῶν ὀβουζίων κατήντησαν τόσον μεγάλαι! Μία δὲ ἰδέα ἔμενε νὰ μᾶς παρηγορῇ, ὅτι εἶχε τις πάντοτε νὰ δαγκάσῃ τὸ χόρτον καὶ τὴν κόνιν, ὥς λέγει ὁ Ὅμηρος, ἂν ἦτον ἀνάγκη, ἢ νὰ ὑπάγῃ νὰ δειπνήσῃ εἰς τὰ Ἡλύσια.

Περὶ τὸ ἐσπέρας δὲ, χωρὶς ν' ἀπαντήσωμεν Γάλλους, ἐφθάσαμεν εἰς Beaugency, πόλιν ἐπὶ τοῦ Αἰίγερους. Ἐκεῖ δὲ εἶδομεν τοὺς Βαυκροὺς ἐπιστρέφοντας ἐκ τῆς μάχης, καὶ ἐψιθυρίζετο μεταξὺ τῶν

Πρώσων ὅτι δὲν εἶχον δείξει εἰς τοὺς Γάλλους ὅ-
σιν δραστηριότητα ἡμεῖς ἐδεικνύομεν, καὶ ἐπιστεύετο
τὸ τοιοῦτον, διότι οἱ Πρώσσοι λέγουσιν αὐτοὺς κα-
λητέρους χωρικοὺς παρὰ στρατιώτας. Ἐν τούτοις οἱ
δυστυχεῖς εἶχον πολεμήσει δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, καὶ
εἶχον πάθει πολλά. Φθάσαντες δ' εἰς Beaugency,
εὔρον τὰ πυροβόλα ἡμῶν κλείοντα ἐντελῶς τὴν ὁ-
δὸν, καὶ ἀλλήλως κωλυόμενοι, οὐδ' αὐτοὶ οὐδ' ἡμεῖς
ἐδυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν.

Ἐπειδὴ ὅμως ἔπρεπε νὰ εὔρεθῇ διέξοδος, ἐστά-
θημεν ἡμεῖς, καὶ ἤρχισαν αὐτοὶ ἀνὰ εἰς νὰ διέρχων-
ται διὰ τῶν κανονίων, καὶ οὕτω μόλις περὶ τὸ με-
σονύκτιον ἐδυνήθημεν καὶ ἡμεῖς νὰ κινηθῶμεν, καὶ
στραφέντες περὶ ἡμᾶς αὐτοὺς νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς
μικρὸν καὶ μὴ πολὺ ἀπέχον χωρίον.

Οὐδὲν ἀπαυδεῖ τοσοῦτον, ὅσον τὸ νὰ μένη τις ἐπὶ
ῥάρας ὀλοκλήρους ἐπὶ τοῦ ἵππου χωρὶς νὰ δύναται
νὰ κινηθῇ. Τὰ νεῦρα ἡμῶν τότε κατήντων τοσοῦτον
εὐαίσθητα, ὥστε καὶ ὁ ἐλάχιστος κρότος ἀπετέλει
καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ ἐπὶ τοῦ νοῦς δυσάρεστον
αἴσθησιν, καὶ πυρετὸς ἐπῆρχετο, καὶ κατελάμβανε
τάς κεφαλὰς καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, οἷτινες ἔκαιον.
Ποσάκις εὔρεθήμεν εἰς τὴν αἰσθητικὴν ταύτην κατὰ-
στασιν, καὶ πόσον ὑπεφέραμεν! Ἡ μόνη θεραπεία
συνίστατο εἰς καλὸν ὕπνον μιᾶς νυκτός.

Τὸ χωρίδιον εἰς ὃ κατελύσαμεν ἐκαλεῖτο Aunay·
εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀξιωματικούς πάντας ὁμοῦ ἐδόθη
μεγάλη τις ἔρημος οἰκία εἰς αὐτὸ κειμένη. Ὁ οἶκο-

δεσπότης αὐτῆς εἶχε τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀνοησίαν
νὰ κλειδώσῃ τὴν θύραν, ὥστε ἠναγκάσθημεν διὰ τῆς
βίας καὶ δι' οὐκ ὀλίγων προσπαθειῶν ν' ἀνοίξωμεν
τὴν μεγάλην πύλην τῆς εἰσόδου. Ἀλλ' ἡ θύρα τοῦ
δωματίου ἦτον ἰσχυρά, καὶ ἀντέστη ἐπὶ πολὺ. Μέ-
χρι τέλους ὁμως ἐνέδωκε καὶ ἐθραύσθη τὸ κάτω τέ-
ταρτον αὐτῆς, καὶ ἠναγκαζόμεθα ἡμεῖς ὡς σκώλη-
κες νὰ εἰσέρπωνμεν διὰ τῆς ὀπῆς ταύτης.

Εὐτυχῶς ὁμως εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο εἶχον ἑνα-
ποτεθῇ καὶ ἐφυλάττοντο τὰ στρώματα τῆς οἰκίας,
ὥστε ὠφελήθημεν ἐξ αὐτῶν, εὖρομεν ἀνάπαυσιν ὑπὲρ
τὴν συνήθη, καὶ ἐκοιμήθημεν ὄνειρευόμενοι τὰς κα-
λὰς κλίνας καὶ τὸ ἐκλεκτὸν δεῖπνον ἃ θὰ εἶχομεν
ἐὰν εἶχομεν μείνει ἐν Chateau la Mothe.

ΙΖ'.

Τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἐθαίνομεν βραδέως καὶ ἡσύχως,
διερχόμενοι αὖθις διὰ τοῦ Beaugency, ὅτε αἰφνης
ράγδατος πυροβολισμὸς ἐξερράγη ἐμπρὸς ἡμῶν. Καὶ
τοῦτο μὲν δὲν ἦτο τίποτε ξένον, ἀλλὰ τὸ πάσης ἡ-
μέρας καὶ πάσης στιγμῆς ἄκουσμα. Ἀλλ' ὅταν καὶ
ἡ ἡμετέρα σάλπιγξ ἀνέκρουσε τὸ πολεμιστήριον,
τότε ὅλα τὰ βλέμματα ἀντεφλέχθησαν, διότι ἤρχετο
καὶ ἡ ἐδική μας σειρά νὰ κατέλθωμεν πάλιν εἰς τὸν
χορόν. Ὁρέξαμεν δὲ εἰς ἀλλήλους τὰς χεῖρας, ὡς
συνηθίζεται, ἵνα εὐχηθῶμεν κατευόδιον εἰς ὅντινα
ἐξ ἡμῶν ἤθελεν ἀπέλθῃ διὰ τὴν μεγάλην ὁδοιο-

ρίαν, καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀνῆκεν εἰς τὸν Βασιλέα.

Ἡ κανονοστοιχία μου ἐξῆλθε τῆς ὁδοῦ πρὸς τ' ἀριστερὰ, καὶ ἐσπεύδομεν μετὰ μεγίστης ταχύτητος πρὸς τὰ νῶτα μικροῦ λόφου ὅστις ἔμελλε νὰ μᾶς κρύπτῃ ἀπὸ τῶν Γάλλων τὰς ὄψεις, μέχρις οὗ παραταχθῶμεν ἐπὶ τῆς ὁφρύος αὐτοῦ. Οἱ Γάλλοι, ὡς πάντοτε, ἐπυροβόλουν πολὺ μακράν· ὥστε αἱ σφαῖραι αὐτῶν ἀντὶ νὰ προσβάλλωσιν ἐκείνους καθ' ὧν ἐσφενδονίζοντο, προσέβαλλον ἡμᾶς τοὺς ἱσταμένους ὀπίσω αὐτῶν.

Τὴν στιγμὴν ταύτην οἱ Γάλλοι ἐπυροβόλουν διὰ μυδροβόλων Schrapnells, ὧν τὰ δέματα ἐθραύοντο ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν ἡμῶν, ἀφίνοντα ὠραῖον μικρὸν νέφος, ἀγέλην ὁμοιάζον λευκῶν περιστερῶν, καὶ καταπέμπον σφαῖρας αἵτινες ἐσύριζον εἰς τὰ ὠτά μας, αἵτινες ὅμως οὐδένα ἐβλαψαν ἐξ ἡμῶν.

Ὅταν δ' ἐφθάσαμεν εἰς τοῦ λόφου τὴν κορυφὴν, χάλαζα μᾶς ὑπεδέχθη σφαιρῶν· ἡ δὲ συρίζουσα μουσικὴ ἣτις τὰς συνώδευεν ἦτον τοιαύτη, ὥστε ὅστις τὴν ἤκουσε τὴν στιγμὴν ἐκείνην, δι' ὅλης τῆς ζωῆς του δὲν τὴν λησμονεῖ· διὰ πολλοὺς δ' ὑπῆρξε τὸ νεκρώσιμον μέλος.

Καὶ ἡμεῖς ὅμως δὲν εἶχομεν ἔλθει νὰ παίξωμεν. Ἀμα ἀναβάντες ἐστρέψαμεν τὰ πυροβόλα καὶ τὰς δυνάμεις ἡμῶν ἐπὶ οἰκίας ἣτις ἵστατο ἀπέναντι ἡμῶν, καὶ ἦν τὸ ἡμέτερον πεζικὸν μάτην ἐπροσπάθει νὰ καταλάβῃ. Μετὰ τὴν τρίτην δὲ βολὴν ἦν τῇ

ἐπέμψαμεν, ἤρξατο ἡ οἰκία πυρπολουμένη, καὶ οἱ Γάλλοι ἐξήρχοντο. Ἐπειτα δ' ἐδείξαμεν τοὺς ὁδόντας εἰς τὰς γαλλικὰς κανονοστοιχίας, αἵτινες ἦσαν ἐν μέρει παρατεταγμένοι ὀπίσω ὀχυρωμάτων. Καὶ ἐσκόπευον μὲν καὶ αὐτοὶ ἄριστα, καὶ, ὥς ἔλεγον οἱ εἰδότες, πολὺ ἀκριθέστερον παρὰ οἱ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ ἐν Vionville, ὅπερ καὶ εὐεξήγητον εἶναι, διότι οἱ πυροβολισταὶ οὐκ εἶχομεν ἀπέναντι ἡμῶν ἦσαν οἱ ἐκ τῶν πλοίων ληφθέντες· οὐχ ἦττον ὅμως τοῖς ἀπεδείχθη ὅτι αἱ πρωσσικαὶ βόμβαι ἐξέτελουν τὸ ἔργον των καλῆτερον τῶν ἐδικῶν των, αἵτινες τῷ ὄντι ἐφθانون ἀκριβῶς, ἐνέσκηπτον πλησίον ἡμῶν, ἀναγγέλλουσιν, ὥς ἦτον ἐπόμενον, ἄφευκτον θάνατον, εἰσώπων ἐπὶ μίαν στιγμὴν, καὶ ἔπειτα ἐξερρήγνυντο σφενδονίζουσαι τὰ τεμάχια των καθέτως εἰς τὸν ἀέρα, χωρὶς νὰ μᾶς βλάψωσιν. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ὅλαι δὲν ἦσαν τόσον ἡμεραι, καὶ πολλὰ ἐδάγκανον.

Ἀφ' οὗ δ' ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἀντηλλάξαμεν τοὺς μύδρους ἡμῶν πρὸς τοὺς τῶν Γάλλων, χωρὶς ὀριστικοῦ καὶ ταχέος ἀποτελέσματος, ἐπροχωρήσαμεν ὑπὸ τῶν Γάλλων τὸ πῦρ, καὶ ἐπανελάβομεν πάλιν ἐξ ἀρχῆς τὰ αὐτά. Ἄλλ' ἐκεῖνοι φαίνεται ὅτι δὲν ἐνόησαν τὴν προσέγγισιν ἡμῶν, καὶ ἐπέμενον κατασκάπτοντες τὸν τόπον ἔνθα ἰστάμεθα κατ' ἀρχάς, ἐν ᾧ ἡμεῖς, πολεμοῦντες ὑπὸ τὴν σκιάν των βολῶν των, καὶ ὀλίγον ἐνοχλούμενοι ὑπ' αὐτῶν, ἐδυνάμεθα ὁπωσοῦν ν' ἀναπνεύσωμεν. Οἱ Γάλλοι δ' ἐξ ἐναντίας

ἀπώλεσαν μετ' ὀλίγον τὴν ἀναπνοήν, καὶ ἔστρεψαν τὰ νῶτα.

Ἐπανακάμπτοντες δ' εἰς τὰ ἴδια, μετὰ δυσκολίας ἐδυνήθημεν νὰ διέλθωμεν διὰ τῆς πρώτης θέσεως τῆς κανονοστοιχίας ἡμῶν, τόσον τὸ ἔδαφος ἦτον κατάρτυτον καὶ ἀνεστραμμένον ὑπὸ τῶν γαλλικῶν σφαιρῶν. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν, διελθόντες διὰ τῶν θέσεων αἱ κατεῖχον οἱ Γάλλοι, εὔρομεν ἐκεῖ πυροβόλα τινὰ ἀνάσκελα κατακείμενα, καὶ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ ἱππῶν νεκρῶν πανταχοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Αὕτη ἦτον ἡ μάχη ἡ καλουμένη τοῦ Beangency, ἥτις κατὰ τὰς τότε γαλλικὰς ἐφημερίδας ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ἀπόπειρα τοῦ στρατοῦ τῆς Αὐρηλίας ἵνα ἀνακτήσῃται τὴν πόλιν ἧς ἦν ἐπώνυμος, καὶ ἐκεῖθεν σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῆς πρωτευούσης.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ παραλείψω ἐνταῦθα ἐν ἐπεισόδιον συμβάν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Πρὸς τὴν ἀριστερὰν ἡμῶν πλευρὰν ἦτον παρατεταγμένη Βαυαρικὴ κανονοστοιχία, ἥτις ἐκανονοβόλει μεθ' ὑπερβολικῆς ταχύτητος ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ἦν ὅτι ἐξήντηλσε μετ' οὐ πολὺ τὰ ἐφ' ὅριά της. Τότε δ' ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς ὁ λοχαγὸς αὐτῆς, μᾶς ἐζήτησε βολὰς, καὶ ἡμεῖς τῷ ἐδώκαμεν δύο ἀμάξας πλήρεις αὐτῶν. Δυστυχῶς ὅμως διὰ τὸν λοχαγὸν, εἶδε τὸ πρᾶγμα ὁ ἡμέτερος συνταγματάρχης, ὅστις ἦν γνωστὸς ἐπ' αὐστηρότητι, καὶ πορευθεὶς ἀμέσως πρὸς αὐτὸν τῷ εἶπε·—«Κύριε λοχαγέ, εἰμὶ ὁ συνταγματάρχης τῶν κανονοστοιχιῶν τούτων, καὶ ὡς ἀνώτερός σας σᾶς

διατάττω νὰ πυροβολῆτε ἥττον ταχέως. Ἡμεῖς δὲν φέρομεν μεθ' ἡμῶν τόσας σφαῖρας ὥστε νὰ τὰς χαρίζωμεν εἰς ἀνθρώπους οἵτινες τὰς σκορπίζουσιν. Ἐμάθομεν νὰ κάμνωμεν καλητέραν χρῆσιν αὐτῶν. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ μοὶ δώσητε καὶ πάλιν ἀφορμὴν νὰ σᾶς ἐπιπλήξω.» Χαιρετήσας δ' ὁ λοχαγὸς στρατιωτικῶς, ἀπεκρίθη·—«Κατὰ τὰς διαταγὰς σας, Κύριε συνταγματάρχᾳ.» Ἐν ᾧ δ' οὗτος τῷ ἑστρεψε τὰ νῶτα ἀπομακρυνόμενος, προσελθὼν στρατιώτης πρὸς τὸν λοχαγὸν νὰ τῷ ἀναφέρῃ τι, τὸν ὠνόμασε «Βασιλικὴ Ὑψηλότης.» Τότε ὁ συνταγματάρχης ἠρώτησέ τινα τίς ἦτον ὁ λοχαγὸς του, οὗτος δ' ἀπεκρίθη ὅτι ἦτον ὁ πρίγκιψ Λουδοβίκος τῆς Βαυαρίας. Ἄμα δὲ τοῦτο ἀκούσας, ἐπέστρεψε πρὸς τὸν λοχαγὸν, καὶ καταβάς τοῦ ἵππου, ἐχαιρέτησεν αὐτὸν βαθέως καὶ τῷ εἶπε· «Μὲ συγχωρεῖτε, ὑψηλότατε. Ὅτε σᾶς ἀπέτεινον τοὺς λόγους ἐκείνους δὲν ἤξευρον τίς εἴσθε. Οὐχ ἥττον ὅμως ἐπιμένω εἰς αὐτούς.» Ἡ εὐσταθὴς αὕτη διαγωγὴ του πολὺ μᾶς νύχαρίστησε.

III.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ καιρὸς ὅστις παρῆλθεν ἀφ' οὗτο ἀφῆσαμεν τὴν Αὐρηλίαν μέχρις οὗ ἀφίχθημεν εἰς le Mans ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς ὁ σκληρότερος ὅλου τοῦ πολέμου. Ἡμεῖθα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ δριμυτάτου χειμῶνος, καὶ πᾶσαι αἱ ἀναμνήσεις μου διασταυροῦνται ὑπὸ λευκῶν ἀγρῶν, θυσσελλῶν, χιόνος, σκυθικοῦ ψύ-

χους· ὥστε ἐδυνάμεθα σχεδὸν νὰ εἰπῶμεν ὅτι ἐλά-
βομεν πεῖραν τῆς εἰς Ῥωσσίαν ἐκστρατείας τοῦ Να-
πολέοντος κατὰ τὸ 1812.

Πλὴν δὲ τούτου μετὰ τὴν Αὐρηλίαν οἱ κάτοικοι
ἐγίνοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐχθρικοὶ καὶ σκλη-
ροτράχηλοι, ὥστε καθ' ἡμέραν εἶχομεν νὰ τοῖς ἐκ-
βιάζωμεν τὸν ἄρτον. Τοῦτο δὲ καὶ ἡμᾶς δὲν καθίσα
ἡμερωτέρους, καὶ ἐξ ἐναντίας ἤρχιζε ν' ἀναβράζη ὁ
θυμὸς εἰς τὰ στήθη μας, ὥστε ἡ ἐλαχίστη αὐτῶν
ἀντίστασις νὰ ἔχη ὀλέθρια ἀποτελέσματα δι' αὐτούς.
Συνήθως οὐδὲ κἂν προσείχομεν πλέον εἰς τοὺς κα-
τοίκους, ἀλλ' ἀνοίγοντες διὰ τῆς βίας ὅ,τι ἦτον ὑπὸ
κλειθρα, ἐλαμβάνομεν ὅ,τι ἐχρειάζόμεθα, καὶ ἤτοι-
μάζομεν οἱ ἴδιοι τὴν τροφὴν ἡμῶν. Ἄν δὲ δὲν εὐρί-
σκομεν ἄνθρακας ἢ ξύλα, ἡ πρώτη προστυχοῦσα
τράπεζα μᾶς ἤρκει ριπτομένη εἰς τὴν φωτίαν.

Πολλάκις ὅμως ἦσαν τὰ χωρία ἐγκαταλελειμμένα,
μάλιστα ὅσα ἔκειντο εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης· τότε
δ' ἐπρεπε νὰ καταλύωμεν εἰς αὐτὰ, εἰ
καὶ πυρπολούμενα, καὶ πλήρη τραυματιῶν καὶ πε-
φονευμένων, διότι ἡ πρώτη ἀνάγκη ἦτον νὰ ζητῶμεν
σκέπη κατὰ τοῦ χειμῶνος.

Ἐν τῶν χωρίων τούτων οὐδέποτε θὰ λησμονήσω.
Ἦτον ἡμέρα μάχης, τοῦ Δεκεμβρίου ἡ 11^η καὶ τῆς
ἐβδομάδος κυριακή. Τὸ πεζικὸν εἶχε πολεμήσει δι' ὅ-
λης τῆς ἡμέρας, καὶ τὸ ἑσπέρας ἠνώθημεν μετ' αὐ-
τοῦ εἰς μεγάλην κατὰ τῶν Γάλλων ἔφοδον. Ὅτε δὲ
τὴν νύκτα ἐπεστρέφομεν, ἀπληδυμένοι μέχρι θανά-

του, εἶχομεν νὰ καταλύσωμεν εἰς τὸ χωρίον Ville-marceau, καίον εἰσέτι ἐκ τῆς μάχης τῆς ἡμέρας, καὶ πληρὲς νεκρῶν καὶ θνησκόντων. Εἰς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ ἔκειντο τὰ πτώματα καὶ ἔρρεε τὸ αἷμα. Ἀπηντήσαμεν δὲ καὶ Γαλλικὴν σημαίαν εἰς τὸν βόρβορον κυλιομένην, ἀλλὰ τοσοῦτον μεμιασμένην, ὥςτε οὐδεὶς ἠθέλησε νὰ τὴν λάβῃ. Μετὰ πλείστης προσοχῆς καὶ κόπου ἐπροσπαθοῦμεν νὰ διέλθωμεν τὰς ὁδοὺς, χωρὶς νὰ πατῶμεν ἐπὶ τῶν νεκρῶν. Ἐνίοτε ὅμως οἱ τροχοὶ τῶν πυροβόλων ἡμῶν ἔτρουζον περῶντες ἐπὶ σκοτεινοῦ ὄγκου κειμένου κατὰ γῆς, καὶ οὐ σπανίως μᾶς ἐφαίνετο ὅτι καὶ ὀξεῖα φωνὴ ἐξήρχετο ἐξ αὐτοῦ.

Τέλος δ' ἐφθάσαμεν εἰς μεγάλην πλατείαν, ὅπου ἐστήσαμεν τὰ πυροβόλα, καὶ οἱ ἴδιοι ἐπορεύθημεν εἰς τὴν οἰκίαν τὴν μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένην τῆς πυρκαϊᾶς ἵνα κοιμηθῶμεν. Συνέκειτο δ' ἡ οἰκία αὕτη ἐκ μιᾶς μόνον μεγάλης αἰθούσης, ἥτις ἦτον πλήρης ἀχύρου εἰς ὕψος ὑπὲρ τὸν ἥμισυν πῆχυν. Ἀγαθὴ τύχη! ἐλέγομεν, καὶ ἡτοιμαζόμεθα νὰ κατακλινθῶμεν. Παράδοξον ὅμως μᾶς ἐφάνη ὅτι ὑπὸ τὸ ἄχυρον ἡσθάνθημεν ὅτι ὑπῆρχον μεγάλαι δοκοί· ἀλλ' οὐδ' αὐτὰς οὐδὲ τὸ τῆς παροιμίας «ψύλλους εἰς τ' ἄχυρα» εἶχομεν τότε νὰ ἐξετάζωμεν. Ἐπέσαμεν ἐπομένως νὰ κοιμηθῶμεν.

Τὸ κατ' ἐμὲ, ὁμολογῶ ὅτι εἶχον ἰδίας τινὰς ιδέας καὶ ὑποψίας περὶ τῶν ξύλων ἐκείνων· ἀλλὰ μὴ θέλων νὰ ταράξω τὴν ἡσυχίαν τῶν ἄλλων, οὐδὲν εἶπον, καὶ ἀπεκοιμήθην ὁ ἴδιος μετ' ὀλίγον. Τὴν δ' ὥστε-

ραίαν, ἐγερθέντες, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀχύρου καὶ τῶν ξύλων πατοῦντες, ἐξήλθομεν, καὶ εἶδομεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας πλῆθος ἐσχισμένων Γαλλικῶν στολῶν, καὶ μέλη ἀνθρώπινα, χεῖρας καὶ πόδας, ὧν ἔλειπον οἱ ἰδιοκτῆται. Τοῦτο ἐρρίπτεν ὑποπτον φῶς ἐπὶ τῶν ξύλων τοῦ κοιτῶνος ἡμῶν· καὶ ὅταν ἠρώτησα καὶ τοὺς ἄλλους τί ἐσκέπτοντο περὶ αὐτῶν, μοὶ ὡμολόγησαν ὅτι καὶ αὐτοὶ τὴν χθές, πρὶν ἢ κλείσωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὰ αὐτὰ εἶχον συλλογισθῆ ὡς κ' ἐγὼ, δηλαδὴ ὅτι αἱ δοκοὶ ἐκεῖναι ἦσαν... πτώματα! Οὐδεὶς ὅμως ἐτόλμησε ν' ἀνασηκώσῃ τὸ ἄχυρον, καὶ ἔμεινε τοῦτο μυστήριον.

ΙΘ'.

Οὕτως ἐπροχωροῦμεν κυριεύοντες τὸν τόπον βῆμα πρὸς βῆμα, καὶ πορθοῦντες πόλιν κατόπιν πόλεως. Παρήλθομεν τὸ Blois, πόλιν ἱκανῶς μεγάλην, ἔχουσαν ἀνάκτορον Φραγκίσκου τοῦ Α' ἐπὶ τοῦ Δείγηνρος, καὶ ἐμείναμεν ἡμέρας τινὰς πολεμοῦντες ἐμπρὸς τοῦ Vendôme. Ἐπειτα δὲ σχεδὸν πάντοτε εἰς τὰς μάχας ταύτας ἔταττεν ἡμᾶς ἡ κακὴ ἡμῶν τύχη εἰς τὰς ἐφεδρείας, ὅπου εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ μένωμεν ἐν ἀπραξίᾳ ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ γαλλικὸν πῦρ, καθὼς οἱ Σπαρτιαῖται εἰς τὰς Πλαταιάς. Ὅστις μετέσχε τοῦ κατὰ τῶν Γάλλων πολέμου ἠξέυρει ὅτι ἡ κινδυνωδετέρα θέσις ἦτον ὀπίσω τῆς γραμμῆς μᾶλλον παρὰ ἐν αὐτῇ, διότι οἱ Γάλλοι, ὡς σκοπεύουσι, τρέλλουσι τὰς

περισσότερας τῶν σφαιρῶν αὐτῶν πέραν τοῦ σκοποῦ.

Οἱ ἀγῶνες ἡμῶν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἦσαν ἐξ ἐκείνων οἵτινες προὔκालουν τὸν πυρετόν. Μίαν ἐξ αὐτῶν, τοῦ Δεκεμβρίου τὴν 4ῃν, ἀφ' οὗ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἔμεινα θερμαινόμενος εἰς τὸ πῦρ τῶν γαλλικῶν πυροβόλων, τὸ ἐσπέρας εὐρέθημεν πρὸ τῆς πόλεως Romainville, ἥτις ἦτον τοσοῦτον πλήρης, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ διέλθωμεν δι' αὐτῆς. Πλὴν δὲ τούτου, ἐπειδὴ ἡ μάχη δὲν εἶχε τελειώσει εἰσέτι, ἐκρίθη καλὸν νὰ μᾶς ἔχωσι προχείρους, δι' ὃ καὶ ἐμείναμεν ὑπὸ τὰ ὅπλα ἐκτὸς τῆς πόλεως. Λεπτῇ χιῶν ἔπιπτεν ἀπὸ σκοτεινοῦ τοῦ οὐρανοῦ, εἰς ὃν οὐδὲν ἄστρον ἐφαίνετο.

Εἰς τὴν δυσάρεστον ταύτην θέσιν ἐπεριμείναμεν ἐπὶ ἑξ ἢ ἐπτὰ ὥρας, μέχρι βαθείας νυκτός. Ἡ θερμὴ πρὸ πολλοῦ μοι εἶχεν ἐπέλθει μετὰ τοῦ ὀχληροτάτου τῶν νεύρων ἐρεθισμοῦ. Ἐν ᾧ τὸ ψῦχος ἦτον δριμύ, ἡ κεφαλή μου ἔκαιε, δίψα ἀνυπόφορος μοι ἐξήραινεν τὸ στόμα, καὶ ἡ πίπτουσα χιῶν ἀνελύετο ἐπὶ τῆς γλώσσης μου ἢν τῇ ἔτεινον, καὶ ἥτις εὐθὺς ἐξηραίνετο πάλιν (1).

Ἐν τέλει μᾶς ἐδόθη ἡ διαταγὴ ν' ἀναχωρήσωμεν, καὶ διαβάντες διὰ τῆς πόλεως, εἰσῆλθομεν εἰς μικρὰν ὁδὸν ἄγουσαν διὰ τῶν ἀγρῶν. Τὸ ἔδαφος ὅμως ἦτον τοσοῦτον διάβροχον καὶ μαλακὸν, ὥστε αἱ ἡμίσεις τῶν

(1) Ἴδου τὰ προανακρούσματα τῆς ὀλεθρίας νόσου ἥτις μέχρι τέλους ἀνῆρπασεν τὸν νεαρὸν συγγραφεᾶ.

ἄμαξων ἡμῶν ἐκόλλησαν, καὶ δὲν ἐδυνάμεθα νὰ τὰς ἀνασπᾶσωμεν. Ἐγκατελείφθη λοιπὸν ἐκεῖ εἰς ἀξιωματικὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ἐγὼ μετὰ τοῦ λοχαγοῦ ὠδηγήσαμεν μετὰ μεγίστων κόπων τὰς λοιπὰς πέραν τῶν ἀγρῶν πρὸς τὸ χωρίδιον Villebougou, ὅπου ἐζητήσαμεν καὶ εὑρομεν σταύλους διὰ τοὺς ἵππους, καὶ οἱ στρατιῶται εὔρον δι' ἑαυτοὺς καταλύματα. Ἡμεῖς δ' ἐπορεύθημεν πάλιν εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ χωρίου, πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἄμαξων ἃς μᾶς ἔστελλεν ὁ μείνας ὀπίσω ἀξιωματικὸς, καὶ περὶ ὧν ἐφροντίζομεν ἅμα ἔφθανον.

Τέλος δὲ, ἀφ' οὗ ἀνεχώρησε καὶ ὁ λοχαγός μου, καὶ διετέθη καὶ ἡ τελευταία ἄμαξα, ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω καὶ ἐγὼ εἰς ἀναζήτησιν κλίνης. Ἄλλ' ἦτον νύξ βαθεῖα, καὶ οὐδὲ ἰδέαν εἶχον ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνειαι. Ἐν ᾧ δ' ἐπορευόμην διὰ τῶν ὁδῶν ζητῶν θέσιν, κατ' ὀλίγον αἱ δυνάμεις μου ἤρχισαν νὰ μ' ἐγκαταλείπωσι, σκότος ἔχεῖτο περὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ τὰ γόνατά μου ἐκάμπτοντο ὡς ὑπὸ μέγα βάρος. Ἄλλ' ἐνθυμηθεῖς ὅτι ἐὰν ἐπιπτον ἐπὶ τῆς χιόνης, δὲν θὰ ἔβλεπον πλέον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ συλλέξας τὰς ἐναπολειπομένας δυνάμεις μου, διηυθύνθην πρὸς μικρὰν καλύβην, ὅπου ἅμα εἰσελθὼν, ἔπεσα ἀναίσθητος.

Πόσον καιρὸν ἔμεινα οὕτω δὲν ἤξεύρω· δὲν πιστεύω ὅμως νὰ ἦτον μακρός. Ἡ θερμότης μεγάλης πυρᾶς ἥτις ἔκαιεν ἐν τῇ καλύβῃ μ' ἐπανάφερεν. Ἐκεῖ ἦσαν δύο τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν καὶ εἰς

χωρικός, καὶ οὗτοι μοὶ προσέφεραν ἄρτον καὶ ζωμὸν ζεστόν. Ἐξ αὐτῶν ἠρύσθην νέας δυνάμεις, καὶ εὐχαριστήσας αὐτοὺς διὰ τὰς φροντίδας των, ἐπανάλαβα τὸν δρόμον μου μέχρις οὗ ἔφθασα εἰς τὴν κοιτίαν ἣτις εἶχε προσδιορισθῇ δι' ἡμᾶς.

Ἐκεῖ εἰσελθὼν, εἶδα εἰς μεγάλην αἴθουσαν καθήμενον πρὸ τῆς ἐστίας χωρικὸν μετὰ δύο θυγατέρων του. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἅμα μὲ εἶδε βαδίζοντα ἀβεβαίως διὰ κλονουμένου βήματος καὶ κάτωχρον, προσέδραμε, καὶ λαβοῦσά με ἐκ τῆς χειρὸς, μὲ ἠνάγκασε νὰ τὴν ἀκολουθήσω εἰς ἄλλο δωμάτιον, καὶ νὰ καθίσω εἰς τράπεζαν ὅπου ἦσαν παρατεθειμένα τινὰ αὐγά καὶ ἓν πινάκιον θερμοῦ γάλακτος. Ἄν καὶ αὐτὰ μοὶ ἐφαίνοντο ὥραϊα, ἡ ὄψις ὅμως τῆς κόρης ἦτον ὥραιότερα ἀκόμη. Ἡ καλλονὴ τῆς ἦτον οὐχὶ θαυμασία, ἦτον καταπληκτικὴ, τοῦ λεγομένου Ἰταλικοῦ ρυθμοῦ. Εἶχε βαθυμέλανας ἰούλους, μεγάλους ἐκφραστικούς ὀφθαλμοὺς, ὡς δύο καίοντας ἄνθρακας, καὶ μικρὰ ἐρυθρὰ χεῖλη. Μετὰ παιδικῆς ἀφελείας μὲ παρετῆρει καταβροχθίζοντα τὰ αὐγά της. Ἀφ' οὗ δ' ἔτελείωσα, ἔσφιξα τὴν χεῖρά της εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης, καὶ παρεδόθην εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως, αἵτινες ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐνέκλειον καὶ τὸν λοχαγόν μου ἐπὶ τοῦ ἀχύρου. Τὴν δ' ἐπιούσαν δὲν εἶδα πλέον τὴν νέαν, ἣτις, ὡς μοὶ ἐφάνη, μὲ ἀπέφευγεν, ὡς ἐννοήσασα ποῖαν μοὶ ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν, καὶ ὡς φοβουμένη αὐτήν.

Κ'.

Ἐν τούτοις τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐκυριαύσαμεν τὸ Vendôme, καὶ ἐμείναμεν ἐκεῖ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἀναπαυόμενοι. Ἡ πόλις εἶναι μικρὰ μὲν ἀλλ' ὠραία, ἔχουσα καὶ ἐρείπια μικροῦ φρουρίου, ὃ, κατεχόμενον ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐκπορθήσῃ Ἐρρίκος ὁ Δ'. Ἀφ' οὗ δ' ἐκρέμασεν εἰς αὐτὸ δώδεκα τῶν ἀρχόντων, τὸ ἐδώρησε πάλιν εἰς τὴν πόλιν.

Ἡ κατοικία ἣν εἶχομεν ἐν Vendôme ἦτον καλὴ, ἀλλὰ παντάπασιν ἔρημος. Ἐκεῖ δ' ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν μᾶς ἦλθεν ἡ εἰδήσις ὅτι μικρὸν ἡμέτερον ἀπόσπασμα ἐκ τινων ταγμάτων πεζικοῦ, τινῶν ἰλῶν ἱππικοῦ καὶ δύο λόχων πυροβολικοῦ ἐπρόκειτο νὰ πορευθῇ εἰς ἐπίσκεψιν τῆς ἐν Tours Γαλλικῆς κυβερνήσεως, καὶ ὅτι ὁ εἰς τῶν λόχων τούτων ἦν ὁ ἡμέτερος. Περιττὸν νὰ περιγράψω τὴν ζωνρότητα τῶν αἰσθημάτων ἃ ἡ τοιαύτη ἀγγελία διήγειρεν εἰς τὰς τάξεις ἡμῶν.

Καὶ τῷ ὄντι τὴν πρώτην τῆς 19 Δεκεμβρίου ἀνεχώρησαμεν, λαμπρὸν καιρὸν ἔχοντες, καὶ μεγάλη ἦτον ἡ εὐθυμία καὶ πολὺς ὁ γέλως καὶ οἱ ἀστεῖσμοι τῶν στρατιωτῶν. Ἐνα τῶν ἀστεῖσμων τούτων ἐνθυμοῦμαι κυκλοφοροῦντα μεταξὺ αὐτῶν. Ἐπρότεινον νὰ συναζῶσιν ὅλα τὰ κακὰ σιγάρα ὅσα τοῖς ἐδίδοντο, καὶ ὧν μικρὸς δὲν ἦτον ὁ ἀριθμὸς, καὶ νὰ τὰ προσφέρωσιν εἰς τὸν Γαμβέτταν, ἵνα τὰ καπνίζῃ ὁ-

σάκεις ἀναβαίνειν διὰ τῶν ἀεροστάτων, διότι ἐκεῖ οὐδένα θὰ δύναται νὰ ἐνοχλῇ.

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ ταῦτα, ἐφ' ὧν ὁ καιρὸς διετρεῖτο ἀκόμη ὁπωσοῦν καλὸς, ἐφθάσαμεν εἰς Tours. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις μόλις μᾶς εἶχε μυρισθῇ καὶ ἔφυγεν εἰς Βορδιγάλην (Bordeau), ὁ δὲ στρατὸς μετὰ μιᾶς ἡμέρας μάχην μᾶς ἐγκατέλιπε τὴν πόλιν, καὶ ὁ ἡμέτερος εἰσῆλσεν εἰς αὐτὴν, δυσυχῶς ὅμως οὐχὶ καὶ ὁ λόχος μου.

Ἡμεῖς δ' ἐσταθμεύσαμεν ἐκτὸς τῆς πόλεως εἰς μικρὸν χωρίον, ὅπου οὐδεμίαν ἄλλην ἄνεσιν εὗρομεν ἐκτὸς Παρισινῆς μαγειρίσσης, ἣτις ἦτον ἔμπειρος εἰς τὸ ἐπιτήδευμά της, καὶ ἐπροσπάθει νὰ μᾶς παρηγορήσῃ διὰ τὰς ἄλλας ἐλλείψεις, εἰς θ' καὶ ἄριστα ἐπέτύγγανεν. Εἰ καὶ γραῖα, μᾶς ἦτον ὅμως τοσοῦτον πολῦτιμος, ὥς ἐτρέμομεν μὴ ἄλλοι μᾶς ἀρπάσωσι τὸν θησαυρὸν τοῦτον· καὶ μετὰ πλείστου γέλωτος καὶ παντοίων ἀστειοτήτων, οὐδέποτε ὅμως ἐκτρεπομένων τοῦ πρέποντος, ἐπεμείναμεν εἰς τὸ νὰ ἐνθρονίσωμεν αὐτὴν εἰς μίαν τῶν δύο κλινῶν θς τὸ δωμάτιον ἡμῶν περιεῖχε, τὴν δ' ἄλλην κλίνην κατέλαβεν εἰς ἐξ ἡμῶν, καὶ οἱ λοιποὶ ἐκεῖμεθα κατὰ γῆς πέριξ αὐτῆς, ὥστε νὰ τὴν φρουρῶμεν ἀγρύπνως, ὡς οἱ δράκοντες τὸ χρυσοῦν δέρας.

Ἀλλ' ὅμως τὸ εὐάριθμον ἡμῶν ἀπόσπασμα, καὶ τοὶ ἐκδιώξαν τὸν στρατὸν ὅστις ἐφρουρεῖ τὴν πόλιν, δὲν ἦτον ὅμως ἱκανῶς ἰσχυρὸν ὥς καὶ νὰ διατηρήσῃ αὐτὴν κατὰ τῆς προσβολῆς ἣν οἱ Γάλλοι ἡτοίμαζον.

Τελεσθέντος ἐπομένως τοῦ σκοποῦ ἡμῶν, ὅστις ἦτον ν' ἀποβάλωμεν ἐκεῖθεν τὴν κυβέρνησιν καὶ νὰ σπουδάσωμεν τὸν τόπον, ἀνεξεύξαμεν πάλιν, ἀφέντες τὴν πόλιν εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων, καὶ ἐπανήλθομεν ἐν πολλῇ ἡσυχίᾳ, μετὰ τετραήμερον ὁδοιπορίαν, εἰς Blois.

Ἐπὶ τῶν τεσσάρων ὁμῶς τούτων ἡμερῶν τόσον σφοδρὸν ἦτον τὸ ψύχος, καὶ τόσον ὑπεφέρομεν ἐξ αὐτοῦ, ὥστε ἐνθυμοῦμαι λέγων κατ' ἐμαυτὸν ὅτι ἂν μοὶ ἐρώτα τις τί προτιμῶ, νὰ μὲ φέρῃ εἰς θερμὸν δωμάτιον καὶ νὰ μὲ φονεύσῃ ἐκεῖ, ἢ νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ ζῶ εἰς τὸ κρύον, θὰ ἐδεχόμην τὸ πρῶτον. Τοῦτο βεβαίως ἦτον ὑπερβολή, καὶ ἂν ἀληθῶς μοὶ ἐγίνετο ἡ πρότασις δὲν πιστεύω νὰ συγκατένευον· δεικνύει ὁμῶς τὸν βαθμὸν τῆς τότε κακουχίας ἡμῶν.

ΚΑ'.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς κακοκαιρίας ταύτης ἐφθάσαμεν εἰς Blois, ὅπου κατὰ καλὴν τύχην οἱ Γάλλοι μᾶς ἀφῆκαν νὰ ἐορτάσωμεν ἐν ἡσυχίᾳ τὰ Χριστούγεννα, καὶ, πλὴν τούτου, κατ' ἔτι καλητέραν τύχην ἐμοῦ, μοὶ ἐδόθη κατάλυμα εἰς τὴν κατοικίαν πτωχῆς μέντινος ἀλλ' ἀξιολόγου οἰκογενείας, συγκεκλιμένης ἐξ ἑνὸς γέροντος, ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς θυγατρὸς των, νέας δεκτωκαίδεκαέτους, ἐχούσης ἐξαίσιον ὠραιότητα, καὶ προσέτι λίαν πεπαιδευμένης, ὥστε ἡ ἐκεῖ διαμονή μου ὑπῆρξεν ἀληθῆς ἐορτή.

Τὴν ἐσπέραν τῶν Χριστουγέννων παρεσκευάσαμεν δένδρον διὰ τοὺς στρατιώτας κατὰ τὸ γερμανικὸν ἔθιμον, ἐντὸς μικροῦ θεάτρου ὃ εἵχομεν ἀνακαλύψει ἐκεῖ πλησίον. Ἡ σκηνὴ ἦτον περίεργος καὶ συγκινητικὴ, διότι ἕκαστος ἀνεπόλει καὶ διηγεῖτο ποῦ καὶ πῶς εἶχεν ἐορτάσει τὰ τελευταῖα Χριστούγεννα, καὶ ἀνελογιζόμεθα ἀπὸ πόσων παντοίων τόπων ἤμεθα ἐκεῖ συνηγμένοι εἰς τὴν ἐχθρικὴν ταύτην πόλιν, ἥτις οὐδόλως εἶχεν ἐορτάσιμον ὄψιν, καὶ πόσον μακρὰν ἀπέχομεν πάσης εὐθυμίας, ἐν ᾧ πᾶς ὁ λοιπὸς χριστιανικὸς κόσμος παρεδίδετο εἰς πανηγύρεις καὶ εἰς συμπόσια, καὶ ἡμᾶς ἴσως οὐδεὶς ἐνθυμεῖτο. Καὶ ὅμως πάλιν καλητέρα ἦτον ἡ μοῖρα ἡμῶν, παρ' ἐκείνων ὅσοι ἐπολέμουν τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Ἐν γένει ὁ βίος ἡμῶν ἐν Blois ἦτον εὐχάριστος μᾶλλον, καὶ οὐδόλως ἀνάλογος πρὸς τὰς συνήθειας τοῦ πολέμου ταλαιπωρίας. Ἦδη ἀνεπαυόμεθα, καὶ ἤρχισαμεν σχεδὸν νὰ λησμονῶμεν ὅσα εἵχομεν ὑποστῆ ἕως τότε· πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι εἰς τοῦτο δι' ἐμὲ οὐκ ὀλίγον συνέτεινε καὶ ἡ χαρίεσσα συναναστροφή τῆς νέας οἰκοδεσποίνης μου.

Οὕτω διήλθεν ὁλόκληρος ἐβδομάς, μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ νέου ἔτους, καθ' ἣν τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν φυσικῶ τῷ λόγῳ καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα ἐπικρεμάμενον ξίφος τοῦ Δαμοκλέους, κατέπεσεν αἰφνιδίως.

Καθεὶς βεβαίως ἠξέυρει ὅτι περὶ τὸ νέον ἔτος τυνήθως ὁ καιρὸς δὲν εἶναι λίαν θερμὸς, καὶ ὅτι ὁ

πάρχουσι τότε ἡμέραι καθ' ἃς οὐδὲ τὸν κύνα καθή-
μενον πλησίον τοῦ πυρὸς ἔχει τις τὴν ὠμότητα νὰ
διώξῃ ἀπὸ τῆς ἐστίας. Τοιαύτῃ ἡμέρᾳ ἦτον ἐκείνη
καθ' ἣν ἀπροσδοκῆτως, ἡμᾶλλον ὥς ἔπρεπε νὰ προσ-
δοκῶμεν, μᾶς ἦλθεν ἡ διαταγὴ ν' ἀφήσωμεν τὴν
φιλόξενον πόλιν, καὶ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν ζωὴν
τῶν πολέμων, ἣν ἐπὶ στιγμὰς εἰχομεν διακόψει.

Ὁ Γαλλικὸς στρατὸς τοῦ Λείγερως, ὅστις κατ' ἄρ-
χὰς εἶχε καταλάβει θέσεις ἀμυντικὰς ὀπισθεν τοῦ
ποταμοῦ, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ὀπισθοδρομήσῃ ἕως
τοῦ Le Mans, καὶ ἐπεχίρει ἔτι μίαν ἐπίδειξιν ἵνα
καλύψῃ τὴν ὀπισθοχώρησίν του· εἰς ἡμᾶς δ' ἀνετί-
θετο πρῶτον ν' ἀντιταχθῶμεν εἰς τὴν ἐπίδειξιν, καὶ
ἔπειτα νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν ἐχθρὸν ἐντὸς τό-
που ἀγνώστου, ἐν τῷ μέσῳ δριμυτάτου χειμῶνος,
καὶ μέχρι τοῦ ἄλλου πέρατος τῆς Γαλλίας. Ὅστις
ἐξ ἡμῶν ἤθελε πέσει εἰς τὰς ἀληθῶς ῥωσσικὰς ταύ-
τας πεδιάδας, ἦτον βέβαιος ὅτι οὐδὲ τὸ ἶχνος του
ἤθελε ποτὲ πλέον ἀνευρεθῇ· καὶ δὲν ἠξέυρω διατί ἡ
ιδέα τοῦ ν' ἀποθάνῃ τις ἐκ τοῦ ψύχους, δὲν μοι ἐ-
φαίνετο ἔχουσα τὴν αὐτὴν ποίησιν ὥς ἡ προσδοκία
τοῦ νὰ πέσῃ πρόσβληθῇς ὑπὸ σφαίρας εἰς τὴν
καρδίαν.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐξέθηκα εἰς τὴν ὥραιάν
μου ξενοδόχον, ἀποχαιρετῶν αὐτὴν, καὶ τοσοῦτον
συνεκινήθη, ὥστε λησμονοῦσα ἐπὶ στιγμὴν ὅτι ἤμην
maudit Prussien (κατηραμένος Πρῶσσος), ἐρρίφθη
εἰς τὸν τράχηλόν μου κλαίουσα, ἕως ἀποκλαίουσα

τὰ ὅμοια δεινὰ τῶν συμπατριωτῶν της, οὐς εὐτυχῆς ἐλογιζόμην ὅτι ἀντεπροσώπευον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Μετὰ τὸν τελευταῖον δὲ τοῦτον ἀσπασμὸν τῆς ὥραιας ἐχθρᾶς (4) ἀνεχώρησα εἰς ἀπάντησιν ἄλλου ἐχθροῦ, οὗ δ' ἀσπασμὸς δὲν ἦτον τοσοῦτον γλυκύς.

(4) Μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ νέου συγγραφῆως σώζεται ἡ ἐπομένη γαλλιστὶ γεγραμμένη ἐπιστολὴ τῆς καλῆς κόρης τοῦ Blois, ἀποδεικνύουσα ποίας φιλικᾶς διαθέσεις ἐνέπνεον οἱ φιλόφρονες καὶ ἡμεροὶ τρόποι τοῦ εἰς αὐτοὺς τοὺς Γάλλους οὐς ἐκ τύχης ἀπῆντα ὅταν διέτρεχε τὴν Γαλλίαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν:

Blois, τὴν 23 Ἰουλίου 1873.

«Κύριε,

«Σπεύδω ν' ἀπαντήσω εἰς τὴν ὑμετέραν ἐπιστολὴν, ἣν ἔλαβον μετὰ πλείστης εὐχαριστήσεως. Σὰς εὐχαριστῶ διὰ τὴν ὑμετέραν φωτογραφίαν ἣν μοι ἐπέμψατε. Εἶναι ἐπιτυχεστάτη.

«Σὰς συγχαίρω εἰλικρινῶς διὰ τὸν βαθμὸν ὅστις σὰς ἐδόθη. Οὐδόλως θαυμάζω διὰ τὸν προοιδιασμὸν ὑμῶν, οὐχ ἥττον ὅμως σὰς συγχαίρω, διότι πέποιθα ὅτι καὶ ἡ ἐπαξίως ἀπονεμομένη τιμὴ ἐπίσης προξενεῖ εὐχαρίστησιν.

«Ἄν ἐκτελέσητε τὴν περὶ ὁδοιπορίας πρόθεσιν ὑμῶν, καὶ ἔλθητε νὰ μείνητέ τινας ἡμέρας εἰς Blois, θὰ ἰδῇτε τὴν πόλιν ἡμῶν ὅλως μεταβεβλημένην, διότι ἤδη ἐπανελάβε τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς κίνησιν καὶ εὐθυμίαν, καὶ θὰ εὕρητε ἐν αὐτῇ καλοὺς φίλους οἵτινες θέλουσι σὰς ὑποδεχθῇ.

«Ἄν δὲν ἐφραδούμην νὰ καταχρασθῶ τὰς στιγμὰς ὑμῶν, θὰ σὰς ἐξήτουν τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἀννοδέρου. Τὸ φαντάζομαι ὥρατον, ὡς εἶναι ὅλαι αἱ δευτερεύουσαι πόλεις τῆς Γερμανίας.

«Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ μου σὰς προσφέρουσι τὰς ἐγκαρδίους προσήσεις των, ἐγὼ δ' εἰμὶ, Κύριε, μετὰ πάσης ὑπολήψεως ὅλη πρόθυμος

MARIA B.

KB.

Ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐπανῆλθεν ἤδη εἰς ὅ,τι πρὶν ἦτον, ἐκτὸς ὅτι ἐγένετο πολὺ χειροτέρα. Ἡ ἐκδρομὴ ἡμῶν αὕτη ἀπὸ Blois μέχρι Le Mans ἦτον τὸ φοβερώτερον ἐπεισόδιον ὅλου τοῦ πολέμου. Τὸ ψῦχος εἶχε κορυφωθῇ εἰς βαθμὸν ὥστε δὲν ἠδυνάμεθα νὰ τὸ ὑποφέρωμεν, ἔχοντες μάλιστα ἐπὶ τοῦ σώματος λεπτὰ ἐνδύματα μόνον. Μὴ θέλοντες νὰ φορῶμεν πάντοτε τὸ ἴδιον ὑποκάμισον δι' ὅλου τοῦ πολέμου, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Ἰσπανίδος Ἰσαβέλλης τῆς καθολικῆς ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῆς Γρενάδης, εἵχομεν τὴν συνήθειαν καθ' ἐβδομάδα, ὁσάκις εὕρισκόμεθα εἰς οἰκίαν τινὰ φαινομένην μεγάλην καὶ πλουσίαν, νὰ στέλλωμεν ἀσπασμοὺς εἰς τὸν ἰδιοκτήτην, καὶ νὰ τὸν παρακαλῶμεν νὰ μᾶς στῇ ἓν καθαρὸν ὑποκάμισον· εἰς ἀντάλλαγμα δ' αὐτοῦ τῷ ἀφίνομεν τὸ παλαιόν. Οὕτω συνέβαινε πολλάκις, ὅτε μάλιστα δὲν ὑπῆρχεν ἰδιοκτήτης, νὰ ἐνδύμεθα ὑποκάμισα γυναικῶν· ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν δὲν εὕρισκομεν ὅτι πολὺ μᾶς ζέρμαινον.

Πλὴν δὲ τούτου τοῦ κακοῦ, τὰ πολίχνια καὶ τὰ χροῖα δι' ὧν διηρχόμεθα ἢ εἰς ἃ κατελύομεν ἦσαν ὡς ἐχθρικῶς διατεθειμένα, ἢ, τὸ ἔτι χειρότερον, ἔρημα καὶ ἐγκαταλελειμμένα, ὥστε δὲν εἵχομεν οὔτε καὶν τίνα νὰ βιάσωμεν νὰ μᾶς δώσῃ τι.

Οἱ Γάλλοι ἦσαν πάντοτε πλησιέστατα ἐμπρὸς ἡ-

μῶν, ἢ μᾶλλον ἡμεῖς εἴμεθα πάντοτε εἰς τὰς πτέρ-
νας των, ὥστε καθ' ἐκάστην εἶχομεν ἀψιμαχίας, αἵ-
τινες μᾶς ἐβίαζον νὰ μένωμεν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας
ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν κακοκαιρίαν, καὶ κενὸν τὸν σό-
μαχον ἔχοντες. Τότε μᾶς ἐπανήρχετο πάλιν ἡ εὐθυ-
μία ἐκείνη ἣτις αὐξάνει καθ' ὅσον τὰ πράγματα χει-
ρότερα γίνονται, τὰς ἰδίας συμφορὰς χλευάζουσα,
καὶ ἦν οἱ Γερμανοὶ εὐστόχως καλοῦσιν «εὐθυμίαν τῆς
λαιμητόμου,» διότι ἐκεῖ ἔχει τῷ ὄντι τὴν κορύ-
φωσιν αὐτῆς. Αὕτη δὲ διετῆρει τὰ πνεύματα ἡμῶν
ζωηρά.

Μίαν ἡμέραν παρ' ὀλίγον νὰ μᾶς δώσωσιν οἱ Γάλ-
λοι φεῖραν ἱκανοποίησιν δι' ὅλα ἡμῶν τὰ δεινά.
Τὴν 9^{ην} Ἰανουαρίου τὸ πρωτὸ μᾶς ἦλθε διαταγὴ νὰ
ἐξέλθωμεν τοῦ καλιχνίου εἰς ὃ εἶχομεν καταλύσει,
καὶ ἐκινήσαμεν πυρριζόμενοι πάλιν καθ' ἣν μᾶς πα-
ρήγγελλον διεύθυνσιν, χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν ποῦ. Τέ-
λος δ' ἐφθάσαμεν ἐμπρὸς ὑψηλοῦ λόφου καὶ ἀνέβημεν
εἰς αὐτόν. Ὑπερεῖχε δ' αὐτὸς ἀποτόμως τῆς πεδιά-
δος τῆς διαβρεχομένης ὑπὸ τοῦ Loir, μικροῦ ποτα-
μοῦ ἐκρέοντος εἰς τὸν Λείγηρα.

Ἀπέναντι ἡμῶν ὑψοῦντο ἕτεροι λόφοι, ἐγκλειον-
τες τὸν Loir εἰς στενὴν πεδιάδα. Ἐπρόκειτο λοιπὸν
εἰς αὐτὴν νὰ ῥίψωμεν τοὺς Γάλλους, καὶ ἡμεῖς α-
ταπυροβολοῦντες αὐτοὺς ἐκεῖ κεκλεισμένους, νὰ τοὺς
βιάσωμεν νὰ ππραδοθῶσιν, ἐπαναλαμβάνοντες τὸν
θρίαμβον τοῦ Σεδάν. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τῶν Γάλλων
Chanzy ἦτον ἀνὴρ ἐπιτήδειος καὶ νοήμων, οὐδ' ἐνέ-

πιπτεν εὐκόλως εἰς τὴν παγίδα. Ἐπελθοῦσα δὲ καὶ ὁμίχλη τοὺς ἐβοήθησε νὰ μᾶς διαφύγωσιν.

Ἐν ᾧ δὲ περιεμένομεν τοὺς Γάλλους νὰ μᾶς ἐμπέσωσιν εἰς τὰ δίκτυα, ὁ συνταγματάρχης ἡμῶν ἐξήγει εἰς τὸν ταγματάρχην ἐμπεριστατωμένως καὶ μετὰ πολλῶν ὑψηλῶν θεωριῶν περὶ τακτικῆς τὴν στρατηγικὴν ἡμῶν θέσιν· ὁ δὲ ταγματάρχης, γέρων κοιλιόδουλος, γνωστὸς διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς νωποὺς ἰχθῦς, τὸν ἤκουσε μετὰ πολλῆς προσοχῆς, καὶ ἔπειτα εἶπε, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων ἐστηλωμένους εἰς τὸν LOIG· «Ἡξεύρετε, τί φρονῶ, Κύριε συνταγματάρχα; Φρονῶ ὅτι ὁ ποταμὸς ἐκεῖνος πρέπει νὰ ἔχη πέστροφας πολλάς.»

Μίαν τῶν μεγάλων δυσκολιῶν δι' ἡμᾶς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐπέφερεν ὁ παγετὸς, ὅστις καθίστα τὰς ὁδοὺς τοσοῦτον ὀλισθηράς, ὥστε μᾶς ἦτον σχεδὸν ἀδύνατον νὰ μένωμεν ἐπὶ τῶν ἵππων, οἵτινες ἀνὰ πᾶν βῆμα ἐπιπτον δεξιῶς καὶ ἀριστερῶς, καὶ μετὰ πολλῶν ἀγώνων κατωρθοῦμεν μόνον νὰ τοὺς ἀνεγείρωμεν πάλιν.

Ἐν μέσῳ τοιούτων δυσχερειῶν τάξις ἦτον ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν κανονοστοιχίαν, ἥτις συνανεμίγνυτο μετ' ἄλλων κανονοστοιχιῶν, καὶ τὸ ἐν πυροβόλον προὔχῳρει ἐν ᾧ τὸ ἕτερον καθυστέρει, χωρὶς νὰ μᾶς ἦναι δυνατόν νὰ τρέξωμεν ἀπὸ τοῦ ἐνός εἰς τὸ ἄλλο, διότι ἀρκετὰ πράγματα παρεῖχεν εἰς ἑκαστον ἡμῶν ἡ οἰκονομία τοῦ ἰδίου του ἵππου.

Οὕτως ὅτε ἐφθάνομεν τὸ ἐσπέρας εἰς τὰ κατὰ

λύματα αἱ δυνάμεις ἡμῶν ἦσαν ἐντελῶς ἐξηνητημέ-
ναι, καὶ ἂν οἱ Γάλλοι ἐπῆρχοντο τότε, δὲν θὰ ἐδυ-
νάμεθα κατ' οὐδένᾳ τρόπον ν' ἀντισταθῶμεν ἐπὶ μα-
κρόν. Ἀλλὰ προφανὲς εἶναι ὅτι καὶ οἱ Γάλλοι εἶχον
τὰ ἴδια ἐμπόδια, καὶ ἔτι μεγαλύτερα, διότι οἱ ἵπποι
ἡμῶν ἦσαν καλλήτεροι καὶ καρτερικώτεροι.

ΚΓ'.

Μίαν δ' ἐκ τῶν ἡμερῶν τούτων, τὴν 11^{ην} Ἰανουα-
ρίου, ἐφθάσαμεν μετὰ μακρὰν καὶ λίαν ἐπίμοχθον
ὁδοιπορίαν εἰς μικρὸν χωρίον, καὶ διελθόντες δι' αὐ-
τοῦ, ἀνέβημεν εἰς ὑψηλὸν ἀγρὸν νὰ ἐναποθέσωμεν ἐ-
κεῖ τὰ πυροβόλα, καὶ νὰ ἐπιστρέψωμεν μετὰ τῶν
ἵππων πρὸς ἀνάπαυσιν εἰς τὸ χωρίον κατὰ τὸ σῦνη-
θες, ὅτε αἰφνης ταχὺς πυροβολισμὸς ἤρχισεν ἐμπρὸς
καὶ πολὺ πλησίον ἡμῶν.

Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις προφανὲς ἦτον ὅτι δὲν
ἐδυνάμεθα νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ χωρίον, καὶ τῷ
ὄντι μετ' οὐ πολὺ ἤλθεν ἡ διαταγὴ νὰ διανυκτερεύ-
σωμεν εἰς τὸ ὑπαιθρον, οἱ ἵπποι νὰ μείνωσι σταθερῶς
ἐξευγμένοι εἰς τὰ πυροβόλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι πάν-
τοτε ἑτοιμοί. Ἰδοὺ εὐχάριστος εἶδησις διὰ νύκτα τῆς
11^{ης} Ἰανουαρίου, ὅτε μάλιστα ἡ χιών δὲν εἶχε παύ-
σει πίπτουσα ἀπὸ τῆς πρωίας. Ἀλλ' εἵμεθα ἤδη συν-
κτισμένοι νὰ περνῶμεν τὸ ἥμισυ τοῦλάχιστον τῶν
νυκτῶν ἡμῶν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον· ἔπειτα δὲ
καὶ ἡ γειτνίασις τοῦ πυροβολισμοῦ ἔδιδεν ἄλλην

διεύθυνσιν εἰς τὰς σκέψεις μας· ὥστε ἐδέχθημεν τὴν εἶδησιν μᾶλλον πικρῶς ἀστειευόμενοι. Δὲν θὰ μᾶς φθονῇ ἄρα ὁ κόσμος μανθάνων ὅτι εἰς τὸν πόλεμον ἔχομεν διὰ τὰ κοιμώμεθα τόσον νέα καὶ λευκὰ σινδόνια,
«καὶ σκέπασμα τὸν οὐρανόν;»

Δυστυχῆς ὅμως μόνον ὅτι μεγάλη εἶναι ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ σκεπάζοντος καὶ τοῦ σκεπαζομένου.

Μετ' ὀλίγον ἤλθεν ἡ διαταγὴ, ἐκάστη κανονοστοιχία νὰ καταλάβῃ ἀνὰ μίαν μόνον οἰκίαν, εἰς τὴν νὰ εἰσέλθωσιν ὅλοι οἱ ἄνδρες αὐτῆς, ἀφίνοντες ἔξω ἀνὰ ἓνα ἀξιωματικὸν μετ' ἰσχυρᾶς φρουρᾶς. Ὡν δὲ ὁ πάντων νεώτερος, ἔμεινα ἐγὼ ἔξω μετὰ τοῦ ἡμίσεως τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες δὲν ἐχώρουν εἰς τὴν οἰκίαν.

Πόσαι ἰδέαι καὶ πόσα τραγούδια μοὶ ἐπῆλθον εἰς τὸν νοῦν τὴν νύκτα ἐκείνην, ἐν ᾧ ἐβάδιζον ὡς φρουρὸς ἄνω καὶ κάτω ἐντὸς τῆς χιόνης, καὶ διαρχοῦντος τοῦ πυροβολισμοῦ ἄνευ διακοπῆς! Ὅταν αὐτὸς ἐπλησίαζεν, ἐσυλλογιζόμην ἂν δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξυπνίσω τοὺς ἀνθρώπους μου ὅπως ἀπαντήσωσι τὸν κρῖον των θάνατον· ἀλλὰ πάλιν ἐμακρύνετο ὁ πυροβολισμὸς, καὶ ἐπανηρχόμην εἰς τὰς διακοπείσας μου σκέψεις καὶ ἀναμνήσεις.

«Μὲ τὸ κράνος βαρὺ 'ς τὸ σκοτάδι,
ἀμὲ τὴν λόγχην σὲ χέρι θρασὺ,
«'ς τὴ φωτιᾶ, 'ς τὸ βουνὸ, 'ς τὸ λαγκάδι
«τὴν πατρίδα φυλάττω. Τίς εἶ;»

Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἦτον ἡ πατρίς ἣν ἐφύλαττον. Εἶθε νὰ ἦτον!! Ἄλλ' ἡ ἰδέα μὲ παρηγόρει τοῦλάχιστον ὅτι δι' αὐτὴν ὑπέφερον καὶ ἐκακουχούμην, διότι διὰ τῶν γνώσεων ἃς ἐνταῦθα συνέλεγον θὰ ἐδυνάμην ποτὲ νὰ τῇ γίνω ὠφελίμος ὅταν ἤρχετο ἡ σειρά της, ἐὰν ἔζων ἀκόμη.

Περὶ τὰς δύο μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὁ στρατηγὸς Voigts-Rhetz, ἔχων τὴν ἀρχηγίαν τοῦ 40^{ου} σώματος, διῆλθεν ἐμπρὸς μου μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του, πορευόμενος πρὸς τὸ Le Mans, καὶ μοὶ ἔδωκε τὴν διαταγὴν τὸ σῶμα νὰ ἦναι ἑτοιμον εἰς τὰς 4' ὥστε περὶ τὰς 3, ἐν ᾧ ἦτον ἀκόμη βαθεῖα νύξ, αἱ δὲ πυραὶ ἡμῶν εἶχον ἀρχίσει νὰ σβύνωσιν, ἀφύπνισα τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡτοιμάσθημεν.

Ἐννοεῖται ὅτι περὶ φαγητοῦ οὐδὲ λόγος εἶχε γίνεαι εἰς τοιαύτας περιστάσεις· ἄλλως τε δὲ, ἀπέναντι τῆς δριμύτητος τοῦ ψύχους, ἐλησμονοῦμεν ὅλας τὰς ἄλλας ἀνάγκας τῆς φύσεως.

Ἡ νέα ἡμέρα ἥτις ἀνέτειλεν, ἡ μᾶλλον δὲν ἀνέτειλε, —διότι ἂν καὶ ἡ χιὼν εἶχε παύσει πίπτουσα, ὁ οὐρανὸς ἦτον ζοφώδης πάντοτε καὶ σκυθρωπὸς, ὡς ἀρνούμενος νὰ φωτίσῃ ἀνθρώπους ἀλληλοκτονοῦμένους καὶ καταστροφὰς ἐπιφέροντας εἰς ἀλλήλους, — ἡ ἡμέρα αὕτη δὲν ἔμελλε νὰ ἦναι δι' ἡμᾶς ἡ εὐχαριστοτέρα. Ἦτον τῆς προτεραίας ἀξία ἀδελφὴ καὶ συνέχεια, ὁδοιπορία ἐπιπονωτάτη, ἐν μέσῳ ψύχους ἀπελπιστικοῦ, ἐπὶ στενῶν καὶ ἀθλίων ὁδῶν διερχομένων διὰ δασῶν, ἃς ἡ χιὼν καθίσα ἔτι ἀθλιεστέρως.

Διήρκεσε δ' ἡ πορεία δι' ὅλης τῆς ἡμέρας· περὶ δὲ τὸ ἑσπέρας τοὺς δρόμους εὗρομεν πλήρεις πεφονευμένων, ὅπλων καὶ δισακίων γαλλικῶν· καὶ τὰ μὲν ὅπλα κατεστρέφομεν, τοὺς δὲ νεκροὺς ἐρρίπτομεν εἰς τοὺς χάνδακας τοὺς ἐκατέρωθεν τῶν ὁδῶν, ἵνα μὴ περῶσι τὰ πυροβόλα ἐπὶ τῶν σωμάτων των.

ΚΔ'.

Εἰς τὴν εἵσοδον χωρίου τινὸς ἔκειντο πάμπολλοι ἐκ τῶν περιφήμων ἐκείνων Ἀράβων, τῶν ghoums, οἵτινες πρὸ ὀλίγου εἶχον ἔλθει ἐξ Ἀλγερίας ὡς ἐθελονταί. Οἱ Ἀραβικοὶ ἵπποι οἵτινες ἔκειντο παρ' αὐτοῖς ἦσαν τῆς ἀρίστης ποιότητος, τὰ ἐφίππια καὶ τὰ ὅπλα ἦσαν χρυσοστόλιστα, οἱ ἴδιοι δὲ ὡς ἔκειντο λευκὰ ἐνδεδυμένοι, ἐφαίνοντο ὡς μέρος τῆς χιόνος ἣτις τοὺς ἐκάλυπτε, καὶ ἀφ' ἧς προεῖχον τὰ μέλανά των πρόσωπα, ἔχοντα εἰσέτι ἀνοικτοὺς τοὺς ὑελίνους τῶν ὀφθαλμοὺς ἐν ἐκφράσει ἀπελπισίας. Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι οὐδέποτε πιστεύω ὅτι ἐφαντάζοντο καὶ τὴν χιόνα ὅταν ἀπεχαιρέτων τὴν μεσημβρινήν των πατρίδα.

Ἦκούσαμεν δ' ἔπειτα πῶς εἶχον εὔρει οὗτοι τὸν θάνατον. Ὅταν οἱ λοιποὶ Γάλλοι ὠπισθοδρόμησαν ἀμαχητί, οὗτοι ἔμειναν ἐντὸς τοῦ χωρίου, περιμένοντες ἀτρομήτως τῶν Πρώσων τὴν ἔλευσιν. Ἀμα δ' ἐφθασεν ἡ κεφαλὴ τοῦ ἡμετέρου σώματος, συγκειμένη ἐξ ὀλίγου πεζικοῦ καὶ ἐκ μιᾶς κανονοστοιχίας,

ἡ δὲ κανονοστοιχία εἰσῆλθεν εἰς στενὴν ὁδὸν ὑπὸ λόφων περιλαμβανομένην, ὅπου οὐδὲ νὰ στραφῇ ἐφ' ἐαυτὴν τῇ ἤτον δυνατὸν, οἱ ἄγριοι οὗτοι υἱοὶ τῆς ἐρήμου ἐρρίφθησαν κατ' αὐτῆς μετὰ πάσης τῆς ὀρμῆς τῶν ἵππων τῶν. Τότε ὑπαξιωματικός τις, ὅστις, ἀπουσίᾳ τοῦ ἀξιωματικοῦ, εὐρέθη διευθύνων τὰ δύο πρῶτα πυροβόλα, χωρὶς οὐδόλως νὰ θορυβηθῇ, διέταξε τοὺς πυροβολιστάς, ἐπιτείνοντες πάσας τῶν τὰς δυνάμεις, νὰ κατορθώσωσι ν' ἀναβιάσωσι τὰ πυροβόλα κατ' εὐθείαν εἰς ἓν ἐκ τῶν ὑψωμάτων. Καὶ τῷ ὄντι, ἄνδρες καὶ ἵπποι τὰ ἀδύνατα κατορθώσαντες, ἀνέσυραν τὰ δύο πυροβόλα καθ' ἣν στιγμὴν οἱ Ἀραβες ἦσαν σχεδὸν ἐντὸς τῆς κανονοστοιχίας, καὶ παρέταξαν αὐτὰ εἰς μέρος εὐθετον, ὅθεν μυδροβολοῦντα εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ἔστρωσαν τάχιστα τοὺς ἡμίσεις ἵππους κατὰ γῆς, οἱ δὲ λοιποὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· ἀλλὰ καὶ αὐτῶν διωκομένων ὑπὸ τῶν σφαιρῶν, πολλοὶ ἔπεσαν νεκροὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ.

Ὁ ὑπαξιωματικὸς οὗτος ἐτιμήθη διὰ τοῦ σιδηροῦ σταυροῦ πρώτης τάξεως, διότι διὰ τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς ἀταραξίας του ἔσωσε τὴν κανονοστοιχίαν.

ΚΕ'.

Οὕτω λοιπὸν διελθόντες ἐπὶ δύο ὥρας διὰ νεκρῶν καὶ τραυματιῶν, ἐφθάσαμεν περὶ τὸ ἐσπέρας πρὸ τῆς πόλεως Le Mans, καὶ παρετάχθημεν ἐπὶ μικροῦ λόφου ἐντὸς αὐτῆς, εἰς ὃν ἀνέβημεν δι' ὁδοῦ ἐλικοσι-

δοῦς. Ἦτον δὲ φοβερά ἡ παράταξις, διότι συνέκειτο ἐκ 15 κανονοστοιχιῶν ἐκ πυροβόλων ἕξ εἰς ἐκάστην, διατεθειμένων κλιμακηδόν, ὑπεράνω τὴν μίαν τῆς ἄλλης, καὶ ὕλων σκοπευουσῶν πρὸς τὸ ἀντιπέραν ὕψωμα.

Ὁ δὲ στρατὸς εἶχεν εἰσχωρήσει ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ ἐμάχετο κατὰ τὰς ὁδοὺς· καὶ ἐν τῶν πυροβόλων, στηθὲν ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγάλης πλατείας, ἐκανονοβόλει τὰ παράθυρα τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὴν ξενοδοχείων, ἅτινα ἦσαν πλήρη Γάλλων στρατιωτῶν, καὶ μέγας ἦτον ὁ κίνδυνος τῶν ἕξ γενναίων πυροβολιστῶν, οἵτινες εὐθύνον τὸ κανόνιον τοῦτο, προσβαλλόμενοι οὕτως ἐκ τοῦ πλησίον.

Ἄλλο δὲ τμήμα τοῦ πυροβολικοῦ ἐσκόπευε κατὰ τῶν ἤδη μακρυνομένων ἀμαξοστοιχιῶν τῶν σιδηροδρόμων, δι' ὧν ἤρχισαν οἱ Γάλλοι ἀποσυρόμενοι, καὶ ἠνάγκαζεν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλείπωσιν ὀπίσω τὸ πλεῖστον τῶν ἐφοδίων καὶ τῶν συσκευῶν των.

Τέλος οἱ Γάλλοι ἔφυγον ἐκ τῆς πόλεως, καταστρέψαντες καὶ τὴν μίαν γέφυραν· τὴν δ' ἄλλην δὲν ἐπρόφθασαν νὰ βλάβωσιν, ὥστε εὐρόντες αὐτὴν σῶαν εἰσῆλθομεν ἡμεῖς κατόπιν των.

Ἀλλὰ ποία σύγχυσις εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ποία ἀταξία! Πανταχοῦ ἔκειντο νεκροὶ ἀναμῖξ μετὰ τετραυματισμένων, καὶ, πλὴν τούτων, φυγάδες τρέχοντες πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις, ἔπιπτον εἰς τὰ γόνατα ἐμπρὸς ἡμῶν, παρακαλοῦντες νὰ μὴ τοὺς φονεύσωμεν. Ἀλλ' ἡμεῖς οὐδ' αἰχμαλώτους νὰ τοὺς συλλά-

βωμεν ἐφροντίζομεν καὶ, ἀφίνοντες τὸν κόπον τοῦτον εἰς τὸ πεζικόν, καὶ τοῖς ἐπατρεπομεν ἐν γένει νὰ φεύγωσι.

Πανταχοῦ ἀπηντῶμεν προσέτι φορτηγούς ἀμάξας πλήρεις παντοειδῶν ἐφοδίων ἃς οἱ ἄνθρωποι εἶχον ἐγκαταλείψει, οἱ δὲ ἵπποι, εἰσέτι ἐξευγμένοι, ἐφάνοντο ἀποβλέποντες πρὸς ἡμᾶς μετὰ τινος ἐκπλήξεως διὰ τὰ γινόμενα. Πρὸ πάντων δὲ ἡ ὁδὸς ἡ ἀγούσα ἀπὸ τοῦ προαστείου εἰς τὴν πόλιν ἦτον τοσοῦτον πεπληρωμένη, ὥστε ἡ διάβασις δι' αὐτῆς ἀπέβαινεν ἀδύνατος, καὶ μόλις τὸ πεζικόν διὰ μεγάλων δυσκολιῶν, καὶ ἐπιμονῇ καὶ βίαν ἀντιτάττον εἰς τὰ προσκόμματα, κατῴρθωσε νὰ διασχίσῃ αὐτήν.

Δι' ἡμᾶς δὲ τοῦτο ἦτον ἀνέφικτον, δι' ὃ καὶ ἐμείναμεν εἰς τὸ προάστειον, λαβόντες κατοχὴν μεγάλης οἰκίας, εἰς ἧς τὸ μὲν κάτω πάτωμα κατωκίσαμεν τοὺς ἵππους ἡμῶν, εἰς δὲ τὸν ἐπάνω δόμον κατωκήσαμεν οἱ ἴδιοι.

Μόνον δ' ἂν οὗ συνήλθομεν καὶ ὀπωσοῦν ἡσυχάσαμεν, ἠρχίσασμεν ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἐν τούτοις πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτον ὁ στόμαχος ἡμῶν ἐν ἀργίᾳ, καὶ ἡ φύσις ἤρξατο ἤδη τόσῳ βιαιότερον διεκδικοῦσα τὰ δικαιώματά της, καθ' ὅσον οὐδὲν εἶχομεν νὰ θυσιάσωμεν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ της. Καὶ ὅμως ἦτον ἀναγκαιότατον τοῦτο δι' ὃ καὶ ἀπεστάλην ἐγὼ περὶ τὸ μεσονύκτιον πρὸς ἀνέυρεσιν λείας.

Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτον ἀπλοῦν· αἱ ὁδοὶ ἦσαν

πλήρεις ἀμαξῶν, καὶ σχεδὸν ἀδύνατον νὰ διέλθω·
τὰ παντοπωλεῖα ἦσαν κλειστὰ, καὶ ἀδύνατον νὰ
τ' ἀνοίξω· καὶ ὅσα ἄλλοι εἶχον ἀνοίξει ἦσαν προ-
διηρπαγμένα, καὶ ἀδύνατον νὰ εὔρεθῇ ἐκεῖ οὐδὲ τε-
μάχιον ἄρτου. Μετὰ ματαίας λοιπὸν προσπαθείας ἐπέ-
στρεφον οἵκαδε ἄπρακτος, καὶ ἀναλογιζόμενος ὅτι
καὶ ἡ φύσις αὐτὴ ὀφείλει νὰ ὑποχωρῇ ἐνώπιον τοῦ non
possumus, ὅτε μὲ περιέμενεν εὐτυχῆς ἀνακάλυψις.

Ὁ δρόμος ὃν διέτρεχον ἦτον στενός, καὶ μοὶ ἐ-
κλείετο ὑπὸ φορτηγοῦ ἀμάξης, ἰσταμένης εἰς τὸ μέ-
σον αὐτοῦ. Ἀλλὴν δίοδον δὲν εἶχεν, εἰμὴ ὑπὲρ αὐ-
τὴν, καὶ ταύτην ἀπεφάσισα, καί τοι μετὰ βαρείας
τῆς καρδίας, διότι πολλάκις αἱ ἄμαξαι αὗται περι-
εἶχον Γάλλους τραυματίας, οἵτινες ναὶ μὲν ὥς ἐπὶ
τὸ πολὺ εἶχον ἐκπνεύσει ὑπὸ τοῦ κρύους, ἀλλ' ὦν
τινες καὶ ἀκόμη ἀνέπνεον.

Ἀνέβην λοιπὸν εἰς αὐτὴν, καὶ μετὰ προσοχῆς βαί-
νων ἐπροσπάθουν νὰ μὴ πατήσω ἐντὸς, ὅτε, ὥς συνή-
θως συμβαίνει, ὁ ποῦς μου ὀλισθήσας, εἰσῆλθεν εἰς
αὐτήν. Ἀλλ' ἀντὶ μαλακοῦ ἀντικειμένου, ὡς ἐφοβού-
μην, ἐπάτησέ τι σκληρόν. Ἐκ περιεργείας, καὶ ἴσως
καὶ τινος ἀμυδρᾶς ἐλπίδος, ἔκυψα νὰ ἰδῶ τί ἦτον,
καί τοι πάντοτε φοβούμενος μήπως ἦτον ἡ κεφαλὴ
δυστυχοῦς τινός, καὶ εὖρον ὅτι ἦτον ἀντικείμενον
ἥττον τραγικόν, ἦτον... ὅ,τι ἐζήτουν. Ἦτον κιβώ-
τιον μετάλλινον, ὃ λαβὼν εἰς χεῖρας καὶ ἀνοίξας,
εἶδα πλήρες τροφῶν τεταριγευμένων καὶ διατηρουμέ-
νων εἰς ἄλμην.

Ἡ ὅλη ἡ ἄμαξα ἦτον πλήρης τοιούτων κιβωτίων. Ἡ ἀποστολή μου ἐξεπληρώθη. Ὁ ἵππος ἦτον ἐξευγμένος· ἤρκει λοιπὸν νὰ τὸν θέσω εἰς κίνησιν ἵνα φέρω εἰς τὴν κατοικίαν ἡμῶν τὴν ἄμαξαν καὶ τὸ πολύτιμον αὐτὸ φορτίον, μεθ' ὃ δὲν εἶχον ἢ νὰ βοηθήσω τοὺς ὑπερχαρέντας συντρόφους μου εἰς τὴν κατανάλωσιν αὐτοῦ.

ΚΣΤ'.

Ὀλίγας μόνον ἡμέρας ἐμείναμεν εἰς Le Mans ἵνα ἀναπνεύσωμεν ἐκ τῶν τελευταίων κόπων καὶ κακοπαθειῶν, καὶ θέσωμεν πάλιν εἰς τάξιν ὅσα ὁ ἔσχατος ἐναγώνιος ἡμῶν βίος εἶχε συνταράξει. Ἐπειτα δ' ἀνεζεύξαμεν πάλιν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ, ὃν ἡ ἰσχυρὰ καὶ ἀσφαλὴς χεὶρ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Chanzy εἶχε προφυλάξει ἀπὸ παντελοῦς ὀλέθρου, καὶ ἤρχιζε νὰ ἐπαναφέρῃ πάλιν εἰς τὰς πρώτας δυνάμεις του.

Κατ' ἀρχὰς εἶχομεν φαντασθῇ ὅτι δὲν θὰ εἶχομεν πλέον ἀνάγκην νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ Le Mans, φρονούντες ὅτι ὁ Γαλλικὸς στρατὸς ἦτον ὅλως κατεστραμμένος. Ἀλλ' ἀφ' οὗ εἶδομεν τὴν ἀπάτην μας, καὶ ἐξεστρατεύομεν πάλιν, ἡ ἐλπίς ἡμῶν ἦτον νὰ καταδιώκωμεν τὸ στράτευμα ἐκεῖνο μέχρι τοῦ Ὀκεανοῦ, καὶ ἐκεῖ νὰ τὸ συλλάβωμεν. Ὡς ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀνυπόμονοι ἤμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν Ὀκεανὸν, ὥς τελευταῖον τέρμα τῶν ἔργων μας.

Ἄλλ' ἀντὶ τῶν ὀνείρων τούτων, μετὰ τινων ἡμερῶν ταχυτάτας ὁδοιπορίας ἐπὶ κακῶν δρόμων καὶ εἰς τὴν χιόνα ἕως τὰ γόνατα, ἐφθάσαμεν εἰς πολίχινον καλούμενον *Joué en Charmie*, εἰς ὃ πρὸ δύο μόλις ἡμερῶν εἶχε σταθμεύσει ὁ Chanzy μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του, καὶ ἐκεῖ διετάχθημεν νὰ μείνωμεν μέχρις οὗ λάβωμεν νεωτέρας διαταγάς. Ἄλλ' αἱ διαταγαὶ αὗται ἐπὶ ὅλον μῆνα δὲν ἤρχοντο, καὶ ἡμεῖς ἄλλο ἔργον καὶ ἄλλην διασκέδασιν ἐνταῦθα δὲν εἶχομεν, εἰμὴ νὰ πίνωμεν τὸν μελίτην (*cidre*) τῆς Νορμανδίας, οἶνον ἐκ μήλων κατεσκευασμένον.

Ἐν μόνον ἀνέκδοτον θ' ἀναφέρω τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς μου. Πρὸς πλείονα ἄνεσιν δὲν ἐμείναμεν αἱ ἀξιωματικοὶ ὥς μέχρι τοῦδε ὅλοι ὁμοῦ διαιτώμενοι, ἀλλ' εἶχομεν διανεμηθῆ εἰς τὰς οἰκίας τῶν πολιτῶν. Εἰς ἐμὲ ἔλαχεν, ὀλίγον κατ' ἐκλογὴν μου, μία τῶν εὐπρεπεστέρων, ἧς ὁ ἰδιοκτῆτης, νέος εὐγενὴς τοὺς τρόπους, τὸν βραχίονα δ' ἔχων περιδεδεμένον, μὲ ὑπεδέχθη λίαν φιλοφρόνως, καὶ μοὶ παρέθετε καλὴν τράπεζαν εἰς ἣν καὶ ὁ ἴδιος παρεκάθητο. Μετὰ δύο δὲ ἡ τριῶν ἡμερῶν συμβίωσιν, ἐφ' ἧς φιλικώτεραι συνεδέθησαν αἱ σχέσεις μεταξὺ ἡμῶν, ἐξέφρασα, ἐν ᾧ ἐκαθήμεθα εἰς τὴν τράπεζαν, εἰς τὸν οἰκοδεσπότην μου τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ γνωρίσω ἀκριβέστερον τίς ἦτο καὶ πῶς ἐκαλεῖτο. — Ἐπιθυμεῖτε νὰ μὲ γνωρίσητε; ἠρώτησεν αὐτός. Ἔχετε τὸ δικαίωμα. Περιμείνατε, παρακαλῶ, μίαν στιγμὴν. » Καὶ ἐξῆλλε.

Μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν ἔχων γυμνὸν ξίφος εἰς τὰς

χειρας και φορῶν στολὴν λοχαγοῦ. «Εἰμι, εἶπεν, ὁ λοχαγὸς R. Διαφυγὼν εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ Le Mans, ἦλθα καὶ ἐκρυπτόμην ἐνταῦθα εἰς τὴν οἰκίαν μου. Ἦδη μ' ἐγνώρισατε. Λάβετε τὸ ξίφος μου. Εἰμι αἰχμαλῶτός σας κατὰ τοῦ πολέμου τοὺς νόμους, καὶ καταγγεῖλατέ με εἰς τὸν ἀρχηγόν σας.»—«Φίλτατε Κύριε, τῷ ἀπεκρίθην, αἰχμαλῶτους ἔχομεν τόσους, ὥστε δὲν ἤξεύρω τί θὰ τοὺς κάμωμεν. Δὲν πιστεῦω εἰς περισσότερος νὰ χρησιμεύῃ εἰς τίποτε. Δὲν εἶμαι ἐπιτετραμμένος τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων τοῦ πολέμου, οὐδ' ἔχω ἐντολὴν νὰ καταγγείλω τινά. Μοὶ εἶπατε τὸ ὄνομά σας· σᾶς εὐχαριστῶ. Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ γνωρίζω τὴν θέσιν σας.» Ἐκτοτε ἀληθῆς φιλία μᾶς συνέδεσεν.

Αἱ διαταγαὶ φθάσασαι τέλος μᾶς ἔπεμψαν ὀπίσω εἰς τὸ Le Mans, ὅπου διετρίψαμέν τινας ἡμέρας. Καὶ ἐδῶ εὖρον καλὸν οἰκοδεσπότην, καὶ χαίρων παρεκαθήμην εἰς τὴν τράπεζαν αὐτοῦ μετὰ τῆς οἰκογενείας του. Τὴν πρώτην ἐσπέραν ὁ ὑπηρέτης, συνειθισμένος εἰς τῆς ξενίας τὴν φιλόφρονα ἐθιμοταξίαν, ἦλθε πρὸς ἐμὲ, ὡς τὸν ξένον, νὰ προσφέρῃ τὸ φαγητὸν κατὰ πρῶτον. Ὁ Ἀμφιτρύων μου ὅμως τὸν ἀνεκάλεσε, καὶ ἔλαβε πρῶτος αὐτὸς, καὶ ἤρχισεν ἀμέσως νὰ τρώγῃ, ὅπερ μοὶ ἐφάνη λίαν ἀγροῖκον, καὶ ἡ ἀνυπόμονον λαιμαργίαν, ἣ σκοπὸν προσβολῆς ἐνδεικνύον· ἀλλ' ἐσιώπησα. Ἰδὼν ὅμως ὅτι τὸ αὐτὸ ἐξηκολούθει πράττων μετὰ συστηματικῆς ἐπιμονῆς, τῷ ἀπηύθυνα δι' ἀστεϊσμοῦ τινος μίαν παρατήρησιν. Ἄλλ' ἐκεῖνος —

«Μὴ ἀποδώσητε, μοὶ εἶπε, τοῦτο οὔτε εἰς ἀδδηφ-
γίαν μου οὔτε εἰς βαρβαρότητα. Θέλω νὰ σᾶς ἐξα-
σφαλίσω κατὰ πάσης ὑπονοίας ὅτι σᾶς προσφέρομεν
ἴσως φαρμακευθεῖσαν τροφήν.»

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐπέμεινα ἀνενδύτως εἰς
τὸ δικαίωμα τοῦ ξένου, τὸ νὰ λαμβάνω πρῶτος πάν-
των τὴν τροφήν ἀπὸ τῆς παροψίδος· καὶ ὅταν ἐχω-
ρίσθην ἀπὸ τῆς ξενιζούσης με ἀγαθῆς ταύτης οἰκο-
γενείας, εἰμὶ βέβαιος ὅτι προθυμώτεροι θὰ ᾔσαν ν' ἀ-
ποθάνωσιν ὑπερασπιζόμενοί με, παρὰ νὰ μὲ φαρμα-
κεύσωσι. Τοσαύτην κλίσιν εἶχον τὴν καλωσύνην νὰ
λάβωσι πρὸς ἐμέ.

KZ.

Τέλος ἦλθεν ἡ μεγάλη ἀγγελία ὅτι τὰ Παρίσια
παρεδόθησαν, καὶ ὅτι γενικὴ ἀνακωχὴ ἤρχιζεν ἀπὸ
τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν περιλαμβανό-
μεθα εἰσέτι εἰς αὐτὴν ἐπὶ δύο ἡμέρας, μέχρις οὗ
κανονισθῶσιν οἱ ὅροι αὐτῆς μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ
στρατηγοῦ Chanzy.

Τὸ τί συνέβη μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἀνήκει μᾶλλον
εἰς τὴν διπλωματικὴν ἢ εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἱστο-
ρίαν, διότι κατόπιν αὐτῆς ἐπῆλθεν ἡ εἰρήνη. Ὀλί-
γας ὅμως ἔτι λέξεις περὶ ἡμῶν, ἵνα κλείσω τὴν πα-
ροῦσαν ἀφήγησιν.

Τὸ τάγμα ἡμῶν ὥρισθον νὰ διαμείνῃ κατὰ τὸν
καιρὸν τῆς ἀνακωχῆς ἐν Tours, ἥτις εἶναι πόλις ὠ-

ραιοτάτη, χαριέστατα κειμένη ἐπὶ τοῦ Λείγηνος. Μᾶς ἐφαίνετο δ' ἡ ἐνταῦθα διαμονὴ ἔτι μᾶλλον εὐάρεστος, καθ' ὅσον ἡ κακοκαιρία εἶχε παρέλθει, καὶ τὸ ἔαρ ἤρχιζε νὰ διαγελᾷ, καὶ ἡ φύσις νὰ περιβάλληται τὸν πράσινόν της μανδῦαν, εἰ καὶ ἡμεθα εἰσέτι μόλις εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου.

Ὁ καιρὸς τῆς ἀνακωχῆς ὅμως δὲν ἦτον καιρὸς ἀργίας δι' ἡμᾶς, διότι πολλὴν εἶχομεν ἐργασίαν πρὸς ἀνάκτησιν τῶν κατὰ μέγα μέρος ἐξητλημένων φυσικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων τοῦ στρατοῦ, καὶ ἐπανόρθωσιν αὐτῶν, ὅπως ὤμεν εἰς κατὰστασιν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸν πόλεμον καθ' ἣν περίστασιν ἡ ἀνακωχὴ δὲν ἀπέληγεν εἰς ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης. Ὅφειλω δὲ νὰ προσθέσω ὅτι τῷ ὄντι κατὰ τὴν ἐκπνευσιν τῆς ἀνακωχῆς εἶχομεν ἀναλάβει ἐντελῶς τὰς αὐτὰς δυνάμεις, ὡς ὅτε τὸ πρῶτον κατήλθομεν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ἐδυνάμεθα, ἂν ἦτον ἀνάγκη, νὰ διέλθωμεν ἀκόμη ἓνα χειμῶνα πολεμοῦντες.

Τὸ μόνον ὅμως ὃ δὲν ἐδυνάμεθα νὰ ἐπαναφέρωμεν εἰς τὴν πρῶτην ἰσορροπίαν τοῦ ἦτον τὸ πνεῦμα ἡμῶν, καὶ ἡ παιδρὰ διάθεσις καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς μεθ' οὗ κατ' ἀρχὰς αἱ μυριάδες ἐρρίπτοντο εἰς τὸν πόλεμον, ἐν ᾧ ἤδη πάντες περιπαθῶς ἐπεθύμουν τὴν ἐπάνοδον εἰς τὰ ἴδια καὶ τὸ τέλος τῶν κακουχιῶν.

Ἄλλ' οὐδεὶς οὐδὲ λέξιν περὶ τούτου ποτὲ ἐπρόφερε· διεφαίνετο δὲ τὸ αἶσθημα τοῦτο εἰς τὸν ἐρεθισμὸν μεθ' οὗ πάντες ἐδέχοντο καὶ τὴν ἀπλὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἐδύνάτο πάλιν ν' ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος, καὶ εἰς

τὸ στόμα πλείστων ἤκουσα τὴν λυπηρὰν φράσιν· « Ἄν οἱ Γάλλοι ἐπαναλάβωσι τὰς ἐχθροπραξίας, ἀνόητος ὅστις ἐξ ἡμῶν ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν δὲν γίνῃ πλούσιος. » Ὁ ἀπαίσιος οὗτος λόγος δίδει, νομίζω, τὸ μέτρον τοῦ τί θὰ συνέβαινεν ἂν δὲν ἐπῆρχετο ἡ εἰρήνη.

Μετὰ μηνιαίαν δ' εὐαρεστοτάτην διαμονὴν εἰς Tours, τὴν ὀγδόην Μαρτίου ἐπανήλθομεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἣν εἶχομεν διατρέξει μαχόμενοι ἄλλοτε, καὶ ἐσταθμεύσαμεν εἰς Blois. Ὁ καιρὸς ἐγένετο πάλιν κακὸς, καὶ ἄφθονος ἔπιπτεν ἡ χιὼν· ἀλλ' ἤδη τὸ κακὸν ἦτον φορητὸν, καὶ τὸ Blois, ὁ σκοπὸς τῆς ὁδοιπορίας μας, προὔκειτο ὡς παρηγορία διὰ τὰς ὁδοιπορικὰς ταύτας ταλαιπωρίας.

Φθὰς εἰς τὴν πόλιν ταύτην δὲν εἶχον λησμονήσει οὔτε τὴν ὁδὸν εἰς ἣν κατώκουν ἄλλοτε, οὔτε τὴν οἰκίαν ἣτις ἔκειτο εἰς αὐτὴν τὴν ὁδὸν, οὔτε ἀκόμη τὴν νέαν ἣτις ἐστόλιζεν αὐτὴν τὴν οἰκίαν.

Ἄσυγχώρητον ἦτον εἰς τὸν υἱὸν τῆς Ἀφροδίτης ὅτι μὴ σεβασθεὶς τὰς συνθήκας εἰρήνης ἣτις ἄρτι ὑπεγράφη μετὰ τῶν Γάλλων, ἤρξατο αὐτὸς, ὅταν ἀνεπαύοντο τὰ λοιπὰ ὅπλα, νὰ τοξεύῃ τὰ βέλη του καὶ κατὰ τῶν μὲν καὶ κατὰ τῶν δὲ, γνωρίζων ὁ πονηρὸς ὅτι οἱ καταπεπονημένοι ὑπὸ τοῦ πολέμου ἦσαν εὐαλωτότεροι· ὥστε καὶ πολλὰ συνοικέσια ἐτελέσθησαν τότε μεταξὺ τῶν ἀνδρείων νικητῶν καὶ τῶν ὠραίων Γαλλίδων. Ἐγὼ ὅμως ἐγκαυχώμενος ἐπὶ μεγαλητέρῃ ἀνδρίᾳ, ἀντέστην καὶ δὲν παρεδόθην.

ΚΗ'.

Μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας, ἀπεχαιρετήσαμεν πάλιν τὴν φιλόξενον πόλιν, καὶ ἐπορεύθημεν πρὸς τὴν κώμην Chateau Villain, τὸ ἀρχαῖον τῶν Ῥωμαίων Castra Villana, καὶ ἐκεῖ παρεμείνομεν ὡς μέρος τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς μέχρι τῆς ἐξοφλήσεως τῆς ἐπιβληθείσης εἰς τὴν Γαλλίαν πολεμικῆς ἀποζημιώσεως. Μετὰ ταῦτα δὲ μετέβημεν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἰδιότητα εἰς Bar sur l'Aube, ὠραίαν καὶ εὐάρεστον πόλιν, καὶ τέλος ἐν Ἰουνίῳ τοῦ 1874, ἐν ἔτος σχεδὸν μετὰ τὴν εἰσοδὸν μου εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐπέστρεψα εἰς τὴν Γερμανίαν.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐστερήθην μὲν τοῦ σχολείου δι' οὗ ἐπὶ ἔν ἔτος διέρχονται οἱ Πρῶσοι ἀνθυπασπισταί, τοῦ εἰδικῶς καλουμένου πολεμικοῦ σχολείου (Kriegsschule), ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐφοίτησα εἰς ἄλλο σχολεῖον ἀληθῶς πολεμικόν, πολὺ ἐκείνου πρακτικώτερον καὶ διδακτικώτερον.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ φοβεροῦ τούτου καὶ φονικωτάτου πολέμου μία ἰδέα πρὸ πάντων μ' ἐκυρίευεν. Ἄν καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπεθύμει ἐκθύμως τὴν ἡσυχίαν, καὶ τόσῳ μᾶλλον καθ' ὅσον μετὰ ταῦτα ἐφάνη ὅτι αἱ κακουχίαι τῆς ἐκστρατείας εἶχον βλάψει κατὰ τι καὶ τὴν υἰεῖάν μου, οὐδόλως ὅμως ἐδίσταζον νὰ εὐχωμαι πάντοτε «Εἴθε ἔλθοι ὁ καιρὸς ὅτε καὶ ἡ πατρίς μου θέλει ἔρει τὴν σημερινὴν τῆς δόξης καὶ τῆς

Ἄφ' ὅταν ἐπερπάτησα μόνος ἔς τὴν ξένην χώρα,
μαύρη χαράχθηκε γραμμὴ
εἰς τὴν καρδιά μου, κ' ἀφορμὴ
μ' ἔμεινε λύπης τώρα.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ποιηματίου μὴ περατωθέντος, ὃ ἔγραψεν ἐν Καίρῳ.

Α

Μὲ τὴν δρόσο σὲ φύλλα κρυμμένη
κρυφοπαίζουν χρυσαῖς αἱ ἀκτῖνες.
Τοῦ χειμῶνος παρῆλθαν οἱ μῆνες·
ταῖς καρδιάς γλυκὺς ἥλιος ζεσταίνει.

Ὅταν πνέῃ γλυκὰ τὸ ἀγέρι,
ἔς τὸ κλουβὶ ποῖός κλεισμένος θὰ μείνῃ;
Ποῖα ψυχὴ ποῦ τὸ σῶμα βαρύνει
ἐλαφρὰ τὰ δεινὰ της δὲν φέρει;

Ἐκεῖ κάτω παρθέναις χορεύουν,
τὰ μαλλιά των λυμένα ἔς τὴν ῥάχη.
Πλὴν ἡ κόρη τοῦ Σταύρου μονάχη
τί ζητεῖ; Ποιὸν τὰ μάτια γυρεύουν;

Δεκαεῖς εἰδ' ἡ κόρη μαίους
νά στολίζουν τὴν γῆ με λουλούδια.
Δὲν ἀρμόζουν νομίζει τραγούδια
παρὰ μόνον εἰς χρόνους νηπίους;

Κοκκινίζει; "Αχ! νὰ ἡ ἀλήθεια!
Ἄλλὰ τί μέσ' ἔς τοὺς βάτους κυττάζει;
Μὴ ματιά ὅπου δάγκαμα μοιάζει
τοῦ φιδιοῦ, καὶ δαγκάνει τὰ στήθια.

Πάγ' ἡ κόρη ἔς τὸ βάτο νὰ κόψῃ
λευκὸν ἄνθος, κ' ἄς ἔχῃ ἀγκάθι,
κ' ἀπ' τοὺς βάτους κοντά της ἐστάθῃ
ἓνας νῆρς μ' ἡλιόκαυστην ὄψι.

Ἀπ' τὸ χέρι τὸν πιάνει καὶ λείει·
« Ἦλθες, ἦλθες τὸν πόνο νὰ σβύσῃς
» ἔς τὴν καρδιά μου, ποῦ εἶναι ἡ βρύσις
» τῶν δακρῦων, καὶ ἄπαυστα κλαίει. »

Φλογερά τότε ὁ νῆρς τὴν ἐφίλει.
« Ὅσῃν ὥρα κοντά σου δὲν μένω,
» τῆς ζωῆς τὸ φῶς μ' εἶναι σθυσμένο.
» Μὴ ματιά σου τὸ φῶς θὰ μὲ στείλῃ.

» Μόλις μόλις τὰ χεῖλη σου ἀγγίζω,
» πυρκαϊὰ τὸ κεφάλι μου πιάνει
» ποῦ μ' ὠθεῖ, ἂν κ' αὐτὸ τὴν αὐξάνει,
» ταῖς ψυχαῖς μας εἰς μίαν νὰ σμίξω.

» Ἄν τὸν φίλον σου θέλῃς νὰ σώσῃς,
» πείσου, κ' ἔλα τὸ βράδ' μονάχῃ
» εἰς τοῦ Λύκου τὴν ἔρημην ῥάχῃ,
» παραδείσου χαραῖς νὰ μὲ δώσῃς. »

Ἦτροπαλὴ κοκκινίζει ἐκείνη·
ἔς τὴν ἀνδρεία του τρέμει ἀγκάλη.

Πλὴν αὐτὸς φλογερὰ παρεκάλει,
καὶ ἡ κόρη ὑπόσχεσι δίνει.

Νυκτερίδα ποῦ ἔπου κατέβη
συμφοραῖς, δυστυχίαις προλέγει,
νὰ 'ς τοῦ Σταύρου καθίζει τῇ στέγῃ.
Νυκτερίδα κακὰ προμαντεύει.

Γιὰτὶ κύττα, 'ς τὰ δένδρα κρυμμένοι,
τρὶ ἀδελφία σου πῶς σὲ κυττάζουν.
«Εἰς τοῦ Λύκου τὸ βράχο, φωνάζουν
»κακὴ μοῖρα τὸν Κλέφτη προσμένει.»

B

Τῆς θαλάσσης ταραττουν τὰ βάθη
τριχυμιαίς πολλαῖς ποῦ περνοῦν.
Ταῖς χαραῖς τῶν ἀνθρώπων χαλνοῦν
τῶν ἀνθρώπων τὰ πάθη.

Νύκτ' ἀσέληνος εἶν' ἀπλωμένη·
μόνον τ' ἄστρα παντοῦ γρηγοροῦν.
Δείχν' ἡ Ἄρκτος τοῦ χρόνου τὸν ῥοῦν
ἐφ' αὐτῆς στρεφομένη.

Καὶ τὸν Λύκον σκεπάζει σκοτάδι·
τοῦ ἀνέμου σιγᾷ ἡ πνοή·
ἐρημιὰ εἶν' ἐδῶ τὸ πρωὶ,
ἐρημιὰ καὶ τὸ βράδυ.

Κ' ὅμως ὄχι. Σταθῆτε κοιμάτι.
Δυνὼ μορφαῖς προχωροῦν σιγανά.

Τώρα κρύβονται 'ς τὰ σκοτεινά,
καὶ ταῖς χάνει τὸ μάτι.

Τώρα νά... Τί ἐστὶν ἄς ἰδοῦμε.
Εἶσαι σὺ, δυστυχῆς Μαριγώ.
'Αφ' οὗ βγαίνεις μ' αὐτὸν ὁδηγὸ,
δι' ἐσένα φοβοῦμαι.

.

ΤΗΙ ΝΕΑΙ Κ"

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του δι' Αἴγυπτον.

Σκοτεινιάζ' ἡ καρδιὰ λίγο λίγο
ἀπὸ λύπην καὶ πόνους 'ς τὰ ξένα.
Δι' αὐτὸ εὐσπλαγχνίσου κ' ἐμένα
ὥς ποῦ νὰ 'λθῃ ἡ ὥρα νὰ φύγω.

ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΤΜΟΠΛΟΙΟΥ

Ἐπανερχόμενος εἰς τὴν Ἑλλάδα

Τῇ Κυρίῃ**

Τί σημαίνει, καρδιά μου τὸ δάκρυ;
Παῦσαι πλέον νὰ κλαῖς. Ἀπαυδῶ.
Τῆς πατρίδος δὲν βλέπεις τὴν ἄκρη;
Δὲν γελάς, δὲν εὐφραίνεσ' ἐδῶ;

Μὴ φοβῆσαι. Ἐν δάκρυ ἂν χύνω
τῆς χαρᾶς εἶμαι ὅλη μεστή.
Νὰ δεχθῇ ὅμως τώρα ἐκεῖνο
καρδιὰ φίλη μὲ λείπει, πιστή.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

μέρους τῆς προσευχῆς τῆς Μαργαρίτας
ἐκ τοῦ Φάουστ τοῦ Γαίτου

Ἄχ! ῥίψον
σύ, πικροπονεμένη
ἔλεων βλέμμα κ' ἐπ' ἐμοῦ.
Ἐν τῇ καρδίᾳ ξίφος,
καὶ μ' ἔνδακρυ τὸ ὕφος,
τὸν θάνατον ὁρᾷς υἱοῦ.
Πρὸς τὸν πατέρα βλέπεις,
κ' ἐν στεναγμοῖς προτρέπεις
αὐτὸν νὰ σώσῃ μετὰ σοῦ.
Τίς μαντεύει
πῶς σαλεύει
ὁ πόνος τὰ ὀστέα μου;
Πῶς τὸ πτωχόν μου στῆθος τρέμει,
κρυφίῳ τίνι πόθῳ γέμει,
σὺ μόν' ἡξεύρεις, δέσποινά μου.
Ἄχ! μόλις μείνω μόνη,
τί πόνοι, πόνοι, πόνοι
σπαράττουν τὰ ἐντός μου.
Ὅταν σταθῶ, πῶς καίω,
πῶς κλαίω, κλαίω, κλαίω!
Δὲν παύει ὁ λυγμός μου.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ ΤΟΥ

Γραφὲν ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ.

Βουνοῦ πεύκην φυτεύσατε, φίλοι,
εἰς τὴν γῆν ἥτις θὰ μὲ σκεπάζῃ.
Ἡ ψυχὴ εὐτυχὴς νὰ ρεμβάζῃ
ὕπ' αὐτὴν ἀγρυπνοῦσα ἐφίλει.
Θὰ τῇ ἦτο γλυκὺ, ὑποκάτω
τῆς σκιᾶς ἣν αὐτὴ θὰ τῇ στείλῃ
χωρὶς ὄναρ ἐὰν ἐκοιμᾶτο.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

1

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Ἀριθ. 4434.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 23 Φεβρουαρίου 1867.

Πρὸς τὸν Κύριον Αἰμύλιον Α. Ρ. Ῥαγκαβῆν.

Φέρομεν εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι διὰ τοῦ ἀπὸ 19 Φεβρουαρίου ἐνεστῶτος ἔτους Βασιλικοῦ Διατάγματος ἐπετράπη ὑμῖν νὰ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν ἐν Βερολίνῳ στρατιωτικὴν σχολὴν, ἀναλαμβάνοντες ἐπὶ τούτῳ καὶ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἐν Πρωσσίᾳ.

Ὁ ὑπουργὸς
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ.

2

(Μετάφρασις)

Ἡ Διεύθυνσις τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς.

Ἀριθ. 546. (7.)

Ἐν Βερολίνῳ, τῇ 17 Μαρτίου 1870.

Ὁ ἀπόφοιτος Αἰμύλιος ΡΑΓΚΑΒΗΣ ἀνακαλεῖται εἰς τὴν ἐν Βερολίνῳ Στρατιωτικὴν σχολὴν, ἵνα καταταχθῇ εἰς τὴν τάξιν τῶν Ἐκλεκτῶν (Selecta) (*), καὶ ὀφείλει νὰ παρουσιασθῇ ἐνταῦθα εἰς

(*) Ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν σχολείων τοῦ κράτους διὰ διαγωνισμοῦ εἰσέρχονται ὀλίγοι

τὸν ἀρχηγὸν τοῦ λόχου του τῇ 24ῃ Μαρτίου τὸ
ἑσπέρας.

DES BARRES

Ἀντισυνταγματάρχης καὶ ταξίαρχης.

Πρὸς τὸν ἀπόφοιτον τῆς Βασ.
στρατιωτικῆς σχολῆς

Εὐγ. Κ. Αἰμόλιον Ῥαγκαζῆν.

Εἰς Παρισίους.

3

(Μετάφρασις)

Ἐν Βερολίῳ, τῇ 8 Αὐγούστου 1870.

Καθ' ὑψηλὴν ἀνακτορικὴν διαταγὴν τῆς 2 Αὐ-
γούστου ἐ. ἔ. ὁ ὑπαξιωματικὸς ΠΑΓΚΑΒΗΣ τοῦ
3ου λόχου τῆς ἐν Βερολίῳ στρατιωτικῆς σχολῆς
ἐπροβιβάσθη εἰς Ἀνθυπασπιστὴν ἐν τῇ 10ῃ μοίρᾳ
(Brigade) τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ διατάσσεται νὰ
παρουσιασθῇ ἀνυπερθέτως εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ
ἐν Ἀρροβέρῳ σταθμεύοντος τμήματος τῆς μοί-
ρας ταύτης.

Ἡ διεύθυνσις τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς
(κατ' ἐντολήν)

(Τ. Σ.)

BOITSTER

Ἵπολοχαγὸς ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ.

(Ἐν τῇ αὐτῇ ἐγγράφῳ ἐγκλείεται καὶ τὸ δίπλωμα, φέ-
ρων τὴν Αὐτοκρατορικὴν σφραγίδα).

τινὲς εἰς τὴν σχολὴν ταύτην τῶν Ἐκλεκτῶν πρὸς περαιτέρω
τελειοποίησιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξέρχονται ὡς ὑπαξιωματικοὶ
εἰς τὸν στρατόν.

(Μετάφρασις)

Γ. Β.

Σὺν Θεῷ, ὑπὲρ Αὐτοκράτορος καὶ πατρίδος.

Διαταγὴ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ Βασιλέως, ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ ὑπογεγραμμένου τὸ ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος νομοθετηθὲν στρατιωτικῶν παράσημον, τὸ κατασκευασθὲν ἐκ τοῦ ὀρειχάλκου τῶν κατακτηθέντων πυροβόλων, εἰς τὸν Ἀρθυπασπιστὴν ΑΙΜΥΛΙΟΝ ΡΑΓΚΑΒΗΝ τοῦ ἐν Ἀννοβέρῳ 10ου συντάγματος τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ, εἰς ἀμοιβὴν τῆς πιστῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ, συμμετασχόντος τῆς θριαμβευτικῆς ἐκστρατείας τοῦ ἔτους 1870—1871.

Ἐν Tours, τῇ 2 Μαρτίου 1871.

WOERTH

VIONVILLE

GRAVELLOTTE

BEAUMONT

SEDAN

STRASSBURG

METZ

BANNE LOTZ

Συνταγματάρχης, διοικητὴς
τοῦ συντάγματος.

AMIENS

ORLÉANS

LEMANS

MONTBELIARD

QUENTIN

PARIS

PONTARLIER

(Μετάφρασις)

Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν ἡμερησίων διαταγῶν τῆς βασιλείας κανονοστοιχίας τοῦ ἐν Ἀννοβέρῳ σταθμεύοντος 10ου συντάγματος τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ.

Ἐν Ἀννοβέρῳ, τῇ 23 Ἰουνίου 1871.

Δι' ἐψηλοτάτης ἀρακτορικῆς διαταγῆς τῆς 10ης

ἐνεστῶτος μηνὸς ἐπροβιάσθη ὁ ἀνθυπασπιστὴς
ΡΑΓΚΑΒΗΣ εἰς Ἀνθυπολοχαγόν.

Ὑπογρ. v. **HIRSCHFELD.**

Διὰ τὸ ἀκριβὲς τοῦ ἀποσπάσματος

Ἐν Ἀννοβέρῳ, τῇ 5 Ἰουλίου 1871.

BERENDT

Λοχαγὸς καὶ διοικητὴς τῆς 5ης ἐλαφρᾶς
κανονοστοιχίας τοῦ ἐν Ἀννοβέρῳ σταθ-
μεύοντος 10ου συντάγματος τοῦ πεδινοῦ
πυροβολικοῦ.

(Ἐν τῇ αὐτῇ ἐγγράφῳ ἐγκλείεται καὶ τὸ δίπλωμα, ἐκ-
δοθὲν τὴν 10ην Ἰουνίου καὶ φέρον τὴν Αὐτοκρατορικὴν
σφραγίδα).

6

(Μετάφρασις)

Τὸ ἐν Ἀννοβέρῳ 10ον σύνταγμα τοῦ πεδινοῦ πυρο-
βολικοῦ.

Ἐν Ἀννοβέρῳ, τὴν 17 Ἰουνίου 1872.

ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΟΝ ΔΙΑΓΩΓΗΣ

Ὁ Ἀνθυπολοχαγὸς **ΑΙΜΥΛΙΟΣ ΡΑΓΚΑΒΗΣ**,
ὅστις κατετάχθη εἰς τὸ σύνταγμα τοῦτο ἀπὸ τοῦ
Σεπτεμβρίου 1870, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς ἀνθυπασπι-
στὴς, ἔπειτα δὲ ὡς ἀξιωματικὸς, ἔδειξε κατὰ πάντα
τοῦτον τὸν χρόνον, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ὑπηρεσίας,
ἀρίστην διαγωγήν, καὶ προσεκτίσματο διὰ
τοῦ ζήλου αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς πιστῆς τῶν καθη-
κόντων του ἐκπληρώσεως τὴν πλήρη εὐαρέσκειαν
τῶν προϊσταμένων του.

G. BANER

(Τ. Σ.) Συνταγματάρχης καὶ διοικητὴς τοῦ συντάγματος.

(Μετάφρασις)

Γενική ἐπιθεώρησις τοῦ πυροβολικοῦ.

Τμήμα Γ', ἀρ. 3444 (73).

Ἐν Βερολίῳ, τὴν 40 Ἰουλίου 1873.

Πρὸς τὸν Εὐγενέστατον Κ. Αἰμ. Ραγκαβῆν,
Ἀνθυπολοχαγὸν τοῦ ἐν Ἀννοβέρῳ 10ου συντάγ-
ματος τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ.

Ὁ Μεγαλειότατος Αὐτοκράτωρ καὶ Βασιλεὺς
εὐηρεστήθη νὰ διατάξῃ τὰ ἐπόμενα διὰ τῆς ἀπὸ
8 ἐ. μηνὸς ὑψηλῆς ἀνακτορικῆς ἀποφάσεως.

«Συνεπεία τῶν Ἡμετέρων ἀποφάσεων ἐπὶ τῶν
»αἰτήσεων τοῦ πυροβολικοῦ, κατὰ τὸν μῆνα Μάρ-
»τιον, διατάττομεν, ὥς πρὸς τὸ ἐν Ἀννοβέρῳ 10ου
»σύνταγμα τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ τὴν ἔγκρισιν
»τῆς ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας ἀφέσεως τοῦ Ἀνθυπολο-
»χαγοῦ Ραγκαβῆ, ἐπὶ τοῖς ὠρισμένοις».

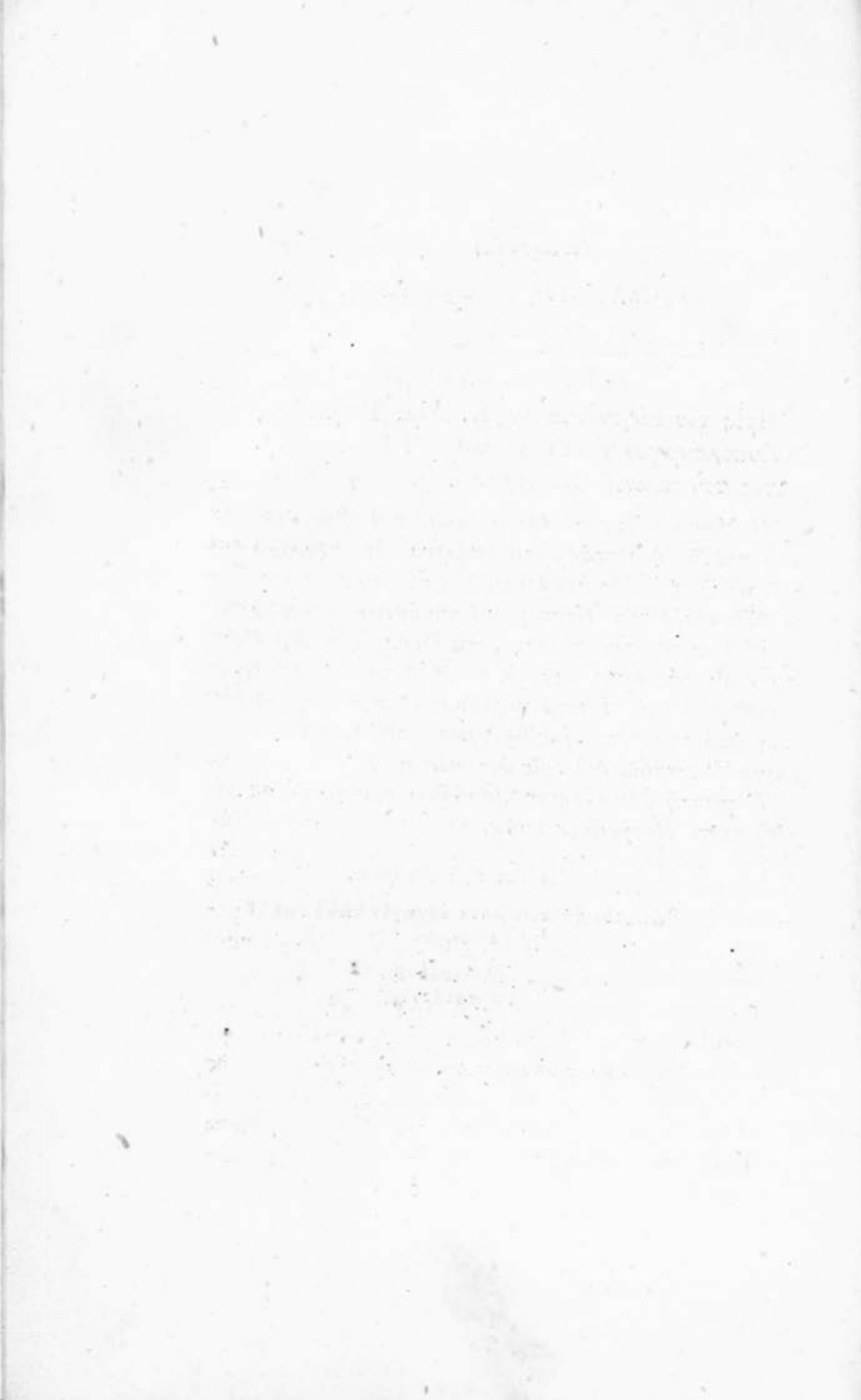
Ἡ γενική ἐπιθεώρησις λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ
φέρῃ τοῦτο εἰς γνῶσιν ὑμῶν.

Ἡ Γενική ἐπιθεώρησις

Διὰ τὸν ἀπουσιάζοντα ἀρχηγὸν τῶν Γενικῶν
ἐπιτελῶν

BEINSDORFF
Ταγματάρχης.

Ἀννόβερν, τῇ 8 Ἰουνίου 1874.

Πρὸς τὸν Κύριον Α. Ρ. Παγκαθῆν.

Κύριε,

Δι' ἐγγράφου τοῦ Β. Ὑπουργείου τῶν Στρατιω-
τικῶν ἐκοινοποιήθη τῷ συντάγματι τοῦτῳ ὁ θά-
νατος τοῦ νιῦ Ὑμῶν.

Ἐπιτραπήτω μοι νὰ διαβεβαιώσω Ὑμᾶς ὅτι
τὸ σῶμα τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ ὁποίου ἔχω τὴν
τιμὴν νὰ προΐσταμαι, εὐχερῶς συμμερίζεται καὶ
ἐγκαρδίως συναισθάνεται τὴν μεγίστην θλίψιν Σας
ἐπὶ τῇ βαρεῖᾳ ἀπώλειᾳ ἣν ὑπέστητε. Πᾶς ὁ γνω-
ρίσας τὸν μαχαρίτην, ἡγάπα αὐτὸν διὰ τὸν εὐε-
χρινῆ καὶ ἀξίεραστον χαρακτῆρά του, οἱ δὲ προΐ-
στάμενοί του ἐτίμων ἐν αὐτῷ τὸν ἄοκνον περὶ τὴν
ἐπιηρεσίαν ζῆλόν του, τὸ πᾶσαν ἐμπιστοσύνην ἐμ-
πρέον ἥθος αὐτοῦ καὶ τὰ μεγάλα του διανοητικὰ
προτερήματα ἅτινα ἐδικαίουν τὰς ὥραιότερας ἐλ-
πίδας. — Πάντες ἡμεῖς μετὰ λύπης εἶδομεν αὐτὸν
ἀπερχόμενον πρὸ δύο ἐτῶν, ἡλπίζομεν ὅμως ὅτι
εὐκραέστερον κλίμα ἤθελε δώσει αὐτῷ ὑγίαν καὶ
τὸν ἐπαραφέρει μεταξὺ ἡμῶν. Αἱ βονλαὶ τοῦ Ὑψί-
στου ὅμως ἄλλως ὤρισαν, καὶ ἡμεῖς οἱ πρῶτον συν-
άδελφοί του βαθέως θρηνοῦμεν τὴν στέρησιν προ-
φιλοῦς καὶ λαμπρῶς πεπρωκισμένου συναδέλφου.

Καίτοι ἄγνωστος Ὑμῖν αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην
νὰ φέρω εἰς γνῶσιν Ὑμῶν τὰ αἰσθήματα τῆς
ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης ἅτινα ἡμεῖς πάντες ἐτρέ-
φομεν πρὸς τὸν μαχαρίτην, καὶ νὰ διαβεβαιώσω
Ὑμᾶς ὅτι ἡ ἐνθύμησις τοῦ τόσο προῶτως τεθνεῶ-

τος θὰ διατηρῆται ἐσαεὶ ἐν τιμῇ παρὰ τῷ συντάγματι, μέλλοιτι πάντοτε ῥ' ἀναμιμνήσκηται αὐτοῦ εὐγνωμόνως.

Μετ' ἐξαιρέτου ὑπολήψεως μένω εὐπειθέστατος

ΒΑΟΥΕΡ

Συνταγματάρχης καὶ Διοικητῆς τοῦ 40^{ου}
συντάγματος τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ.

—

Ἐκ τῆς «Γενικῆς Ἐφημερίδος τῆς Βορείου Γερμανίας».

Ἐν Καίρῳ ἀπέθανε κατὰ συνέπειαν τῶν κακουχιῶν τοῦ Πρωσσογαλλικοῦ πολέμου ὁ ἀπόστρατος ἀρθυπολοχαγὸς Ῥαγκαβῆς. Μέχρι πρὸ ὀλίγου εἰς τὸ σύνταγμα τοῦτο ἀνῆκων, ἡναγκάσθη γὰρ τὸ ἐγκαταλείψῃ ὅπως ἐπιμεληθῇ τὴν ἀκροσφαλὴν αὐτοῦ ὑγείαν. Τὸ σῶμα τῶν Ἀξιωματικῶν θέλει διατηρήσει αὐτῷ πιστὴν ἀνάμνησιν· θρηνεῖ δ' ἐν αὐτῷ συνάδελφον προσφιλεῖ καὶ σεβαστὸν τοῖς πᾶσι, καὶ ὅστις διὰ τῆς πιστῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος καὶ διὰ τῆς μεγάλης ἰκανότητός του ἐδικαίου τὰς ὡραιότερας ἐλπίδας.

Ἀννόβερν, τῇ 13 Ἰουνίου 1874.

Ἐν ὀνόματι τοῦ σώματος τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ 40^{ου} Συντάγματος τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ

ΒΑΟΥΕΡ

Συνταγματάρχης καὶ Διοικητῆς τοῦ
Συντάγματος.

Τιμᾶται Δρ. 1,50

καὶ πωλεῖται

πρὸς ὄφελος τοῦ Πτωχοκομε
ἀφαιρῆσαι τῶν τοπογραφικῶν ἐξόδων

003376

